

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

משרד

תיק מס'

המשרד לעניני בתים

מנכ"ל - אורלב

רחבת המתל

26/10/1988 - 1/12/1988

שט וזיק: לשכת מנכ"ל אורלב - רחבת הכותל

גל-15782/5

מזוזה פריט: 000961q

תאריך הדפסה: 04/11/2018

מזוזה: 2-113-2-6-3

מחלקה

תיק מס' 15782/5

19

ב"ה

פרוטוקול ישיבת ועדת בטיחות מיום כב' כסלו תשמ"ט; (1/12/88)

נוכחים: פרופ' גליק

מר ישראל מגלי

מר שחר מגלי

ד"ר משה תאני

מר דן בהט

מר יוסי גורדון

מר מרדכי אליאב

הועדה סיכמה את פירטי המכרז בנוגע לחדר 010.

בהמשך הישיבה הציג ד"ר תאני את ממצאי הבדיקות שערך באיפוקסי, תוך שהוא מגיע למסקנה שניתן לחזק היטב מסה גירית עם איפוקסי, וכן ניתן לפתור את בעיית ההתזה מרחוק. נושא הפטריות שנמצאו בתוך החללים נמצא בשלב התחלתי של הבדיקה, ונושא הידבקות האבנים אחת לשניה עדיין לא נבדק.

כמו כן העלה ד"ר תאני את הצורך להתקין מערכת חיישנים לבדיקת השינויים המתהווים באתר. פרופ' גליק ציין שכרגע אין עדיין צורך במערכת אלקטרונית יקרה וניתן להסתפק במערכת פשוטה יותר. כל נושא הבדיקות יובא לדיון באחת הישיבות הקרובות.

החלטות:

א. בהמשך להחלטות מהישיבה הקודמת, ניקבע שלאחר שהקבלן ימלא את הבט-קל עד מעבר ל'צטן" שבתיקרה תיבחן ועדת הבטיחות את האפשרות של הפסקת מילוי החדר.

ב. מר יוסי גורדון, מר ישראל מגלי ומר מרדכי אליאב מונו כחת-ועדה, ושעליה הוטל לסיים את ההתקשרות עם אחד הקבלנים.

ג. על הקבלן יהיה לתת לוח זמנים של ביצוע העבודה לפחות 48 ש' לפני תחילתה.

ד. במידגם שיכין הקבלן לפני תחילת העבודה יבדקו גם את כמות המים היוצאים מהחומר ולפי תוצאות בדיקה זו יקבל הקבלן הוראות ביצוע.

ה. ד"ר תאני יבדוק את נושא חום הראקציה שמתקבל ביציקת הבט-קל, והנתונים ילקחו בחשבון.

ו. ד"ר תאני יקח חומר שהכין ד"ר שומר וינסה את הדבקות האבנים תוך התזה מרחוק. הבדיקה תערך בשיתוף פרופ' מוני בן-בסט.

ז. די"ר תאני יכין תוכנית אב לסוגי הבדיקות שיש לבצע בפרוייקט כולו, תוך בדיקת השפעות של שינויי אקלים וכו'. התוכנית תיכלול גם עלויות. לצורך הכנת התוכנית יקח די"ר תאני מספר גלילים אופיינים של החומר.

ח. מר דן בהט יקח מפות הקשורות לאתר מהחברה לפיתוח הרובע היהודי.

ט. מרדכי אליאב יציג בפני הועדה בישיבתה הקרובה את תוצאות הבדיקה של חברת "תושיה".

ר ש ט:

מרדכי אליאב

(18)

ישיבת ו. בטיחות מיום ח' כסלו תשמ"ט

נוכחים: פרופסור גליק
שחר מגלי
ישראל מגלי
דוד קסוטו
מרדכי אליאב
דר' תאני
יוסי גורקון
חנניה כנען

מר חנניה כנען העיג בפני הועדה את חוצאות המדידה שערך ופרס בפניהם את מיקומו של חדר 010 ביחס לרחוב השלשלת ולדירת החלפן על שתי קומותיה. לאור ממצאי המדידה הוברר שיש חלל בין ריצפת דירת החלפן לבין חדר 010. החלל מלא בחומר שהרכבו לא ידוע עובדה שלא מאפשרת מדידתו המדויקת בעזרת מכשירי מדידה המקובלים.

לאור האמור לעיל נערך דיון לגבי אפשרות המדידה של החלל האמור. שחר נתן הסבר מקיף לגבי שיטות מדידה בחנאים בהם השטח הנמדד לו ניתן לגישה ישירה שימוש ברדארים וכו'. כמו כן התקיים דיון בנחיצות מדידת כל האתר כולו ובשיטות השונות לקבלת נתוני המדידה.

בעיקבות הישיבה הקודמת וההחלטה לאמץ את שיטתו של מגלה למילוי חדר 010 הגיש דר' תאני הצעה השלמה להחלטה הקודמת. הצעה אומרת למלא את חדר 010 רק בחלקו - עד מעבר ל"בטן" הבעייתית כך שהקירות יעוצבו ולאחר מכן ניתן יהיה לייצב את התקרה ע"י בניית קונסטרוקציה כל שהיא. (עיון פרוט מפורט של הצעתו של ד"ר תאני בדפיו המצורפים).

בעקבות הצעה זו התקיים דיון:

מגלה: השיטה לא נראית לי משתי סיבות.
א. ההצעה אולי פותרת את בעיית הקירות - אך הטיכון של התיקרה עדיין קיים ואין ליטול כל סיכון שהוא.

ב. ההצעה מחייבת לבנות קונסטרוקציה לטיפול בתקרה ואין לדעתי בשום פנים ואופן להכניס אנשים לחדר.

סולי: ניתן אולי לקבל את הצעתו של דר' תאני אלא שבמקום לבנות קונסטרוקציה מעל המילוי נשתמש אולי באפוקסי בהתזה.

יוסי גורדון: בעקבות החתך שהציג לנו חנניה - חתך המראה שקיעה של התיקרה באיזור 3 בעומק של 75 ס"מ ניראה לי שאין ברירה וצריך למלא את כל החדר.

שחר: אני מקבל בעיקרון את דעתו של משה למלא עד מעבר ל"בטן" הבעייתית אבל אני עדיין חושש מנפילת אבנים מהשפך. ולכן נראה לי שבמקרה של חוסר ברירה נשתמש בשיטתו של משה. דהיינו מילוי עד לעובי ל"בטן" הבעייתית. וייצור התיקרה בעזרת התזת חומרים מצנמטיים.

הוחלט:

1. חנניה יכין 10 חוברות שקופות של המדידות - כמו כן יעביר חנניה את אחד הדסקטים של החומר לידי מרדכי אליאב.
2. שחר יבצע יום ניסויים ברדאר כדי לבדוק את החלל שבין חדר 010 לדירת החלפן.
3. יש להכין מדידות של כל האתר ע"פ הדרכתו של שחר. חוך מחן חוות דעת על כל ההיבטים להנדרשים - ארכיאולוגיה, אדריכלות וכו'.
4. יוסי גורדון יצור קשר עם חב' "חושיה" במטרה להשיג אינפורמציה על הצנרת.
5. פרופסור גליק ושחר ידונו בסוג התוכנה הדרושה לפרוייקט.
6. יתקיים מכרז וסיור קבלנים על מילוי חדר 010 בבד-קל. ולאחר קבלת ההצעות תתקיים ישיבה של ו. בטיחות - (בשלב זה הישיבה נקבעת ל-1.12 בירושלים).

(17)

ה' בכסלו חשמ"ט
14. 11. 88

פרוטוקול משיבת ועדת בטיחות מיום חמישי א' בכסלו חשמ"ט (10.11.88)

נוכחים: פרופ' יעקב גליק
מר חנניה כנען
אינג' ישראל מגלי
אינג' שחר מגלי
ד"ר משה תאני
מר דן בהט
אינג' יוסי גורדון
אדריכל דוד קסוטו
מר מרדכי אליאב

מפאת קוצר הזמן לא עלה בידי הנוכחים בפגישתם הקודמת לשמוע בברור את תוכניתו של שחר מגלי לתמיכת חדר 010 ולהגיב עליה, ביקש פרופ' גליק משחר לפרוס את פירוט תוכניתו. לאחר מכן נערך דיון בנושא.

- שחר מגלי : ההצעה היא לחבר את החומר לעצמו בכמה שלבים:
1. חיזוק הקיר המזרחי באמצעות ברגי סלע + מילוי בדיים צמנטי.
 2. התזת בטון על אזורים 3 ו-4 בתקרה, וכן על חלק מהקיר המזרחי.
 3. טיפול בקיר המערבי. (בשלב זה אין עדיין פיתרון).

שיטת התזת הבטון, שהינה כיום המקובלת בעולם במקומות כגון אלה, יוצרת שתי פעולות עיקריות: א. על ידי חיבור החומר לעצמו מונעת אפשרות של תזוזת האבנים.

ב. יוצרת קשת נוספת מתחת לאזור המפולת.

יש להוסיף שהלחץ בו מותז הבטון הוא נמוך ואין חשש שיאיץ את המשך המפולת. תוכנית זו הינה פיתרון זמני שימנע המשך התמוטטות החדר ויאפשר כניסה לתוכו וביצוע פיתרון יסודי יותר מבפנים.

תגובות :

ישראל מגלי - מתנגד לתוכניתו של שחר, למרות שמסכים עקרונית לכך שהתזת בטון תתמוך את המבנה כראוי. זאת בגלל שפעולה זו חסגור אופציות ארכיאולוגיות וקונסטרוקציות.

ד"ר תאני - מתנגד גם הוא לתוכניתו של שחר. אומנם הטיזה של שחר מקובלת עליו אך בהתזת הבטון קיימות שתי בעיות:

- א. ההתזה עצמה עלולה לערער את המבנה ובמיוחד באזור 3.
- ב. הבטון יוצר עומס והטרדות יתר על התקרה.

לכן לדעתו כדאי להשתמש בהתזת איפוקסי במקום הבטון ממספר טעמים:

- א. אין סכנת זעזוע המבנה בהתזת איפוקסי.
- ב. ההטרדות באיפוקסי נמוכות ביותר.
- ג. האיפוקסי חוזר היטב לחוך המרווחים שבין האבנים.

בשלב זה הציג ד"ר תאני בפני הנוכחים את תוצאות הבדיקה שביצע עם ד"ר מוני בן-בסט על אבנים שנלקחו מתוך חדר 010. התברר שהאיפוקסי נדבק אל האבן

ומהלכלוך והחומרים האחרים הקיימים על האבן יוצר האיפוקסי מקשה אחת המתקשה ומגבשת את האבן. כמו כן למרות התזת האיפוקסי נשארות האבנים בחזותן המקורית.

שחר : לדעתו אכן האיפוקסי עדיף מבטון הראיה שכך נהג בתימוך החדר הקודם אך התזת האיפוקסי למרחק של כ - 6-7 מ' כפי שנדרש במקרה הנוכחי אינה ברת ביצוע.

ד"ר תאני : אכן עדיין לא קיימת בפנינו הצעת ביצוע מפורטת, אולם כפי שניתן לי להבין ניתן הדבר לביצוע. תשובה סופית אקבל בקרוב.

פרופ' גליק : עדיין יש לבדוק הדבקה של האבנים בינם לבין עצמם על ידי האיפוקסי וזאת כאשר האבנים רטובות. יש ליצור מהאבנים מודל של קיר, וממרחק להתיז עליהם את האיפוקסי.

כמו כן לדעתו לאחר המפולת היתיצב המבנה אך עדיין קיימות רזרבות של לחצים. אין מה להכנס לפניקה, אך יחד עם זאת יש לגשת לפתרון מחושב ומתוכנן במהירות.

שחר : חולק על דעתו של פרופ' גליק בקשר לדחיפות. יתכן שהמבנה יעמוד כך למשך תקופה ארוכה, אך יתכן גם שהמבנה יקרוס מיד. לכן לדעתו דרוש פיתרון מיד ביותר.

בשלב זה הציג מר ישראל מגלי את תוכניתו האומרת שבהתחשב במצבו הנוכחי של החדר, ובהתחשב בצורך בשימורו המקורי בעתיד, יש למלא את החדר בחומר שישמור על מבנהו הנוכחי וימנע את קריסתו. החומר צריך להיות כזה שניתן יהיה להוציאו בקלות בעתיד (פרטי תוכניתו מצורפים לדף זה).

לאחר שכל הנוכחים הסכימו להצעתו של מר ישראל מגלי הוחלט:

- א. לקבל את תוכניתו של מר ישראל מגלי.
- ב. חנניה כנען יבצע חתכים אופקיים בתקרה באזורים 1,2,3,4.
- ג. מר ישראל מגלי יוציא מפרט טכני הכולל כתב כמויות וכו'. החומר יועבר למר מרדכי אליאב עד יום ג' 15.11.88.
- ד. ביום ג' מרדכי אליאב יעביר את המיפרט לידי מר דן בהט, מר יוסי גורדון, מר דוד קסטנו, מגל'ה יעביר את המיפרט לפרופ' גליק ולד"ר תאני.
- ה. שחר יקח על עצמו את האחריות לביצוע העבודה.
- ו. להמשיך את המדידות האפשריות בחדר בהקדם לפני המילוי בבטון המוקצף.
- ז. כדוגמאת האבנים בשטח, כדי להעזר בבדיקות אלה לפיתרונות בעתיד.
- ח. ד"ר תאני ימשיך לבדוק את האפשרות המעשית של התזת האיפוקסי מרחוק.
- ט. הישיבה הבאה תתקיים ביום חמישי הבא בתל-אביב במלון באזל בשעה 15:00.

רשם: מרדכי אליאב

מרדכי אליאב

16

טבעון 14/11/88

עבור:

מר מרדכי אליאב
מרכז מנהלת הכותל
ירושלים.

הנידון: מכרז למילוי חדר 101 ב"ב-קל".

א.נ.

מצורף למכתב זה מפרט, כתב כמויות ומכרז לביצוע מילוי חדר 101 ב"ב-קל". לאחר אישור המפרט על ידי ועדת בטיחות, יש לצרף אליו את "החווה האחיד" ו"תנאים כלליים ומיוחדים" של אגף בינוי במשרד הבטחון ולשלוח את החומר כולו לקבלנים המומלצים לשם קבלת הצעות מחיר. יש לזמן את כל הקבלנים המומלצים ל"סיור קבלנים" באתר. בסיור יש להראות לקבלנים את דרכי הגישה, להסביר להם את המגבלות הנובעות מהיות המקום קדוש, להראות להם את חדר 101 כולל כל אפשרויות הגישה לחדר, אפשרויות חיבור למים ולהסב את תשומת ליבם לבעיות האירור.

רשימת קבלנים ממומלצים:

03	492653 492590	07-418446 טל. רמת אביב 6 07-423352
02	855780/1 ח.י.כ.	אכפא בטון בע"מ, ארכוזרוב 17 רמת גן טל. 07-737763 07-738804 07-907228
		בטון איכות 200 בע"מ, הפכדה אזור תעשייה צפוני אשדוד טל. 08-561461 03-493022
03	9611185	ישרא-בטון בע"מ, בירנבוים 8 טל. 03-453141 02-741010 02-854861 02-854315

15

כז' חשון תשמ"ט
7 בנובמבר 1988

ב"ה.

פרוטוקול ישיבת ועדת בטיחות מיוחדת מיום שני כ' חשון, 88 /10 /31;

נוכחים: ד"ר משה תאני

פרופ' יעקב גליק

ד"ר שומר

אינג' שחר מגלי

אינג' ישראל מגלי

אדריכל דוד קאסוטו

מר דן בהט

מר מרדכי אליאב

לאחר שמר שחר מגלי הציג בפני הנוכחים את מפת המדידות שהכין מר נפתלי קדרון ואת מפת המדידות החדשה שהכינה חברת "כנען שרותי הנדסה לקבלן".
התקיים דיון מעמיק ובו הוחלט:

א. יש לסיים בדחיפות את מדידת הסופר-פוזיציה.

ב. יש להמשיך בחיפוש אחר מקור הנזילות ולהביא להפסקתם בהקדם האפשרי.

ג. התקבלו שתי תוכניות אפשריות לתימוך החדר המתמוטט:

1. תוכניתו של מר ישראל מגלי האומרת שבשלב ראשון יש למלא את החדר בבטון מוקצף, בכדי למנוע את המשך קריסתו. לאחר שיווצרו התנאים המתאימים יחוזקו הקירות והתיקרה מבחוץ, ולאחר מכן ניתן יהיה לפנות את החדר מהבטון המוקצף ולהכנס לתוכו.

2. תוכניתו של ד"ר תאני האומרת שיש להתיז אפויסי בין האבנים ע"מ ליצור הדבקה וע"י כך לעצור את תהליך הקריסה. במקביל יש לפתור את בעיית המים שיוצרים לחצים הידרוסטטים, וזאת ע"י קידוח חורי יציאה למים בתיקרה ובקירות.

ד. מר ישראל מגלי וד"ר תאני יבדקו את האפשרויות המעשיות למימוש תוכניותיהם, כולל שלוש הצעות מחיר, ויציגו אותם בפני הועדה בפגישתה הבאה שתערך ביום חמישי א' כסלו, 10/11/88, בחיפה.

כפגישה זו תחליט הועדה על התוכנית המועדפת.

טבעון 28/10/88

עבור:

מר מרדכי אליאב
מרכז מנהלת הכותל
ירושלים.

הנידון: דו"ח התקנת ברגי סלע בקיר המזרחי של החדר המתמוטט.

א.נ.

התקנת ברגי הסלע בקיר המזרחי של החדר המתמוטט נעשתה על ידי לאחר בקשה מפורשת ממר שאני אישית אבצע את העבודה. אני סבור כי לא נאה שהאדם שהציע את רעיון התימור הוא זה שיבצע את העבודה. כן אני סבור כי תפקידי הוא לזהות נקודות חולשה או בעיות, לחפש להם פתרון, לנסח מפרט טכני, ליצור קשר עם ספקים וקבלנים ולפקח על טיב המוצרים המסופקים ועל טיב עבודת הקבלנים. למרות האמור לעיל הסכמתי, בלחץ הנסיבות, לקחת על עצמי את ביצוע התקנת הברגים.

כי, אישית, יש ניסיון רב בביצוע ברגי סלע אבל לא בתנאים המיוחדים של האתר הנידון. החלטתי לקנות שיטה שלמה מיצרן אירופאי בשם HILTI. הפגישה האישית הראשונה עם נציג המפעל היתה ב-4/10/88 בחנות היבואן. בפגישה זו הוסבר לי על השיטה ועל הניסיון העולמי הגדול שיש ביישומה של השיטה. למרות זאת ביקשתי מהיבואן כי ידגים את השיטה באתר.

5/10/88 - הצגת השיטה על ידי היבואן. הותקנו באזור שני ברגים.

7/10/88 - התגלה על ידי מרדכי אליאב כי אחד הברגים שהוכנסו משוחרר.

פגישה עם היבואן בנושא הבורג המשוחרר וגיבוש פתרון.

קניית ברגים בקוטר 12.7 מ"מ.

התארגנות ב"תומר".

9/10/88 - תחילת עבודות באתר וגילוי בעיות ביישום השיטה.

10/10/88 - ניסיון לפתור את הבעיה על ידי מוליכים - נכשל.

11/10/88 - לפי הוראת היבואן - החלפת הברגים לקוטר של 16 מ"מ.

12/10/88 - ניסוי חומר נוסף של HILTI שנכשל.

13/10/88 - ניסוי הדבקת הברגים בשני סוגים של אפוקסי. הניסיון הצליח אבל

התגלו בעיות בטכניקת החדרת האפוקסי.

תומר מערכות

14/10/88 - ניסוי הדבקת הברגים בעזרת בטון, המשר קידוח הקיר ובנית פיגום.
 16/10/88 - התקנת ברגים בעזרת בטון.
 17/10/88 - חיפוש קבלנים ומשאבות דייס.
 18/10/88 - המשר התקנת הברגים.
 19/10/88 - ביקור מומחה גרמני באתר. המשר התקנת הברגים.
 20/10/88 - גמר התקנת הברגים בקיר המזרחי.

לאור הגישה שהציג מר משה תאני, ולאור עירוב ועדת בטיחות בנושא -
 הופסקו כל העבודות לרבות בדיקת הברגים, חיזוקם, חיתוכם וכיסויים. כמו כן
 לא קודם נושא הדייס הצמנטי ולא קודם נושא הבטון המותז.

אני רוצה להדגיש כי עצירת העבודה יחד עם תחילת הגשמים מגדילים בצורה
 משמעותית את סכנת המפולת ואת סכנת הרס ה"מחקמה" ובית החלפון.

לאור המצב שהתפתח, אין אני רואה את עצמי אחראי על יציבות המבנה ועל
התוצאות שיכולות להגרם עקב התמוטטות תקרת או קיר החדר ה"מתמוטט".

בכבוד רב
תומר מערכות
 שחר מערכות

פרוטוקול ישיבה של ועדת בטיחות מיוחדת
מיום י"ג חשוון תשמ"ט 24.10.88

נוכחים: פרופסור יעקב גליק
אינג' יוסי גורדון
אינג' ישראל מגלי
אינג' שחר מגלי
ד"ר משה תאני
ד"ר שומר

מר מרדכי אליאב - מנהל מנחלת הכותל.

לאחר שהנוכחים ביקרו באתר ועמדו מקרוב על בעיית החדרים הסדוקים והרעועים, ולאחר שקבלו הסבר ממר שחר מגלי על עבודות התמיכה שנעשו עד כה, התקיים דיון, שבו הושמעו מספר דעות:

א. שחר מגלי

מאחר ואי אפשר כרגע להיכנס לחדר, ומאחר ויש לטפל מידית בתמיכת זמנית בחדר הרעוע (010), חציע טיפול בשלושה שלבים:

1. תמיכת הקיר המזרחי
2. תמיכת התיקרה
3. תמיכת הקיר המערבי.

רק לאחר מכן, כשניתן יהיה להכנס לחדר, נתמודד עם תמיכת הקבע. את התמיכות הזמניות, לדעתו, יש לבצע כדלהלן:

1. תמיכת הקיר המזרחי - מאחר והקיר המזרחי של החדר הרעוע צמוד לקיר מערבי של חדר נוסף שנמצא ממזרח לחדר הרעוע, יש לתמוך ולחבר את שני הקירות ע"י ברגי סלע. (עבודה שנעשתה כבר) ואז לצקת חומר כלשהו בין הסדקים.

2. תמיכת התיקרה - לאחר שהקיר המזרחי חוזק ויוצב, יש לדעתו לחתום בטון מזויין על התיקרה ולחזקה.

3. תמיכת הקיר המערבי - לאחר שחוזק הקיר המזרחי של החדר ותיקרתו ניתן לגשת לחוזק הקיר המערבי. אין לו כרגע פתרון סופי לדרך ביצוע שלב זה אך נדון בזאת כשנגיע לבעיה.

רק לאחר מכן ניתן יהיה להכנס לחדר ולגשת לביצוע תמיכות קבע.

ב. ד"ר משה תאנני

מקבל במרביתו את הערכת המצב של מר שחר מגלי, אך יש לחוסיף שהכח המניע מאחורי הקרקסות הינו מצבי הרטיבות שבתוך המסח. הרטיבות משנה את מכלול החומרים במבנה לעיסה היוצרת עומסים הידרוסטטיים, והוא הכח הפועל העיקרי, כיון שאין כח אחר היוצר שינויים. ישנו סיכוי סביר שהתיקרה נפלה לא בגלל החפירות שלמטה, אלא עקב סגירת מוצא המים מהסדקים בתיקרה ע"י "הכוחלה". דבר זה הביא ללחצים שלא היו קיימים קודם לכן.

יש לברר ברמת דחיפות ראשונה את מצב הרטיבות וסיבתו במיוחד לקראת החורף המתקרב. יש למנוע כניסת מים לכל המיכלול של הקירות, וזאת ע"י מניעת כניסתם מלמעלה וע"י קידוח של חורי יציאה מבפנים למים שכבר נמצאים. יש לזכור שה"בטן" בקיר היתה קיימת לפני כניסת העובדים לחדר בפעם הראשונה ואילו נפילת התיקרה ארעה אח"כ. לדעתו פעולת החיזוק בקיר המזרחי ע"י חברגים אינה הפעולה הדחופה ביותר, כיון שאולי זה יסייע לזמן קצר אך יצור בעיות לזמן ארוך שכן ברור שהברגים שהוכנסו לקיר יחלידו וזוהי רק שאלה של זמן. לכן יש לרופף את חברגים כדי שניתן יהיה להוציאם.

אכן יש חשש להיכנס פנימה עקב ההתמוטטויות שארעו לא מזמן מהתיקרה. לכן עדיף אולי ללכת בשיטה של מר ישראל מגלי שיש לוותר על החדר. מאידך החדר עדיין עומד, ולכן אולי יש צורך להצילו. לדעתו אם ניתן יהיה לעשות זאת בלא סיכונים - עדיף להצילו מאשר לאוטמו. לגבי קטע 3 שבתיקרה לא ידוע מה בדיוק מחזיק אותו אך ברור שצריך לחזקו. אך ברור שחיזוק ע"י תתות בטון יצור עומס של משקל על התיקרה בסדר גודל של כ-100 עד 200 ק"ג, דבר שודאי יכול לחזק. כמו כן קיים חשש לזעזוע התיקרה בעצם החתחת עצמה. לכן ניתן, לדעתו, לחזק באמצעי "רך" יותר והוא החיפוקסי. בעזרת דיזה נחדיר חיפוקסי נוזלי מאד לכל הסדקים וכך ניצור חיזוק טוב יותר. זה בשלב ראשון, ואפשר אח"כ לתת על החיפוקסי טיח צמנתי ועל זה בטון מזויין.

לגבי קטע 4 שבו התיקרה היא ברובה אדמה יותו חיפוקסי תוך השארת מקומות בלא תתות לניקוז המים. יתרונו הגדול של החיפוקסי שאין הוא יוצר עומס על התיקרה וגם העבודה איתו לא יוצר זעזועים מיותרים.

לגבי הקיר המערבי ישנם כמה אפשרויות פעולה, כאשר הדבר החשוב ביותר הוא למנוע מכח הידרוסטטי שיפעל מתוך הקירות כלפי חוץ. על כן יש למנוע חדירת מים לתוך הקיר מבחוץ ויצירת חורים מבפנים ליציאת המים שכבר קיימים.

אפשרות נוספת ע"י חיזוק וסתימת הפרצות שבקיר בעזרת החיפוקסי ניצור הדבקה שתקשיח את עמידת הקיר בתזוזות.

תתות החיפוקסי תיעשה ע"י צינור הארכת והחיפוקסי יהיה "משחתי". תתות החיפוקסי מותנית ביכולת לתתו ממספר מטרים.

חיזוק המבנה באופן קבוע יותר לא שייך כרגע לבעיה, ויש לחזק תחילה ובמחירות את מה שניתן לחיזוק.

ג. פרופסור גליק

תבעיה נוצרה לדעתו עקב קריסת חקיר המערבי, ולכן היתה ירידה בגובה חקיר דבר שגרם לחשתחררות חסמן של הקשת. עפר ואבנים שנמצאים מעל, לתיקרה יצרו לחץ על הקשת וגרמו לנפילה של חלק ממנה, והתחליף הזה נמשך. לכן, לדעתו, קיים חשש סביר שקטע התיקרה הנקרא קטע 3 יפול בין בטפול זה או אחר, שכן העומס והלחץ גוברים כל הזמן.

ד. יוסי גורדון

הוא מקבל את דעתו של ד"ר תאני לגבי המכניזם של חדברים ולגבי דרכי הפתרון. לדעתו ישנם נעלמים רבים שאינם ידועים, אך את חלקם ניתן למדוד בקלות. כגון עובי העפר או חקיר שמעל לקשת. ידוע בחרבה מקרים שע"י ניטרול המים נוצרו שינויים. לכן צריך בדיקה מדויקת של מצב המים, הרכבם, מקורם וכיצד הם זורמים, כיון שבלי פתרון בעית המים, כל פתרון שהוא לא יהיה טוב. יש לזכור שאנחנו בתחילת החורף וקיימת בעיה של ניקוז המים, אך הטיפול בנושא אינו בתחום טיפולו של הפורום הזה. יתכן שאחרי מדידה ניתן יהיה לחקטין את העומסים שעל התיקרה ע"י הורדת קירות מלמעלה או כל פועלה שהיא שתבצע מלמעלה. לכן חיוני ביותר למדוד ולדעת את המצב מעל תיקרת החדר, כיון שמלמילה הפתרון לבעיה יהיה נוח יותר.

ה. ישראל מגלי

א. בקשר לברגי הפלדה ברור שאינם הפתרון הסופי וחם משמשים אך ורק כעזרה ראשונה. (השתמשנו בהם למרות שהם מפלדה מגולבנת, כיון שלא היו בנמצא ברגים אחרים והיה צורך לפתרון מיידי). כמובן שאין בעיה להוציא את הברגים הקיימים ואפשר כבר לחזמין ברגי אל-חלד ולתחליף אחד אחד.

ב. מסכים לדעתו של פרופסור גליק בקשר לכך שהמים אינם הגורם העיקרי, שהרי כל הקירות מעידים שלא קיימים בהם לחצים הידרוסטטיים. הסיבה הראשונית לדעתו, היא הקריסה של חקיר המערבי ואח"כ יתכן שהמים חוסיפו לתחליף תבליה. הסיבות שגרמו לקריסת חקיר יכולות להיות רעידת אדמה, פצצות או כל זעזוע אחר שגרם לירידת חקיר. יתכן שישנו מנגנון נוסף שפועל כאן, והוא הקרס הפנימי של האבנים עצמם, כתוצאה ממים או מהזדקנות החומר, ולכן יתכן שהקריסה נגרמה עקב כך. מכיון שאנו נמצאים בחוסר ודאות לגבי כל החדר והמבנים שסביבתו, ברור שכל טיפת אינפורמציה תעזור. אבל כרגע צריך לעשות עזרה ראשונה, ולכן לדעתו, יש למלאות את החדר בחומר כלשהו שקל לחצוב בו, כמו בטון מוקצף. יש להמשיך ולחזק את הקירות הגלויים שמסביב לחדר ולחשוף את הקירות שאינם גלויים ולחזקם, ורק אח"כ נפנה את החדר מהחומר שהכנסנו בו ונמשיך לעבוד מבפנים.

חלטות:

1. שחר יביא את ברגי הסלע שחברגו לקיר לידי מצב שניתן יחיה לחוציאם בעתיד ולחליפם עם ברגי סלע אחרים שלא מחלידים.
2. מרדכי אליאב יזמן בדחיפות מדידת סופר פוזיציה של המבנה הרעוע יחד עם המבנים שמעליו ומצדדיו וישלח את החומר לכל חנוכחים בישיבה.
3. מרדכי אליאב יביא לגילוי מקור חנוכיות ולחפסקתם המידית. (חומר בענין זה ישלח לכל חנוכחים בפגישה).
4. נקבעה פגישה נוספת ביום שני 31.10.88 בשעה 15:00 בכותל.
5. אם לא תימצא עד אז תוכנית המדידה, ישקלו חנוכחים תאם לדחות את הישיבה עד ימצא החומר או שמא לקיימה במועד שנקבע גם בלי החומר.

רשם: מרדכי אליאב
מנחל המנחלת

ירושלים, כ"א חשרי חשמ"ט
20/9/88

12

לכבוד
חב' משה"ב
ירושלים

א.נ.,

הנדון: סדרי עבודה בכוחל

בהתאם להוראות מנכ"ל משרד הדתות מיום 18/9/88, יחולו על העבודות
בכוחל ההוראות הבאות:

1. אין לבצע כל עבודות חפירה במינהרת הכוחל, בכל חלקיה.

2. חשבונות חב' משה"ב יאושרו ע"י הגורמים הבאים:

א. המהנדס, לאישור בצוע העבודה.

ב. סולי אליאב, לאישור היחר עבודה.

ג. משה זליקוביץ, לאישור חקציבי ובצוע.

3. כל עבודה בחחומי בטיחות חוזמן בכתב ע"י אפרים שילה.

בכבוד רב,

נפתלי קדרון

העחק: מר זבונן אורלב, מנכ"ל.

מר ציון גרמי, טמנכ"ל.

מר אפרים שילה.

מר מרדכי אליאב.

מר משה זליקוביץ.

אדר' דוד קאסוטו.

ירושלים, כ"ד תשרי תשמ"ט
5.10.88.

(M)

לכבוד
מר מרדכי אליאב
יו"ר מינהלת הכותל
ירושלים

א.נ.,

הנדון: חיזוקים באולם 010 - הכותל

1. בישיבת המינהלת האחרונה סוכם, כי ייעשו חמיכות ראשוניות של הקירות, בבצוע חב' מ. ליפשיץ בע"מ.
לצורך זה אושר תקציב של -20,000 ש"ח, ע"י מנכ"ל המשרד.
2. אתמול הודיעני מר אפרים שילה, כי לפי הנחיות מהנדס יועץ נוסף, יוחל היום בחיזוק הקיר המזרחי באולם הנ"ל.
3. אני מסיק מכך, כי הזמנת העבודה אצל חב' ליפשיץ מוקפאת בשלב זה, עד לסיום החיזוקים שיבוצעו באחריות המהנדס שחר מגלי.

בכבוד רב,
נפתלי קדרון

העתק: מר זבולון אורלב, מנכ"ל
מר ציון גרמי, סמנכ"ל
מר אפרים שילה
מר משה זליקוביץ
אד"ר דוד קאסוטו

ירושלים, כ"א תשרי תשמ"ט
2/10/88

40

לכבוד
מר זבולון אורלב, מנכ"ל
משרד הדחוח
ירושלים

א.נ.,

הנדון: מנהרת הכוחל - אחריות ליציבות

לאחרונה הוחל בבצוע עבודות שונות בחללים החת קרקעיים מחת לבנין
המחכמה ובטמון לו.

עבודות אלו כוללות, בין היתר, נסיונות בכימיקלים שונים, חמרי הדבקה
וכו', אשר הוזמנו במישרין ע"י מינהלת הכוחל, ללא חיאות עמי וללא ידיעת.

ברצוני להבהיר, כי אחריות המקצועית ליציבות המבנה מצטמצמת אך ורק
לאותם קטעים שבהם העבודות מבוצעות לפי הנחיותי וחתי פיקוחי.

בכבוד רב,

נפתלי קדרון

העוק: מר ציון גרמי, סמנכ"ל.

מר אפרים שילה.

פרופ' יעקב גליק.

✓ מר מרדכי אליאב.

מר משה זליקוביץ.

אדרי דוד קאסוטו.

9

פרוטוקול ישיבה מיום ו', כ"ז אלול תשמ"ח; (9/9/88).

נוכחים: מר זבולון אור-לב.
מרדכי אליאב.
משה זליקוביץ.
דן בהט.
דוד קסוטו.
ציון גרמי.
אפרים שילה.

לאחר שמר נפתלי קדרון הגיש ממצאי בדיקתו וחוות דעתו על החדר הרעוע, ולאחר שמרדכי אליאב הגיש את חוות דעתם של ועדת הבטיחות שביקרה במקום, התקיים יום שבסופו הוחלטו ההחלטות הבאות:

א. הוסכם על דעת כל הנוכחים לפעול על-פי המלצת ועדת הבטיחות מיום כ"ז אלול; (8/9/88).

ב. המנכ"ל הטיל על המחלקה למקומות קדושים לדאוג לבקורו של מר נפתלי קדרון בדירה שמעל לחדר המדובר בהקדם האפשרי.
המחלקה למקומות קדושים בתאום עם מר אפרים שילה תטפל בפינוי הדיירים באופן הקורקטי ביותר.

ג. מאחר וע"פ חתך ורתיקלי מחברר כי בנין ה"מחכמה" נמצא בצידו המזרחי של האולם ולא מעליו, ולאחר שארכיאולוג המחוז מר דן בהט ביקר באולם הספורט שבבנין ה"מחכמה", ומצא שאין סדקים חדשים ולא הורחבו הקיימים שבשלב זה אין צורך בפינוי ה"מחכמה".
אם וכאשר יהיה חשש לאחד מבין חברי המנהלת או לאחד מברי ועדת הבטיחות, יודיע על כך ישירות ליו"ר המנהלת מר זבולון אור-לב.

ד. הוחלט להטיל על ועדת הבטיחות באמצעות מרדכי אליאב לגבש לאלתר פתרון הנדסי לקבוע ולתמיכות זמניות. לצורך זה מאושר סך של 20,000 ש"ח.
מרדכי אליאב יתקשר עם קבלן המסוגל לבצע זאת בדחיפות.

ה. עד הודעה חדשה, באחריות המחלקה למקומות קדושים, יופסקו כל עבודות הוצאת העפר באזור החדרים שתחת בנין ה"מחכמה", ובטווח של 100 מ' צפונה ומערבה.

ו. הואיל ונשמעו הערות שישנם חדרים מסוכנים נוספים, תבקר ועדת הבטיחות בכל החדרים, ותגבש פתרון לבטיחות מירבית במקום.

ז. מרדכי אליאב יעדכן את יו"ר המנהלת על כל שלב ובכתב.

רשם:
מרדכי אליאב.

ב"ה, ז' בתשרי תשמ"ט
18 בספטמבר 1988

אל: נציגי משרד הדתות במינהלת הכותל המערבי

שלום רב,

הנדון: סדרי עבודה ותיאום

צר לי שלאחרונה, התרשמתי שארעו שיבושים מיותרים בסדרי העבודה ובתיאום שבין נציגינו בכל הקשר בעבודות המתנהלות במינהלת הכותל המערבי.

בשלב זה, ועד לגיבוש מחדש של נוהלים ברורים לתיאום אבקש לפעול כדלהלן:

- א. כל העבודות החפירה, ללא כל יוצא דופן, במינהלת הכותל בכל חלקיה תופסקנה לאלתר.
- ב. כל המאמצים יופנו ויוקדשו לפתיחת המינהלה בצפון, ולביצוע עבודות בטיחות שסוכם עליהם, באיזור בנין "המחכמה".
- ג. חשבונות חב' משה"ב טעונות חתימת המהנדס נפילתי קדרון לאישור שהעבודה בוצעה, חתימת מרכז המינהלת סולי אליאב לאישור שהעבודה הותרה במסגרת מכתב זה וחתימת משה זליקוביץ מנהל המחלקה למקומות קדושים, לאישור תקציבי וביצועו.
- ד. השגתי את הסכמת אפרים שילה להיות אחראי ישיר מטעמי על ביצוע העבודות שסוכם עליהם לבטיחות איזור "המחכמה". רק הוא המוסמך להוציא הוראות ביצוע בכתב.
- ה. מרכז המינהלת מר סולי אליאב אחראי לזימון ועדת הבטיחות על מנת שתגבש תכנית הנדסית לפתרון הבעיות שהועלו.

בכבוד רב,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

העתק: מר אפרים שילה

לאחר הבדלה

7

ב"ה.

פרוטוקול ישיבת ועדת בטיחות מיום כ"ו אלול; (8/9/88).

נוכחים: נפתלי קדרון, שחר מגלי, יוסי גורדון, דוד קסוטו, צבי הופמן,
דן בהט, מרדכי אליאב.

לאחר שהועדה ביקרה באזור החדר הבעייתי שמדרום לחדר "החשמונאים",
ולאחר התרשמותה ממצבו הרעוע של החדר, החליטה הועדה:

א. לפנות כל דייר הגר מעל לחדר הנ"ל העלול להפגע כתוצאה ממפולת
כלתי צפויה.

ב. להפגש מיד. לאחר ראש השנה, ביום חמישי, ד' תשרי, 15/9/88, ולגבש חוכנית
ליצוב ולתימון החדר הנ"ל.

רשם:

מרדכי אליאב.

מרדכי אליאב

לפני

6

טבעון 7/9/88

עבור:

מר מרדכי אליאב
מרכז מנהלת הכותל
ירושלים.

הנידון: תחילת התמוטטות יסודות ה"מחקמה".

א.נ.

בין האולם בו מבוצעים חיזוקים בעזרת אפוקסי שקוף לבין "החדר החשמונאי" נמצא אולם נוסף. אולם זה, האחרון (נקרא לו ה"אולם הגבוה"), לא היה מואר בכל הפעמים שאני ביקרתי בפרויקט ולכן לא יכולתי להתרשם מיציבותו. בזמן ההמתנה להתגבשות האפוקסי, ומתוך סקרנות מקצועית, חיפשתי ואף מצאתי את מתג החשמל שמפעיל את המנורה הנמצאת בחדר. אי אפשר שלא להתרשם מהחדר, גודלו ובעיקר גובהו ויופיו.

אחרי שנרגעתי והפיקוד עבר מהחלק הרגשי לחלק המקצועי של המוח, הוברר לי כי החדר עבר תהליך קשה של רעידה שגרמה לתזוזת אבני הגג בחלקו הדרומי. כן מתברר כי הקיר המערבי "מתנפח" או "מתכווץ" לכיוון מערב. ההסבר הראשון שלי היה כי החדר שממערב לו עדיין לא נחפר וכי לחץ העפר גורם לתזוזת מרכז הקיר מזרחה. אם הסבר זה הוא נכון, אזי יש מיד לפנות את העפר מהחדר הסמוך (נקרא לו "החדר המתמוטט") או לתמור את הקיר בתור החדר "הגבוה" כנגד הכוחות האופקיים. היות והחדר "המתמוטט" היה חשור לא ניתן היה לראות האם הסבר האחרון הוא נכון.

ביום שלישי ה- 6/9/88, אחרי שכל הקהל הכר, נכנסנו יוסי לזר ואנוכי לחדר "המתמוטט" וחשכו עיננו! בחדר "המתמוטט" התמוטטה התקרה רחלקה הדרומי (מקביל לנזק שבאולם "הגבוה"), שני הקירות הנושאים הראשיים - המערבי והמזרחי "מנופחים" במידה גדולה יותר מזו שנראתה בחדר "הגבוה" אבל לכיוון הפוך מזה שנראה בחדר "הגבוה". פרושו של דבר הוא כי הקיר "מתנפח" מבפנים כלפי חוץ. לאחר התבוננות במבנה הקיר, סיבת הדבר ברורה - הקיר בנוי משני קירות סמוכים וביניהם מיכלי. המיכלי יצר כוחות אופקיים ש"ניפחו" את שני צדדי הקיר לכיוונים מנוגדים. היות והקירות הם גבוהים מאוד ומישוריים, הרי שתכולתם כלפי כוחות אופקיים היא נמוכה.

נכון להיום התמוטט חלק מתקרת האולם "המתמוטט" ונוצרה גומחה שיצרה כיפה המחזיקה, כרגע, את המבנה בפני הרס כללי. כמו כן נהרס חלק גדול

תומר מערכות

מהקיר המערבי של החדר והקיר המזרחי גם הוא במצב מסוכן ולא יציב.
לאחר שראיתי את החדר "המתמוטט" אני חושב שאנו עוסקים בזוטות כאשר אנו ממשיכים לתמור את חדר "האפוקסי". תהליך הבליה והתפתחות הסדקים בחדר ה"אפוקסי" נראה לעין וברור לכל - אפשרות התמוטטות כל הפרויקט ובכללן ה"מחקמה" היה מוותר בחושר.

מטרת התאור הפלסטי לעיל היתה להדגיש את הנקודה כי זיהיתי את מצבו הנואש של החדר "המתמוטט" מתוך התבוננות בחדר "הגבוה" ומתוך הבנת התהליכים העוברים על המבנים התת-קרקעיים. אני חייב להדגיש כי לא נוכח להמלט מכך שכל התופעות אותן אנו פוגשים הן תופעות קלטיות של מנהור!

לגופו של ענין אני רוצה להדגיש כי, לדעתי, אנו עומדים בפני אפשרות של מוטטות כוללת, כולל הרס מלא של ה"מחקמה". אני רוצה לחדד ולהדגיש כי אנו נמצאים בדיוק תחת הגגות של ה"מחקמה" שנפלו!!!

אני סבור כי יש לבצע מיד וללא כל דיחוי תימור וחיזוק של האזור. אני עדיין בגיבוש רעיונות לטכניקות תימור לאולם "המתמוטט" אבל הבעיה אינה פשוטה - יש לבצע את העבודה כאשר הפועלים נמצאים מחץ לאולם - מחוץ לאזור הסכנה.

הייתי מאוד רוצה להתייעץ עם אנשים נוספים ולשקול את אפשרות פינוי ה"מחקמה". אני מבין שפינוי המבנה קשור בבעיות רבות וסבוכות, אבל אפשרות של חזרה על אסון "צור" שלישי בירושלים...

אנחנו חייבים להבין כי אנו מנצלים היום "זמן שאול". מבנה במצב הזה לא יכול להחזיק מעמד זמן רב ומספיק זעזוע קל, פיצוץ קטן או גשם פתאומי שכל המבנה יקרוס!

אנו נכנסים לתקופת החגים בהם ימי העבודה מצומצמים. אני סבור כי יש וול את האפשרות של הכרזת חיזוק המבנה כפיקוח נפש. לא אני ולא אף אדם אחר יכולים לקחת על עצמם את האחריות שדבר לא יקרה עד גמר החגים, מה גם שגשם יכול לרדת כל יום.

בשביב למנוע אי-הבנות אני חוזר על הנקודות החשובות:

1. מבנה מסוכן ומתמוטט הוזנח ולא טופל. בגלל ההזנחה גדל הנזק ועלתה סכנת המפולת.
2. וחדר ה"מתמוטט" נמצא במבנה האזור-שתיקנותיו התמוטטו-ה"מחקמה".
3. המצב הנוכחי הוא "פסבדו-יציב" והתמוטטות המבנה כולה, כולל ה"מחקמה" היא ענין של זמן קצר.
4. המבנה מסוכן ואין להכנס לתוכו אלא לאחר חיזוק ותמיכות ראשוניות.

TOMER SYSTEMS

5. אסור לחכות עד גמר החגים ויש להתחיל בתמיכות מיד.
6. יש לשקול את הצורך בפינוי טי"מחקמה" והרחקת אנשים מהסביבה הקרובה.
7. ההתמוטטות יכולה להיות הדרגתית ובשכבים אך בה במידה היא יכולה להיות פתאומית ולכא התראה - כמו באסון צור הראשון.

העתקים:
דן בהט
ג. ים שילה
נפתלי קידרון

בכבוד רב
גומר מארגנות

שחר מגלי

ר מערכות

הבונים 90, קרית טבעון 36000
04-93266

למך הילא

5

#0 9.9.88

דו"ח מצב אולם 010 במחילות הכוחל (מדרום לאולם החשמונאים)

א. רקע

בהודעה טלפונית נמסר לי ע"י מרדכי אליאב בחאריך 7/9/88, כי הוחלט לכנס את ועדת הבטיחות של הכוחל, מכיון שנחלתה התמוטטות בחדר הנ"ל.

בישיבת מינהלת הכוחל ביום 8/9/88 הופץ דו"ח של שחר מגלי מיום 7/9/88 תחת הכותרת: "תחילת התמוטטות יסודות המחכמה".

מיד לאחר הישיבה ב- 8/9/88 ערכתי ביקור במקום, בהשחפוח: מרדכי אליאב, דן בהט, דוד קאסוטו, שחר מגלי, יוסי גורדון.

להלן ממצאי:

א. מצב אולם 010

באולם, שמידותיו כ- 10 X 5 מטר, חלק מהתקרה המקומרת התמוטט לפני מספר שנים. בצילום מנובמבר 85 נראית התמוטטות התקרה, כפי שנראה גם כיום.

קטע נוסף של התקרה במצב רופף והקטע הצפוני - יציב.

בקיר המערבי התמוטטו אבנים בקטע של כ- 5 X 3 מטר לפני כשנתיים, וקטע נוסף של הקיר מצוי במצב של קריסה בכוון פנימה.

עקב היות האולם מסוכן, ומחוסר אפשרות לייצב את הקירות והתקרה מבפנים - הופסקה בזמנו כל עבודה בחוף האולם והוחל בפינוי עפר מאולמות סמוכים. הכוונה הייתה להגיע לחלל עליון באולם סמוך, שממנו אפשר יהיה לחזק את התקרה, כאשר הפועלים נמצאים באיזור מוגן, בגובה התקרה.

מצב האולם כיום מסוכן - בדיוק כפי שהיה לפני שנתיים.

טרם הוחל בפעולות החיזוק, מכיון שפריצת הפתח העליון לא הושלמה, וצוות העובדים נלקחו בינתיים לבצוע עבודות אחרות.

ב. פתרונות

1. יש להביא לייצוב מוחלט של הקירות והקמרון.

לפני נסיוני במבנים מסוג זה, אין מקום לבהלה, מכיון שאין נשקפת סכנה של התמוטטות כללית ומיידית - כפי שצוין בדו"ח שחר.

עובדה, כי הבניין החייצב במצבו הבלתי יציב, כחוצאה משינוי במערכ הכוחות ונוצר שווי משקל חדש, אשר מחזיק את הבניין ללא שינוי במשך השנתיים האחרונות!

גם במקרה של נפילת אבנים נוספות מהקיר, הקמרון עדיין לא יתמוטט, אלא יתחילו להופיע סדקים, יחולו חזזות, ינשרו ממנו חלקים ויופיעו סימנים נוספים אשר יעידו על ההתפתחות השלילית במצבו.

2. שלבי הפתרון:

הפתרון חייב להיעשות בשני שלבים:

א. חמיכת הקירות, להבטחת יציבותם והחזרת היציבות לקטע שהתמוטט ולקטע אשר במצב קריסה.

דבר זה חייב להיעשות בחמיכה ללא לחץ חיצוני, עם חמיכות פלדה משולבות ביציקות בטון.

במקביל, יש לבדוק אם קיים לחץ עפר על הקירות מאולמות סמוכים, (במיוחד בחלל המערבי הסמוך) ובמדה וקיים לחץ עפר - יש להסירו.

ב. ייצוב הקמרון

יש להשלים את חשיפת דרך הגישה שמחוץ לאולם אל האיזור שמעל לקמרון.

לאחר ייצוב הקירות יש לטפל בייצוב הקמרון, למשל באמצעות הזרקת בטון והשלמת חלקיו הנוחרים ביציקות בטון מזוין.

מעקב ומדידות

במקביל, יש להיערך לבצוע מדידות ומעקב רציף אחרי התנהגות המבנה.

מומלץ לאמץ את מסקנות הדו"ח של ד"ר משה חאני מיום 28/8/88 בענין זה, המבטאות גישה מקצועית ממדרגה ראשונה.

ג. לוח זמנים ותקציב

לוח הזמנים המשוער הנו כדלקמן:

1 חודש	ייצוב קירוח
1 חודש	בדיקת עפר ומילוי באולמות סמוכים
1 חודש	בדיקת מעברים באיזור הגג
1 חודש	ייצוב קמרון הגג וחיצוקים
2 חדשים	פינוי עפר, עבודות כיחול ושונות
6 חדשים	ס"ה :
=====	

התקציב המשוער: 300,000.- ש"ח (במחירי 9/88).

ד. ציור בצו

אני ממליץ להתקשר לצורך עבודה זו עם קבלן בעל יכולת בצו רב גוונית וידע מתאים (כגון מתחיהו ליפשיץ).

ה. תחילת הבצוע

עם קבלת האישור התקציבי וההוראה להתחיל בעבודה - ניתן להתארגן בפרק זמן של כ- 14 יום לתחילת העבודות.

ירושלים, כ"ו אלול חשמ"ח - 8/9/88

אינג' נפתלי קרוון

נספח א': תכנית האולם.

נספח ב': צילום הקמרון השבור 11/85.

עבודות שיקום באתר החפירות
- צפון רחבת הכותל

1. כללי

מסמך זה מתאר את מגוון העבודות הנדרשות בתהליך השיקום הנדון תוך כוונה ליצור בסיס להערכת המשאבים אותם יש לשתף בביצוע.

מתוך המסמך נתן ללמוד על התחומים המקצועיים הנדרשים לתכנון השיקום, מערכות המיכשור שיש להפעיל בו וסוגי העבודות אותן יש לבצע.

המסמך נערך מתוך הכרה שתהליך השיקום במקרה זה הנו מיוחד בגישותיו ומורכבותו וידרוש ניצול משולב של כישורים מיומנות ושיתוף פעולה בין-תחומי.

2. עבודות פיתוח ובקרה סביבתית

2.1 כללי

עבודות אלה יבוצעו על פני השטח שמעל "מתחם החפירות" כדי ליצור בו תנאים יציבים שימנעו מצבים של החדרת מים מחוץ פנימה.

2.2 ניקיון

2.2.1 מטרה

סילוק מהיר של מים מ"שטחי תפישה", מקורות מקומיים ואזורי הקוות ואגירה אל מחוץ לגבולות מתחם החפירות.

2.2.2 פעולות נדרשות

2.2.2.1 מפוי שטחי התפישה של מי גשמים ואיתור מקורות אספקה פוטנציאליים (כולל מי גשמים, מי הצפות, פריצות בצנרת רשת ומי שופכין וכו')

2.2.2.2 יצירת נתיבי פינוי דהיינו שפועים, תעלות ונקזים לפנוי מים אל מחוץ לגבולות "מתחם החפירות".

2.3 איטום

2.3.1 מטרה

יצירת "חציצה פיסית" בין שטחי הפנים העליונים ומסות החומר שבמתחם החפירות.

2.3.2 פעולות נדרשות

עבודות מלוי, סתימה ואטימה של פני השטח כגון מסברנות איטום, צפויים אספלטניים צמנטציה דייס כימי וכד'.

- 2 -

2.4 יצוב וחיווך מסות

2.4.1. מסרה
ריסון תהליכי התפוררות של מסות ומניעת תופעות כשל על פני השטח שמעל למתחם החפירות.

2.4.2. פעולות נדרשות
חיווכים קונסטרוקטיביים, צמנטציה אימפרגנציה ציפויים מיצבים וכד'.

3. בדיקות, מדידות ומעקב אחר התהוות שנויים ובקרתם**3.1 ספוי ניאומטרי של המתחם וסביבתו**

3.1.1 מדידה ומפוי מדויקים של האלמנטים המבניים הגלויים במתחם ומעליו.

3.1.2 איתור ומפוי מבנים "סתומים".

3.1.3 איתור ומפוי כיסים ריקים ואזורים מעוטי צפיפות.

3.2 מעקב אחר הזזות יחסיות ושינויים מימדיים לצורך איתור מוקדם של התהוות מצבי "אי-יציבות" וריסונם.

3.3 לימוד משטר ההסרחות הקיים ומעקב אחר שינויים במצבי המאמצים בחומר והתפתחות תהליכי כשל ממאמצי יתר.

3.4 לימוד ומעקב אחר תהליכי בליה בחומר, אפיון מבנה החומר ומעקב אחר שינויים בתכונות כימיות מכניות ופיסיקליות.

3.5 לימוד ומעקב אחר התנאים הפיסיקליים ותנאי מיקרו-אקלים השוררים במתחם החפירות.

מעקב אחר פיזור הרטיבות במסות החומר במתחם, לחצים קפילריים והידרוסטטיים. ריכוזים של כיסי מים, משטר חדירות מים אל חללי המבנים (מיקום, קצב, שיעור) חדירת כימיקלים וחומרים הרסניים, לחות יחסית, טמפר' וכד'.

4. חיווך שיקום ושימור**4.1 חקר אמינות סבנית**

מטרות: הערכת יציבות סטטית ודינמית של אלמנטים מבניים, הערכת כוחות ועומסים פועלים, הערכת כוחות ועומסים אפשריים.

- 3 -

4.2 חיוזקים ומניינים

מטרות: הפעלת צעדים "הפיקים" של חיוזק האלמנטים המבניים לצורך מניעת כשל במהלך עבודות השיקום.

4.3 שיקום ושיסור4.3.1 מטרות:

4.3.1.1 הבטחת היציבות המכנית של האלמנטים השונים ב"מתחם החפירות" בהשפעת כוחות ועומסים קיימים או אפשריים.

4.3.1.2 הבטחת היציבות והקיימות המכנית של החומרים והאלמנטים השונים בהשפעה אפשרית של גורמים כימיים ופיסיקליים.

4.3.2 פעילות נדרשות

4.3.2.1 לימוד האופיונים והתכונות הכימיות הפיסיקליות והמכניות של החומרים (חוזק, יציבות בתנאי המקום, ספיגות, אפשרויות הספגה בחומרים מחזקים וכ')

4.3.2.2 ישום טכניקות מתאימות ליצוב המבנים כגון: הספגה בחומרים מיצבים, הזרקת מסות מתמצקות, עיבוי והשלמת אלמנטים, יצירת צפויים שימוש בעוגנים מקשרים, הוספת אלמנטים מבניים, יצוב מכני כתומכות וכד'.

ד"ר אינג' משה תאני

הצעה להקמת "צוות מנחה" לשיקום ושימור אתר החפירות

סנוי חברים

בהתאם להצעה זו תמנה "מנהלת הכותל" צוות מומחים "בין תחומי" אשר יהווה "צוות מנחה" ויהיה אחראי מבחינה מקצועית על התכנון והפיקוח של פעולות השיקום והשימור במקום.

תכנון

ה"צוות המנחה" יעבד תכנית לפעולות השיקום ויציגה בפני ועדת הבטיחות ומנהלת הכותל לצורך אישור וביצוע.

הוסנת קבלנים

ה"צוות המנחה" יתבקש ע"י מנהלת הכותל לחוות דעתו לגבי התאמת קבלנים לעבודות השונות, הצעות מחיר ושיטות הביצוע.

הדרכה ופיקוח על ביצוע

חברי הצוות המנחה, כל אחד בתחומו יוזמנו ע"י מנהלת הכותל לתדרך את הקבלנים בביצוע העבודות השונות ולקיים "פיקוח עליון" על ביצוע העבודות תוך מהלכן.

נוהלי מעקב

הצוות המנחה ינהל "יומן ישיבות", בו ירשמו פרוטוקולים של כל פגישותיו. כמו כן ינהלו חברי הצוות "יומני פיקוח" בו יצוינו הביקורים של חברי הצוות באתר וירשמו עיקרי הערותיהם. העתקים של "יומן ישיבות" ו"יומני פיקוח" יועברו באופן שוטף לפקדון ב"מנהלת הכותל".

סנוי מומחים

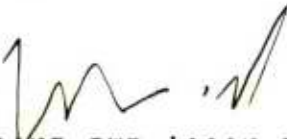
ב"צוות המנחה" ימונו מומחים כדלקמן:

יועץ לקונסטרוקציות

יועץ לטכנולוגיה וחומרים.

אדריכל

ארכיאולוג

ד"ר אינג' משה תאני

הערות לגבי עבודות הסתנהלות כיום במתחם החפירות

1. חיווק קיר בעזרת עוגני פלדה

נעשה שימוש במוטות פלדה מגולוונים. מוטות אלה אינם מחוסנים בפני קורוזיה לטווחי זמן ארוכים וקיימותם בתוך הקיר מוגבלת.

יש לודא לאלתר שנתן להוציא מוטות אלה ולהחליפם בעוגנים מסוג אחר.

השארית המוטות בתוך האבן תביא בעתיד לסידוקה והריסה.

ההצעה שהעלתה לשלוף המוטות בעזרת "חולץ" הידראולי אינה ערובה להצלחה מהסיבות הבאות:

1.1 לא ניתן לשלוף את המוט ע"י חולץ כל עוד קיים מרווח בין שני הקירות ואילו מלוי המרווח הפנימי שבין הקירות בדיים כפי שהוצע באותו הקשר יביא לחיווק העיגון.

1.2 במקרים בהם עומק הקידוח באבן האחורית גדול מ"שעור קריטי" יקרע המוט סמוך למקום עגונו באבן וחלק ממנו ישאר טבוע באבן.

1.3 חווק העגון גדל עם חלוף הזמן בשל התחזקות הצמנט בדיים. הבעיה הופכת לחמורה יותר ככל שנדחית פעולת השליפה ובעיקר כך בימים הראשונים שלאחר ביצוע הדיים.

2. צפויי קירות באפוכסי

לאחר שראיתי את העבודות הנעשות בקמרון בשיטה זו, נראה לי שישי להפסיק עד שיבדקו מספר הבטים לגבי השפעות השיטה על קיימות האבן המצופה האפשרות שהטיפול מביא להאצה בתהלי כשל בקמרון.

ד"ר אינג' משה תאני

ב"ה.

פרוטוקול ישיבת מנהלת הכתל מיום כ"ו אלול תשמ"ח; (8/9/88).

נוכחים:

זבולון אור-לב.
מרדכי אליאב.
נפתלי קדרון.
משה זליקוביץ.
דן בהט.
צבי הופמן.
ציון גרמי.
אבי אטח.

(נציג המשטרה במקום יאיר מוסט).

א. הפתח בויא דלורוזה:
מנכ"ל משרד הדתות דיוה ואמר בנושא הפתח להמשך העבודות בויא דלורוזה נמצא כרגע בטיפולו האישי של ראש-הממשלה.
התקיימה פגישה בין שר-הדתות ובין ראש-הממשלה, וראש הממשלה הבטיח למסור תשובה תוך מספר ימים.
אם חוסר התנגדות כוחות הבטחון יש להניח שגם המשטרה תאשר את העבודה.
המנכ"ל הגיש לראש-הממשלה מסמך המתאר אורך זמן העבודה המשוער.

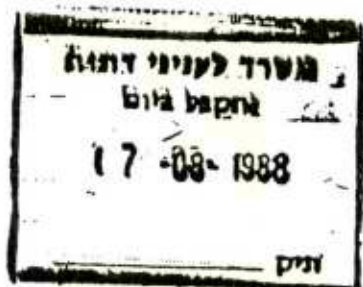
ב. בקורים במנהלת הכתל:
לאחר שחברי מנהלת הכתל עיינו בדף שהוגש להם בנושא זה (מצורף לפרוטוקול), הוחלט לאשר סעיפים א, ב, ג.
עד לישיבת מנהלת הבאה יפגשו מר ציון גרמי, מר צבי הופמן, מר משה זליקוביץ, ומרדכי אליאב, ויגבשו תכנית מפורטת אותה יציגו לפני המנהלת. כמו-כן בישיבה זו יסכמו גם את נוהלי בקורי הקהל במחילות בחג הסוכות תשמ"ט.
מרדכי אליאב ידאג לעדכן את דובר המשרד ע"מ לפרסם לקהל את נוהלי הבקורים.

ג. החדר הרעוע:
לאחר שהמנהלת קראה את הדו"ח שהגיש שחר מגלי—מהנדס בנושא החדר הרעוע, הוחלט:

1. מר נפתלי קדרון, יחד עם ועדת הבטיחות יסעו מיד למקום.
2. מר נפתלי קדרון יכין דו"ח בכתב, ויגישו ליו"ר המנהלת מר זבולון אור-לב, עד שעה 16:00 היום.
3. מר מרדכי אליאב יכין פרוטוקול מפגישת ועדת הבטיחות, ויגישו ליו"ר המנהלת מר זבולון אור-לב.
4. מר נפתלי קדרון יזמין את מהנדס המשטרה, ויציג בפניו את הדו"ח שהגיש שחר מגלי. מהנדס המשטרה יחליט אם לפנות את שוטרי מג"ב המשתכנים בבנין ה"מחכמה".
5. מחר, יום ו', כ"ז אלול תשמ"ח, בשעה 12:00, תתקיים ישיבה נוספת בלשכתו של מר זבולון אור-לב. ע"מ לגבש את הצעדים הבאים שינקטו לאור הדוחות שיוגשו.
בישיבה זו יהיו נוכחים: מרדכי אליאב, אפרים שילה, דן בהט, דוד קסטור, נפתלי קדרון, ציון גרמי ומשה זליקוביץ.
6. כל הדיונים הינם בסיווג של סודי ביותר. כל מי שיעביר מידע כל שהוא על הדיונים שנשמעו הינו עובר על החוק!

דוד קאסוטו אדריכלות ובנין ערים בע"מ רחוב המלך 33 ירושלים 92268 664967, 634682 (פינת עזה)

ירושלים, כז' אב תשמ"ח
10 באוגוסט 1988

לכבוד

מר מרדכי אליאב
יו"ר מינהלת הכתל

משרד הדתות

ירושלים

שלום רב,

הנדון: התייחסות לסדקים שנתגלו במבנים התת-קרקעיים
בסביבות הכתל

בהמשך לעובדות שנתגלו בשטח המבטאים שינויים בשווי המשקל הסטטי של המבנים
ני מגיע למסקנה חד משמעית כי ללא מדידה מדויקת של כל שכבות הבניה מן
המסד ועד הטפחות לא נוכל להגיע לאנליזה נכונה של המצב ההנדסי של המבנים
במשך הדורות נבנו שכבות. על גבי שכבות כאשר השכבות התחתונות מתמלאות עפר
כל העובדות יחדיו יצרו שווי משקל סטטי חדש לעומת מה שתוכנן מלכתחילה.
אני יכולים להגיע למסקנות די מדויקות של שיווי המשקל הסטטי של המבנים
הללו על סמך מדידה רב מפלסית מדויקת ולא להסתפק בהשערות כפי שקדבר נע
עכשיו.

אני רואה בחומרה רבה את שיטת קבלת ההחלטות ללא מיפוי נאות ואני חוזר ומתריע
על כך בפעם המי יודע כמה.
הסידוק שהתגלה בקמרוןות התחתונים חמור ומסוכן והפתרונות המוצעים אינם מספקים
על אנליזה ראויה ועשויים להתגלות כמיותרים ואף כמזלזלים.

אנא ראה את דבריי כדחופים ומידיים.

העתקים: מר אפרים שילה
מר נפתלי קידרון
מר יעקב גליק

1

THE OFFICE OF DIRECTOR GENERAL
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
JERUSALEM-ISRAEL

לשכת המנהל הכללי

משרד לעניני דתות

בס"ד

פרוטוקול ישיבה פורום מהנדסים
בנושא שיפוץ וחיזוק מבנה המחכמה
מיום כ"ד בניסן תשמ"ח (11.4.88)

נוכחים: פרופ' גליק, יו"ר פורום מהנדסים
מר פרוכטמן יהושע, מהנדס משרד הבטחון
מר ברוך שחר, מהנדס משרד הבטחון
גב' הרשנזון שושנה, מח' בינוי משטרה
מר לב רייס, המחלקה למבנים מסוכנים ע"י ירושלים
מר נפתלי קדרון, מהנדס יועץ משרד הדתות
פקד חזן אדידה, מפקד המחכמה
מר מרדכי אליאב, מנהל מנהלת הכותל

א. מר נפתלי קדרון סקר בע"פ את השיפוצים שנעשו עד כה ע"י משרד הדתות במבנה המחכמה.

ב. הפורום סייר במקום ע"מ לעמוד מקרוב על הנעשה וכדי לגבש תוכניות לעתיד.

ה ו ח ל ט:

1. עד יום א' 17.4.88 יקים פקד חזן חדידה פיגומים בחדר כושר. מר לב רייס ואנשי משרדו ימשיכו החל מיום א' 17.4.88 במעקב אחר הסדקים כולל הסדק האנכי בפינה למשך חצי שנה.

2. מר נפתלי קדרון יזמין תוך חודש בעלי מקצוע ע"מ לבצע מדידה במשור האנכי של הקיר החיצוני, בכדי לוודא האם חל שינוי עם הזמן במשוריות של הקיר החיצוני, למעכב של חצי שנה.

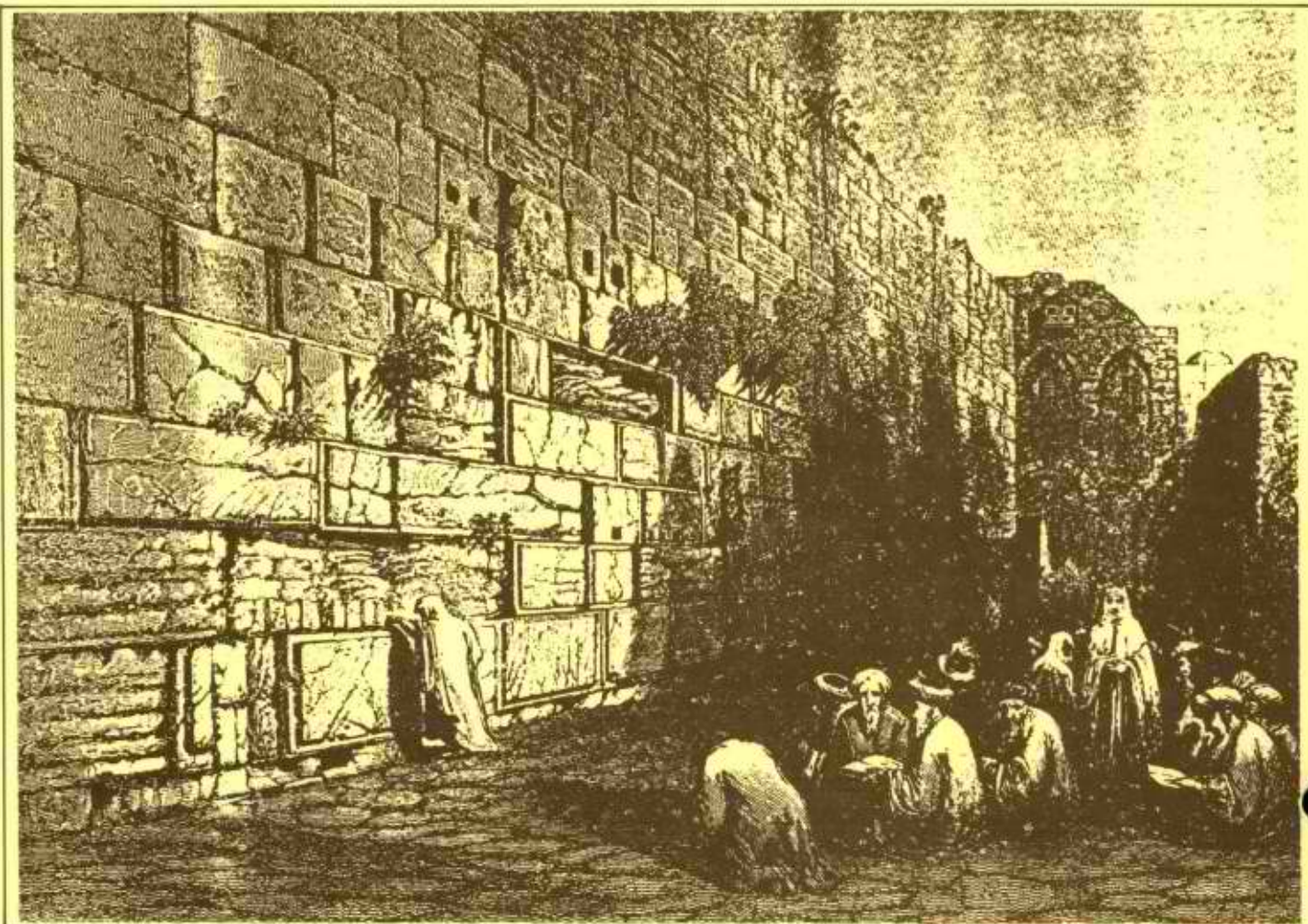
3. מר נפתלי קדרון בתיאום עם האדריכל מר דוד קסוטו יבנה קיר בעובי של 25 - 20 ס"מ בטון מזוין שיתמוך באלכסון ע"י פרופילי פלדה הנשענים על יסודות זמניים, תוך חודשיים.

4. משרד הדתות יחפור מתחת לאולם הכושר של המחכמה ע"מ לגלות את סיבות התנועה עד כה.

החפירה תתחיל מיד אחרי ביצוע בניית הקיר התומך.

ר ש ס: מרדכי אליאב
מנהלת הכותל

תפוצה: הנוכחים
גב' פליאה אלבק
אדריכל דוד קאסוטו
מר זבולון אורלב, המנהל הכללי

דין וחשבון לשנת תשמ"ח

THE WESTERN WALL HERITAGE FOUNDATION

הקרן למורשת הכותל המערבי

רבי יהודה הלוי מסיים את ספרו הכוזרי בזה הלשון: "ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום ההוא הקדוש ינחל הענין המיוחד, שכר גדול וגמול רב, כמו שנאמר: 'אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד', כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו' - רצונו לומר כי ירושלים תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכיסוף עד שיחוננו אבניה ועפרה".

ההתעוררות לציון ליותה את עמנו במשך כל שנות הגלות, ומימד מיוחד לבשה התעוררות זו עם שחרור עיר הקודש ומקום המקדש במלחמת "ששת הימים".

מאז שחרור הכותל המערבי החל המשרד לענייני דת בעבודת חשיפה של חלקי הכותל המערבי לכל נדבכיו, עבודה שנעצרה מסיבות שונות.

עם כניסתי לתפקידי כשר הדתות הורתי לנוגעים בדבר להמשיך בעבודת החשיפה שהביאה לגלוי המנהרה ובריכת המים מתקופת החשמונאים, ולסיום חשיפת הכותל המערבי לכל אורכו.

מפעל החשיפה הוא רק ראשיתו של מפעל ענק של הכשרת המקום לביקור אלפים ולהפיכתו למקום התרשמות והזדהות עם קדושת המקום והנצחיות השרויה בו, "לעולם אין השכינה זזה מכותל המערבי" (שמות רבה פר' ב').

האמצעים הממלכתיים בלבד אינם מסוגלים להרים מפעל נכבד זה על כן יזמו את הקמתה של העמותה הציבורית "הקרן למורשת הכותל המערבי" שבסיוע הציבור כולו תצליח להגשים את התכנית החשובה להכשרת הכותל וסביבתו לציבור הרחב.

משרד הדתות כשותף בכיר ב"מנהלת הכותל" מברך את העוסקים במלאכת הקודש הזאת, ובזכות החושפים את צפונות העבר ומקשרים אותם עם שאיפות הציבור בהווה, יתקיים בנו הכתוב: "לשכנו תדרשו ובאת שמה".

זבולון המר

השר לענייני דתות

ה'תש"ח
בית דין
ה'תש"ח

בז אסור חלה מימי עריות שלום על שבתך בז אסור חלה מימי עריות
נחלה ב בטע בנא חלה מימי עריות חלה מימי עריות חלה מימי עריות

יְהוָה שְׂמַרְךָ יְהוָה עִלְךָ ¹ עִלְךָ וּמִינָה
 יִמְסַח שְׁמִי לֹא יִכְבֶּה ¹ וְדַחַב מִלִּי
 יְהוָה יִשְׁמְרֵךְ מִכָּדֵעַ יִשְׁמַר אֶת
 נַפְשִׁי יְהוָה וְשִׁמְרֵךְ נַאֲתֵךְ וּבֹאֲפָמַעֲתָ
 וְעֵשֶׂה ^{דמ}
 שִׁדְחָמֵעֵלֹת לִחַת ¹

שדחמ עלות ירחן
 שמת באמרוס לכות יתוח גלן
 עמות החרגוט בשעל ירחן שלס
 דושלס חכמה בעיר שחכמה יתוח
 שלס על שטוס שטוחה עלות
 ישראל
 חרותל שס יתוח ב
 שמה שטוס אות ד שפט כסאות
 בית דוד שאל שלס ירחן
 שלס אחבד ירחן שלס חילד
 שלס בארמנותך למעו אחותע
 ארבותא שלס בך למעו בית
 יתוח אליהן אבק שח טובלך
 שדחמ עלות ירחן

אלהי ישראל את עם וזו שבי שמים
 הנה לפני עבדים אלה ארונות
 בעיני שפתה אלה גבורה כזו עינינו
 אלהות אלהות עד שיחננו יחננו
 יהיה חננו כח שבועת כח רבנו של עז
 לזנב שטח העצה שאנחנו וזה
 לראותם
 שיהיה צדק לזה
 לזה יהיה שפה לם
 ואמרנו ישראל

1 1 1
 וְיָחִיד יִתְּנוּ שְׂמֵיכֶם לֵנוּ בְּקוֹס עֲלֵינוּ אֵת
 אֵין חַיִּים בְּלֵעֵנוּ בְּחִזְקַת אִפְסָנוּ
 אֵין חַיִּים שְׁטוּנוּ וְחִלָּה עֲבַר עֲלֵנוּ
 אֵין עֲבַר עֲלֵנוּ שֵׁן חַיִּים הִזְחִיקֵנוּ
 בְּחִזְקַת שֵׁן שֶׁלֹּא עֲתָנוּ טָרָף לִשְׁנוֹתֵנוּ
 נִפְשָׁנוּ בְּעֶפְסוֹר נִמְלִטוּ מִפָּח יוֹקֵשִׁים
 הִפְחֵנוּ שֶׁבֶר וְאִנְחָנוּ נִמְלִטוּ
 עָלֵנוּ בְּשֵׁם יִתְּנוּ עֲשֵׂה שְׂמֵיכֶם וְאֵין
 שִׁיר חֲמֵי עֵלֵינוּ

[illegible]

שד חמ עולות
בשכ יחזה את שפך צו ויט סח חס
אוימלא שחוק פס ולי שונח רחא
אויא מרד בנים הגיל יחזה לעשות
עס אלה הגיל יחזה לעשות עס
חיע שמחיס שוכה יחזה את
ססת כאמיקיס כנגד חיע
כדמ עח סעיק ער חלד יחזה סח
משד חר עכא סא סע נסא א חלד

[illegible]

ב"ה

פרוייקט מחילות הכותל

דו"ח שנתי - תשמ"ח

הקדמה

במשך דורות רבים היתה ירושלים אבן שואבת לעם היהודי, כשבמרכז הר ההבית, הר המוריה, דורות של חולמים התרפקו עליו - בוכים על חורבנה של ירושלים ומבקשים לראותה בתקומתה. אותות ההרס בלטו על גבי אבניו, וקלון החורבן כיסה את מראהו. בסבכי מבואות אפלים נסתר היה מעין רואים. דומה היה שכשגלינו מארצנו גם הכותל כיסה טפחיים. ורק טפח מצפונותיו גילה הוא לנו, פינה אחת אשר נותרה חשופה: וכששבנו לארצנו ושחררנו את ירושלים, החל הכותל מגלה פניו. מתוך ערמות העפר והחורבות שהסתירוהו, בהעדר העם מארצו, החלו לצוץ טורי האבנים.

אנשי משרד הדתות נרתמו במרץ ובחרדת קודש של שליחי צבור. בעבודת כפיים מפרכת הוציאו אלפי מטרים מעוקבים של עפר ואשפה מתוך הקימרונות בואך הכותל המערבי. לעיניהם התגלתה מערכת תת קרקעית בנויה לתלפיות - שרשרת רצופה של הסטוריה באבן, מימי החשמונאים ועד ימינו אלו.

עם כניסתם של מר זבולון המר לתפקידו כשר הדתות ומר זבולון אורלב כמנכ"ל המשרד, התקבלה החלטה להמשיך את עבודות החפירה שהופסקו למשך כ-3 שנים.

לאחר מספר חודשי עבודה נתגלתה מנהרה ובריכת מים מתקופת החשמונאים, מנהרה זו הובילה מים מצפון העיר להר הבית, המנהרה והבריכה הם מהממצאים המרגשים ביותר מתקופת בית שני.

אך רצונם של החופרים לחפור בצילו של הר הבית איננו רק נסיון מדעי לשחזר ימים עברו, מכוש החופרים הוא הכלי לביטוי כמיהת העם היהודי לגלות את שרידי ערגתו, למשש בידיו את נשוא כמיהתו.

השכבות הארכיאולוגיות הנחשפות מגלות אבנים, מגלות שורשים. פה נאמר לאברהם "אל תשלח ידך אל הנער". פה ניגנו הלויים בבית המקדש.

דוד... שלמה... החשמונאים... מטמוני זכרונות.

וככל שמשוחרר הכותל, מבינים אנו כי אבנים אלה מחברות סוף בנין קדומים עם תחילת בנין העתיד.

כותל זה שנותר כשריד אחרון לבית המקדש יהיה ראשון לבניינו.

מפעולות משרד הדתות

1. מנהלת הכותל

עם גילוי המנהרה הושלמה, למעשה, חשיפת הכותל המערבי לכל אורכו. כעת נערך המשרד לקראת פתיחת האתר לקהל הרחב. יש בכוחו של אתר זה להעניק למבקר בו חוויה רוחנית, היסטורית וארכיאולוגית כאחד. האבנים הללו מקפלות בתוכן את ההסטוריה היהודית כולה, מבריאת העולם ועד ימינו אנו.

מפאת חשיבותו של הנושא, ומתוך הכרה בחשיבות העצומה שיש לפתיחת האתר לקהל הרחב ובשל היבטיו הרבים והמגוונים של הנושא, החליט המשרד להקים את מנהלת הכותל.

מנהלת הכותל הינה גוף המאחד בתוכו מלבד נציגי משרד הדתות ואנשי מקצוע המלוים את המשרד, גם את נציגי משרדי הממשלה האחרים הנוגעים בדבר, כגון משרד החוץ, משרד החינוך – אגף העתיקות, משטרת ישראל, עיריית ירושלים ועוד. עובדה זו מקנה למנהלת הכותל את היכולת להתמודד עם שאלות קשות הן מבחינה מקצועית והן מבחינה מדינית שפרוייקט מסוג זה מציב בפניה, תוך שיקול דעת, ובהתחשב בהבטים כולם. הודות למנהלת הכותל ולהמלצותיה יכול משרד הדתות להתמודד עם הבעיות הקשות שעומדות בפניו.

2. חשיפת המדרגות

מנהלת הכותל דנה בעיקר בחשיפת המדרגות העולות מבריכת הסטריטיון (או כל מוצא אחר) דרך יוכלו המבקרים לצאת, מבלי לחזור דרך המנהרה הצרה. חזרה דרך המנהרה הינה בלתי נוחה, יוצרת בעיות בטיחות ומגבילה את מספר המבקרים. לצורך זה ביקשה המנהלת, בסיועה של החברה לפיתוח מזרח ירושלים, למפות את בריכת הסטריטיון, ולקבוע את מקומה המדויק ביחס לרחוב ויהדלורוזה ולרחוב באב-אל-דוונמה שמעליה.

בסיוע טכניקה משוכללת, שורטטה מפה מדויקת המתארת את מקום הבריכה. מפה זו תואמת להפליא את מפותיהם של וורן ושיק שחקרו את המקום במאה ה-19. בהמלצת רוב חברי המנהלת הוחלט לחשוף את המדרגות. נעשו כל התאומים הנדרשים לביצוע העבודה ע"י משרד הדתות, ואכן בחפירה שביצע המשרד נחשפו המדרגות.

3. הקרן למורשת הכותל המערבי

להכשרת המקום למבקרים, ועל מנת להמשיך ולהשלים את עבודות החשיפה – תוך הורדת נטל ההוצאות ממשרד הדתות שתקציבו המיועד לעניין זעום ובלתי מספיק, הוקמה זרוע לאיסוף תרומות לבניין "מקדש מעט" – חינוכי-חוויתי, ההולך ומוקם למרגלות הרה"בית.

לאחר עבודת מחקר ובדיקה יסודית של המימנה ליועץ המשפטי במשרד הדתות, בתאום עם משרד המשפטים, הוחלט על הקמת עמותה ציבורית, שמחצית חבריה עובדי מדינה, והמחצית האחרת – נציגי ציבור.

העמותה קמה ועל אף תקנונה המורכב מאוד נרשמה בימים אלה כחוק.

במקביל החליטו חברי הקרן למורשת הכותל המערבי:

- א. להקים עמותה בארה"ב שתרכז בפועל את נושא התרומות.
- ב. להקים ועדת תכנים שתעלה רעיונות והצעות לנושאים ותכניות שיוצגו באתר, לכשתושלמה עבודת התשתית.
- ג. להקים ועדת יחסי-ציבור להבאת הנושא באופן הראוי לו לתודעת הציבור הרחב, בארץ ובעולם.
- ד. לשכור שירותי אדריכלות לריכוז הנושא האדריכלי באתר.
- ה. לשכור איש מקצוע שיטפל ביחסי הציבור וההסברה והקשר עם העמותה בארה"ב.
- ו. להקים תשתית מינהלית שתשמש את העמותה למורשת הכותל המערבי.
- ז. להכין חוזי התקשרות בין משרד הדתות העמותה בארץ לעמותה בארה"ב.

4. להלן פירוט ההחלטות שנתקבלו וביצוען

א. הקמת העמותה בחו"ל

לשם גיוס תרומות, פרסום והסברה, התקשרה הקרן עם הרב יעקב מרכוס, איש אשכולות רב פעלים, ורבה של קהילת סטטן איילנד בניו-יורק, שקיבל על עצמו לרכז את גיוס הכספים ואת פעולות הפרסום וההסברה בחו"ל. הרב מרכוס ביקש ממר יוסף לוינסקי לנהל את העמותה. שניהם יצרו קשר עם ה"ה אל מקלר ומני הנזל, בעלי נסיון וקשר בנושאים דומים עם יהדות ארה"ב, שהקימו עמותה שנרשמה בארה"ב כחוק. החברים מחו"ל ביקרו בארץ מספר פעמים ונפגשו עם חברי הקרן ולמדו את כוונת משרד הדתות בניהול הפרוייקט. הם הצליחו לעניין גם מספר יהודים רבי השפעה, בעמדות מפתח ובעלי אמצעים, שהביעו נכונות להירתם למימוש הפרוייקט.

ב. ועדת תכנים

ועדת התכנים שהוקמה נפגשה פעמים מספר ודנה בתכנים שראוי להציג במקום ובדרכי הצגתם. להלן הצעת רשימת הנושאים:

1. חווית הקודש	10. ספרי התורה
2. אוהל מועד	11. סמלי המקדש
3. בגדי כהונה	12. שערי ירושלים
4. בית ראשון	13. יהודים בירושלים לאחר החורבן
5. בית שני	14. תנועת השיבה
6. החורבן	15. הר הבית במאה האחרונה
7. עליה לרגל בימי בית ראשון	16. שחרור ואיחוד העיר - תשכ"ז
ובית שני	17. קהילות ישראל
8. בתי הכהונה והכהנים	18. העתיד: "ביתי בית תפילה יקרא
9. ספרי התפילה	לכל העמים"

הקווים המנחים של הועדה היו:

- א. הצגת מירב הנושאים הקשורים לאתר.
 - ב. האבנים והמבנה "ידברו בעד עצמם", במידת האפשר.
 - ג. התקנת אמצעי המחשה שונים, בריחוק מן הכותל עצמו, (עזרים אור-קוליים, סרטי וידאו וכו').
 - ד. הכנת מסלולים שונים שיספקו גם מבקרים שיבואו להתפלל ליד הכותל, וגם מבקרים המעוניינים בחוויה נוספת.
- ועדת התכנים הכינה מפה ראשונית של החדרים באתר והצעה לנושאים שיוצגו בכל חדר וחדר. (מצ"ב)

ג. ועדת יחסי-ציבור

הועדה דנה במספר שאלות יסודיות ובהן -

1. הבאת הנושא לידיעת הציבור בארץ ובעולם.
2. הכנת חומר הסברה כגון חוברות, עלונים, סרטי וידאו, תכנית אור-קולית וכו'.
3. שאלת דרך הנצחת שמות התורמים באתר.
4. ביסוס הקשר עם העמותה בארה"ב, ויצירת קשרים עם קהילות יהודיות בעולם כולו.

5. עידוד ביקור קבוצות יהודים מחו"ל באמצעות האירגונים היהודיים הגדולים.

הועדה הגישה מספר המלצות

א. מאחר והכותל המערבי, הרחבה שלפניו, המנהרות והאולמות וסביבתו הינם "פרוייקט" לאומי, יש להכין תכנית שתשתף בבנייתו כל יהודי.

ב. מאחר ויש להתקדם בתהליך חשיפת המקום ופתיחתו לקהל הרחב, אין להשתוות עד גמר התכנית האדריכלית הכללית, אלא יש לפנות לאנשים בעלי יכולת ולעודדם לקחת חלק בפרוייקט כבר בשלבים הראשונים. לשם כך יש לשלב תרומות של כלל הציבור עם תרומות פרטיות.

ג. בגלל אופיו של הפרוייקט, ההולך ונחשף מידי יום ביומו, אין אפשרות בשלב זה להתחייב בפני התורמים על חדר ונושא מסויים שיוצג בו, אי לכך קיימת אפשרות להתחייב על חדר או על נושא בלי הצמדתם זה לזה.

ד. יש להכין חוברת שתתאר בקצרה את האתר ואת הפוטנציאל הגלום בו.

ה. יש להכין סרט וידיאו שיתאר את המגמה הכללית של הפרוייקט.

ו. יש להכין תכנית שמתארת את האתר ואת התצוגה המתוכננת בו.

ז. ניתן להציע לתורמים נושא או מקום מסויים, מבלי להתחייב על מקום הצגתם ועל סדרי ההנצחה.

ח. באתר יש להקים כבר עתה:

1. חדרי יחסי-ציבור (לקבלת קהל ולהצגת הפרוייקט).

2. שלט בכניסה.

3. מפה גדולה של הפרוייקט בצבעים.

4. עלון מידע המתאר את הפרוייקט שינתן לכל דורש.

5. לפנות לבתי הספר בארץ ובחו"ל ולקהילות היהודיות, על מנת להביא את דבר הפרוייקט לידיעתם.

6. הקרן כבר הספיקה להוציא סרט וידיאו, חוברת ועלון שהופצו במספר קהילות בעולם.

* עד עתה הוחל במימוש החלטות הועדה כגון שלט מעל לכניסה לאתר, חדרי יחסי ציבור להקרנה אור-קולית, מפה בצבעים, חוברת למבקר, ספר מבקרים, וקשרים עם מארגני משלחות הבאות לארץ מחו"ל, על מנת להביאם לביקור במקום. לאחרונה נקשרו הקשרים עם המגבית היהודית המאוחדת בארה"ב ומפעל איגרות מלווה הפיתוח (הבונדס) וקבוצות מארגונים אלה החלו לבקר באתר. בתקופה הקרובה ימוסדו קשרים אלה כדי שרוב המשלחות מארגונים אלה (שהינם החשובים ביותר בארה"ב) יבקרו במקום. המבקרים קיבלו חוברת המתארת את האתר, מכתב הסבר וכן כרטיס פרטים אישיים כדי לקשרם לפרוייקט. קיימת השאיפה לרכז כל נושא הביקורים באתר באמצעות אנשי העמותה בארץ.

ד. שירותי אדריכלות

הוחלט לבדוק את שילובו של האדריכל מייק טרנר בפרוייקט מחילות הכותל. הנ"ל הכין נייר עבודה המתאר את מסגרת העבודה. העסקתו תלויה עתה באישור חברי הקרן.

ה. שירותי יחסי ציבור

הוחלט לבחור במר אריה בנר לריכוז נושא יחסי-ציבור וההסברה ולהיות איש הקשר עם העמותה בחו"ל.

1. תשתית מינהלית

לשם כך נחתם חוזה לשכירות משרד ברובע היהודי, ובימים אלה יוחל בריהוט המקום ובהכנתו לעבודה יום-יומית.

2. התקשרות בין משרד הדתות, העמותה בארץ והעמותה בארה"ב

המשנה ליועץ המשפטי במשרד הדתות הכין חוזה התקשרות בין הקרן למורשת הכותל המערבי לבין מדינת ישראל באמצעות משרד הדתות, וחוזה מקביל בין העמותה בארץ לעמותה בחו"ל להבטחת התרומות מבחינה משפטית.

5. שונות

במקביל לפעולות אלה ובמגמה להכשיר את האתר למבקרים המליצה מנהלת הכותל על מספר פעולות:

- א. להכין תכנית עבודה מפורטת להוצאת העפר מבריכת הסטריטיון.
- ב. להכין מיפוי של כל האתר, על כל המבנים שבו.
- ג. הידברות עם השכנים המוסלמים היושבים בהר הבית בנושא פתיחת הפתח בצפון המנהרה.
- ד. לגבש ולזמן ועדת בטיחות קבועה לטיפול בסדרי הבטיחות באתר.
- ה. לגבש הצעה לביקורי קבוצות במקום כבר בזמן הקרוב.
- ו. להקים פורום מהנדסים שיעץ ויעמוד מקרוב על עבודות התמיכה הנעשות בבנין ה"מחכמה".
- ז. לפתוח חלק של האתר לביקור בחוליהמועד סוכות ובחנוכה, ולשלב בו הצגת שקופיות וחזיון אור-קולי המתאר את שנות הכיסופים והשיבה לירושלים.

6. להלן פירוט ביצוע ההחלטות שנתקבלו

- א. לשם הצגת הברכה במלוא הדרה, יש להוציא כמות גדולה של עפר ומים הממלאים כיום כשני שליש מהברכה. לשם כך נבדקו מספר דרכים אפשריות:
 1. הוצאה בדליים וב"מריצות" לאורך המחילה כולה.
 2. שאיבה או דחיסה של הפסולת לרחוב ויאדולורוזת.
 3. הוצאת הפסולת באמצעות מנוף לרחוב ויאדולורוזת.לאחר התייעצות עם מספר מומחים (בהם המהנדס הראשי של מפעלי ים-המלח), הוחלט שהדרך הקלה והמהירה ביותר היא בעזרת מנוף.
- הוכנה תכנית של פריצת פתח צר בתיקרת הברכה הקושרת את כל האמצעים הטכניים הדרושים. התכנית טעונה עדיין אישור הדרג המדיני.
- ב. לאחר בדיקות של מספר אפשרויות מדידה הוחלט להמליץ על מדידת "סופר-פוזיציה" של כל האתר באמצעות מחשב שירכז את כל הנתונים.
- נושא זה חשוב לקבלת אינפורמציה חשובה שתאפשר קבלת ההחלטות לגבי הפרוייקט כולו.
- ג. המנהלת בחרה ועדה משותפת של משרד הדתות (נציג המשרד מכהן כיו"ר), עיריית-ירושלים ומשרד החינוך לנהל משא ומתן עם נציגי המוסלמים. (במקום ביקרה מישלחת של קאדים מירשאל). המשא ומתן התקיים וחברי הוועדה דיווחו למנהלת על תוצאותיו.

- ד. הוקמה ועדת בטיחות בראשותו של פרופ' גליק מהטכניון בחיפה. הועדה קיבלה על עצמה לעמוד מקרוב על נושאי הבטיחות ולייעץ בכל הנושאים האלה. הודות לועדה זו יכול היה המשרד להתמודד עם בעיות הבטיחות המורכבות שנתגלו.
- ה. בישיבת המנהלת האחרונה אצל סמנכ"ל משרד הדתות והאחראי על המקומות הקדושים גובשה תכנית לביקורי קבוצות באתר. כן גובשה הצעה להכשרת מדריכים שכבר הוחל בהפעלתה. יש לקוות שניתן יהיה להפעיל את התכנית כבר בתחילת החורף.
- ו. גובש צוות מהנדסים שהמליץ על מספר עבודות ב"מחכמה" לשם ייצוב ותמיכת המבנה:

1. בניית התיקרה שנפלה.
2. הכנסת עוגנים לתמיכתה מבנה בחדר הכושר.
3. תמיכת הקיר הדרומי.
4. מדידת תנועת הקיר הדרומי ומעקב אחר הסדקים.

* הערה: כל המלצות הצוות בוצעו.

- ז. לאחר החלטת המנהלת המסתמכת על דו"ח סטטיסטי המתאר את התרשמותו החיובית והאוהדת של הקהל בביקורו בסוכות אשתקד במחילות הכותל בליווי שקופיות ומוסיקה, הוחלט לחזור השנה על אותה תצוגה, ואכן, גם בסוכות השנה (תשמ"ט) נפתח האתר לשביעות רצון הקהל.
- * משרד הדתות אירח אשתקד מספר אנשים שזכו בחוויה המיוחדת של מפגש החווה, העבר והעתיד, תוך כדי הביקור במחילות הכותל. בין מאות המבקרים שכללו משלחות ויחידים היו:

נשיא המדינה	מנכ"ל משרדי ממשלה
ראש הממשלה	ראשי קהילות מחו"ל
שר האוצר	תורמים פוטנציאליים
שר המשטרה	משתתפי כינוס הרבנים של משרד הדתות
מפכ"ל המשטרה	משתתפי כינוס יובל ה-50 של המגבית היהודית המאוחדת
שגריר מצרים בישראל	קבוצות ממפעל איגרות הפיתוח (הבונדס)

תכניות הפעילויות לשנה הבאה:

- א. להשלים את פינוי העפר ממנהרת החשמונאים וברכת הסטריטיון.
- ב. לפתוח פתח יציאה לקהל המבקרים בצפון המנהרה, כל זאת כמובן בעזרתה של ועדת המו"מ שהקימה מנהלת הכותל שבאה בדברים עם אנשי הווקף המוסלמי.
- ג. להמשיך ולתמוך את המבנים הרעועים שיתגלו במעבה האדמה.
- ד. לפנות את העפר באותם חדרים שעדיין לא נחשפו במלואם.
- ה. להכין תכנית מפורטת של תכנון אדריכלי ופרוטם של התכנים שיוצגו באתר.
- ו. להמשיך ולגייס בחו"ל את המשאבים הדרושים לבצוע התכנית.
- ז. לפתוח את האתר בפני המבקרים גם לפני תום העבודות, בשעות שאינן שעות העבודה.

פעילות העמותה בארה"ב

בדו"ח שנמסר לנו מהנהלת העמותה בארה"ב עולה כי עיקר הפעילות עד עתה היה בהקמת תשתית אירגונית וציבורית. עד עתה פעלו אנשי הקרן בניו יורק ובמערב ארה"ב, עתה נותרה העבודה של ביסוס הקשר. אנשי ההנהלה הספיקו להפגש עם מספר רב של אנשים בעלי יכולת כספית אשר חלקם הביעו נכונות ליטול חלק בקידומו ובמימושו של פרוייקט חשוב זה.

אחד מהאישים הללו הביע נכונותו לתרום כמליון דולר במשך 5 השנים הראשונות, ואחד מהם הסכים לעמוד בראש נשיאות הקרן בארה"ב.

בתחילת חודש דצמבר יבקרו אנשי הקרן בפלורידה, אשר בתקופת החורף משמשת כמרכז יהודי ויפגשו עם אנשים המסוגלים ורוצים לסייע לקרן.

כמו כן פנו אנשי ההנהלה למספר קרנות צדקה העוסקות בקידום פרוייקטים דומים, אך עדיין רבה העבודה עד קבלת כספים. שתיים מקרנות אלה הביעו נכונות לתרום כ-\$200,000 עוד בשנה זו.

סיכום

כפי שעולה מן הדו"ח, בחלקה הראשון של השנה שעברה התמקדה פעילות מנהלת הכותל והקרן למורשת הכותל המערבי בלימוד הפרוייקט ובדרכיו.

בחלקה השני התמקדה הפעילות בהקמת התשתית האירגונית בארץ ומחוצה לה וביסוס הקשר בין העמותה בארץ ובארה"ב.

בשנה הבאה נרתם אי"ה בקידומו הממשי של הפרוייקט, בחשיפה, בתימוך המבנים ובגיבושם הסופי של התכנים שיוצגו בו ועוד, לקראת פתיחתו של האתר לקהל הרחב.

בברכת

"הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים"

מרדכי אליאב

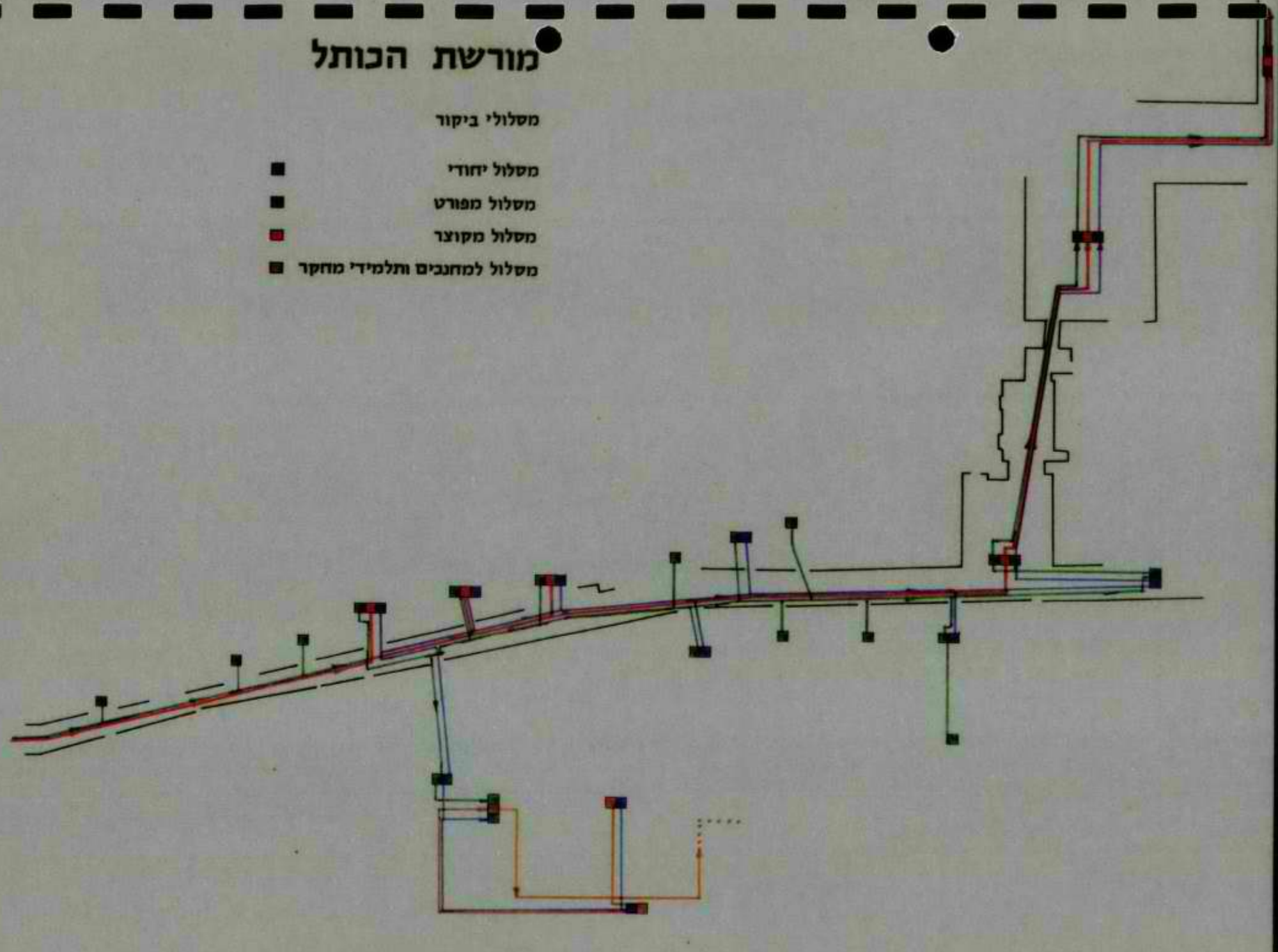
ירושלים, מרחשון תשמ"ט

התכניות הוכנו ע"י האדריכל דוד קאסוטו וד"ר יהודה וורצל

מורשת הכותל

משלולי ביקור

- משלול יחודי
- משלול מפורט
- משלול מקוצר
- משלול למחנכים ותלמידי מחקר

אמצעי תחבורה

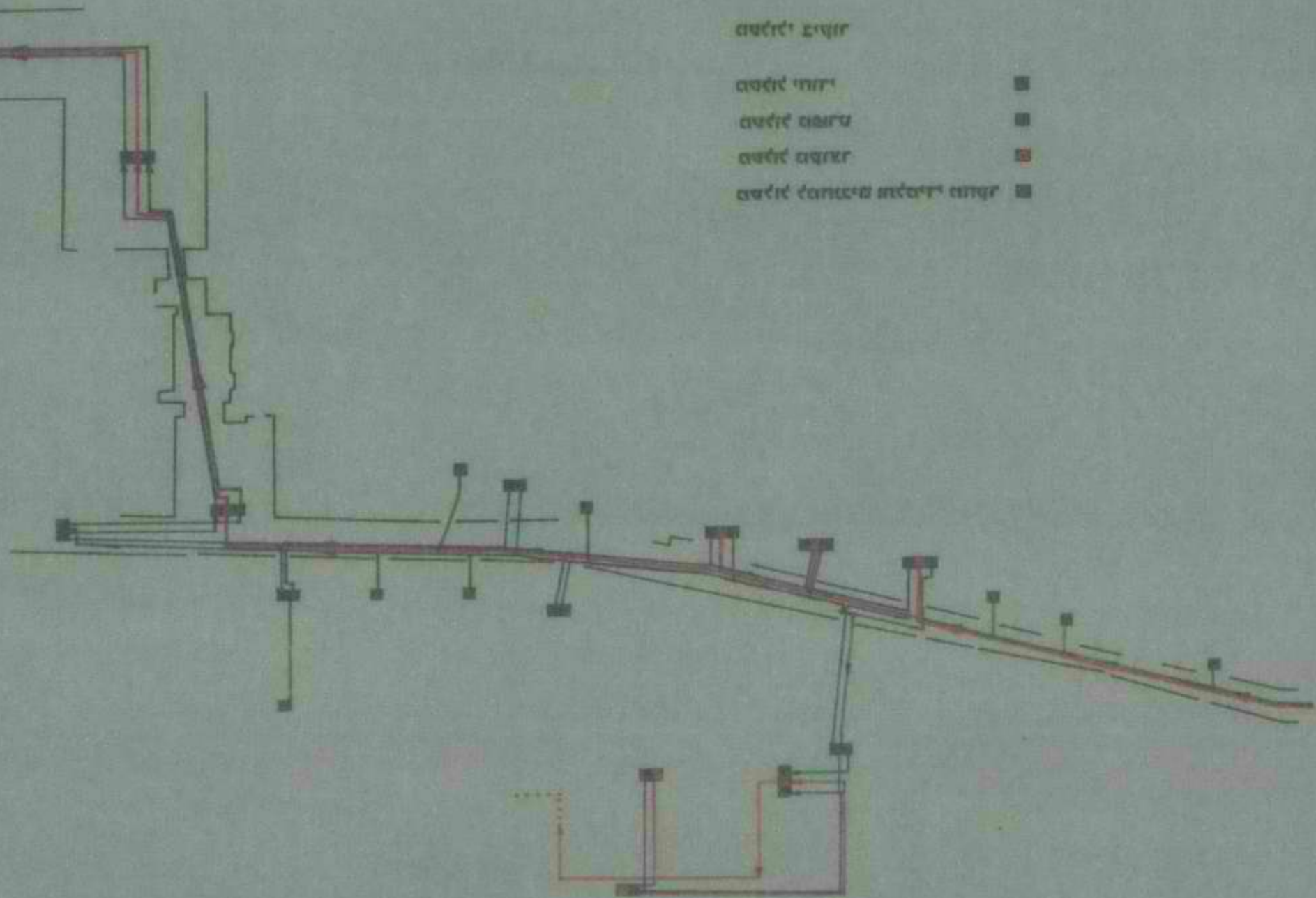
אמצעי תחבורה

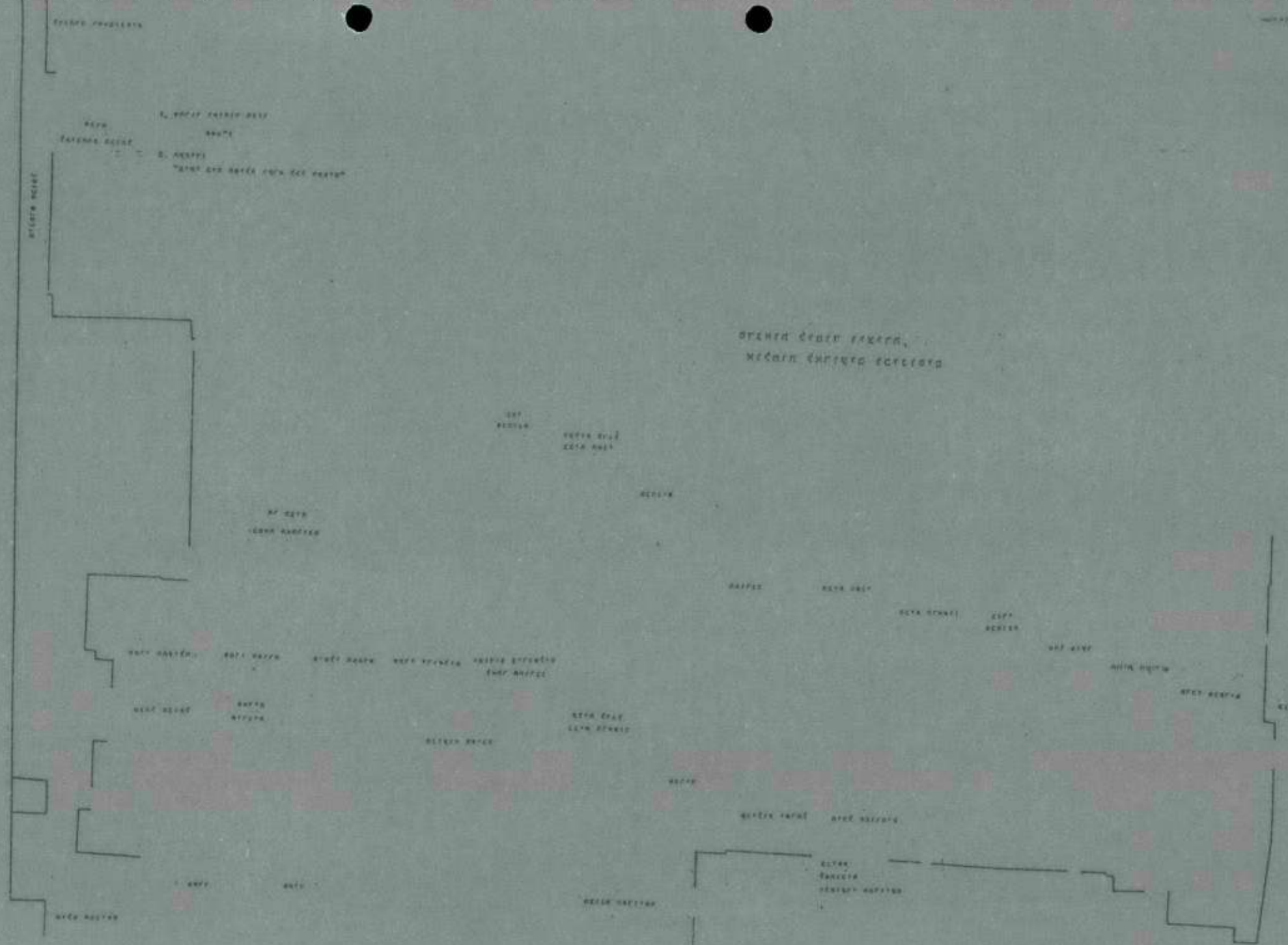
אמצעי תחבורה

אמצעי תחבורה

אמצעי תחבורה

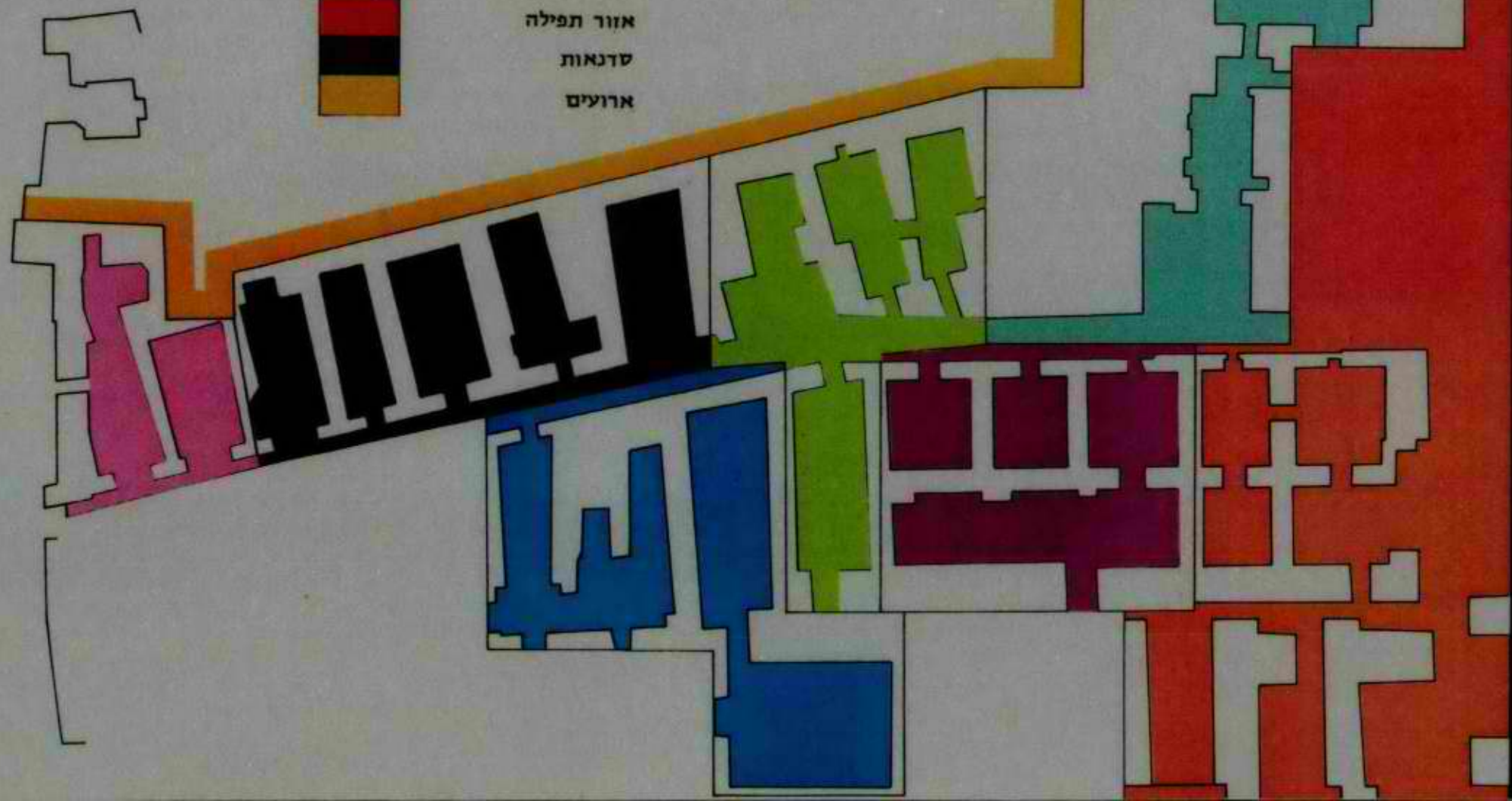
אמצעי תחבורה

הצגת הפרויקט
מרכז מבקרים
חוויית הקודש
המקדשים
החיים בעידן המיקדש
חורבן גלות שיבה
ההווה והעתיד
אזור תפילה
סדנאות
ארועים

טפיוסות חגצח
 טיפסות זכום
 שזקפה חישח
 טיפסות
 שזקפות וזיש טיחח
 חגיש-חולג-זכזח
 זיחזיח חזחח
 חזישח חזח
 חזחח
 טיפסות

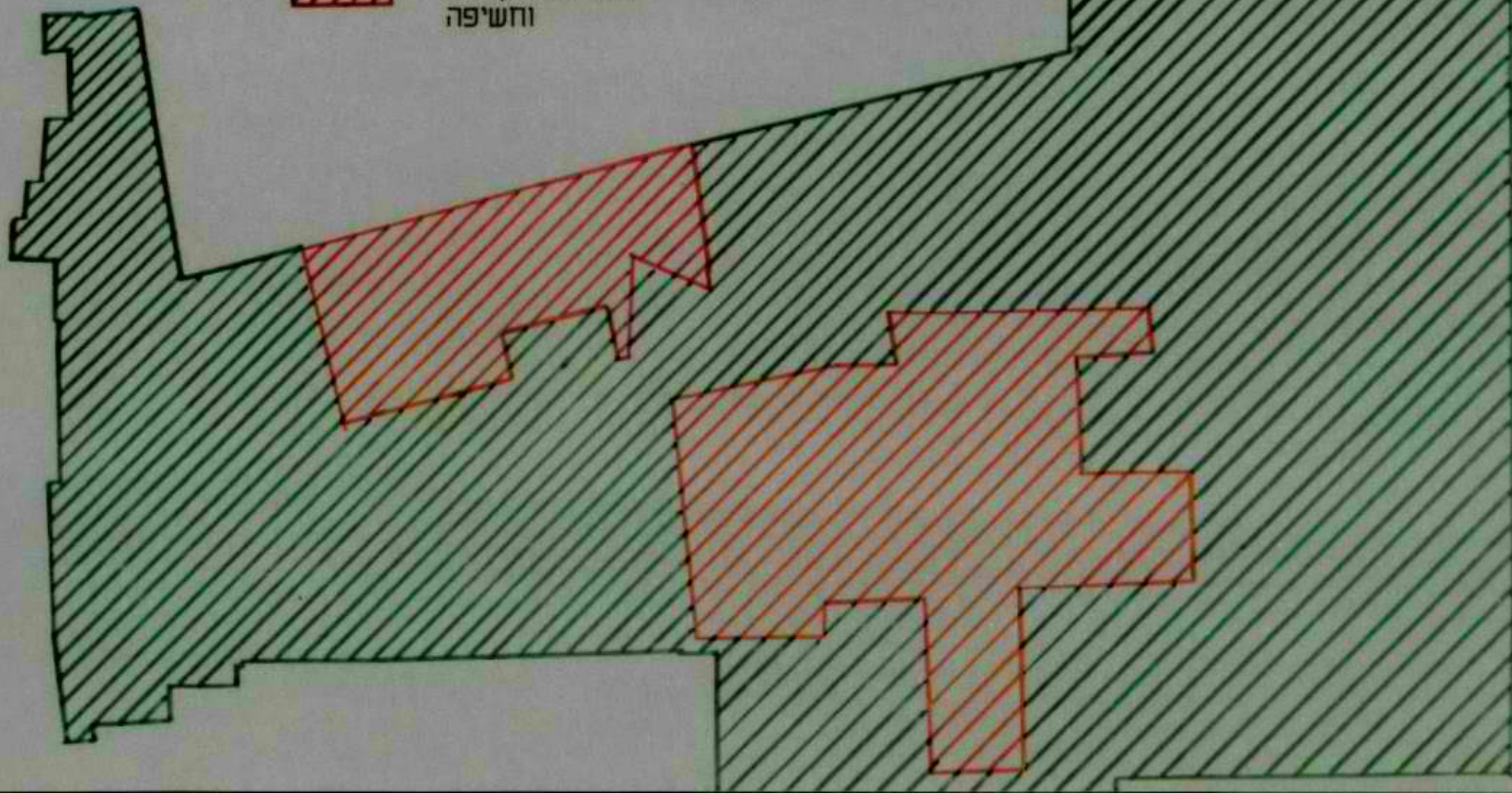

אזור פתוח

אזור לסילוק עפר
וחשיפה

חומה זווא

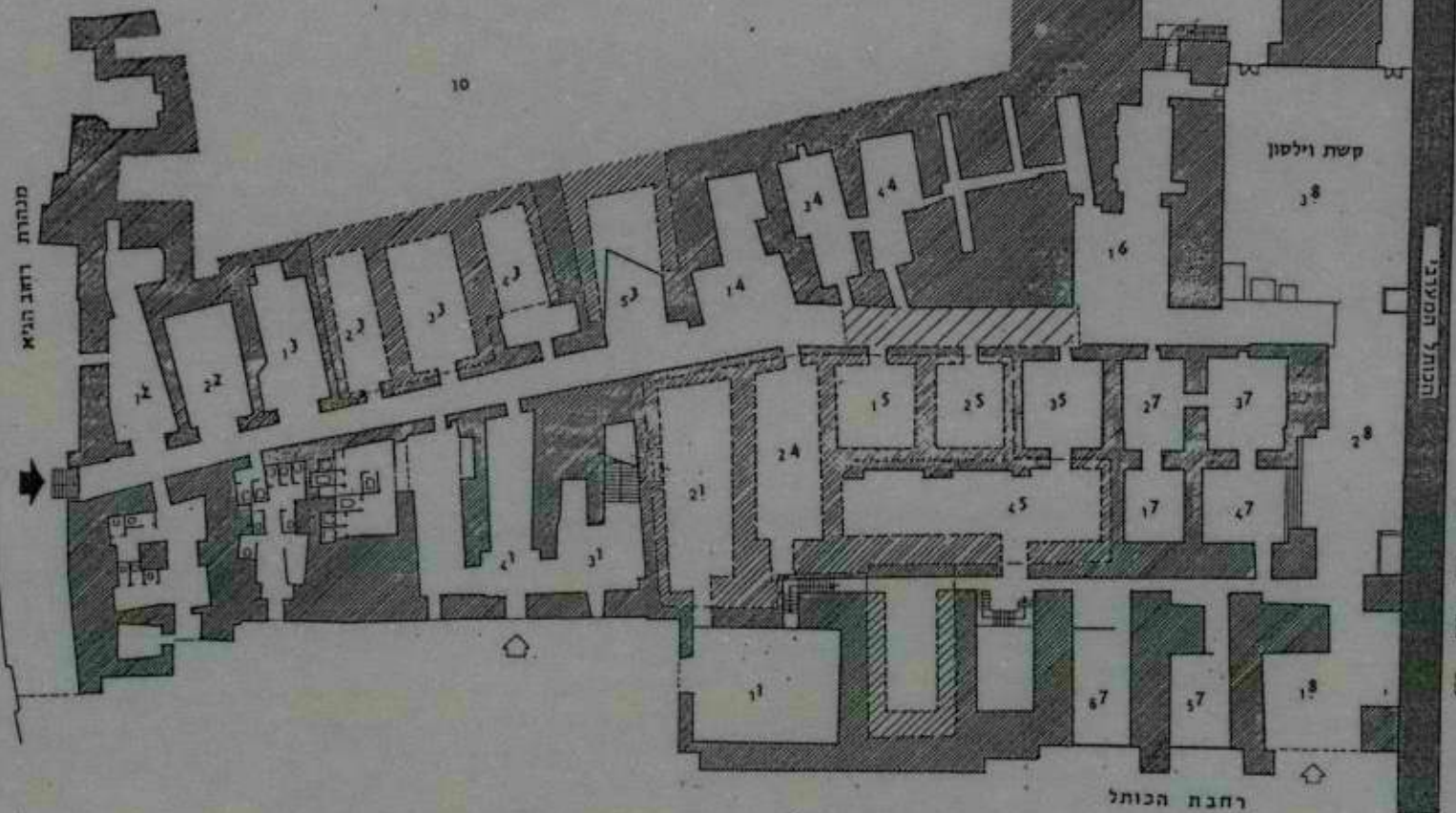

וועג קאנאל זווא
וועג

250

מורשת הכותל ממלס עליון (כניסה)

מקרא

הכותל המערבי

קיר קיום

קיר משוער

קיר לסילוק

רחבת הכותל

הכותל המערבי

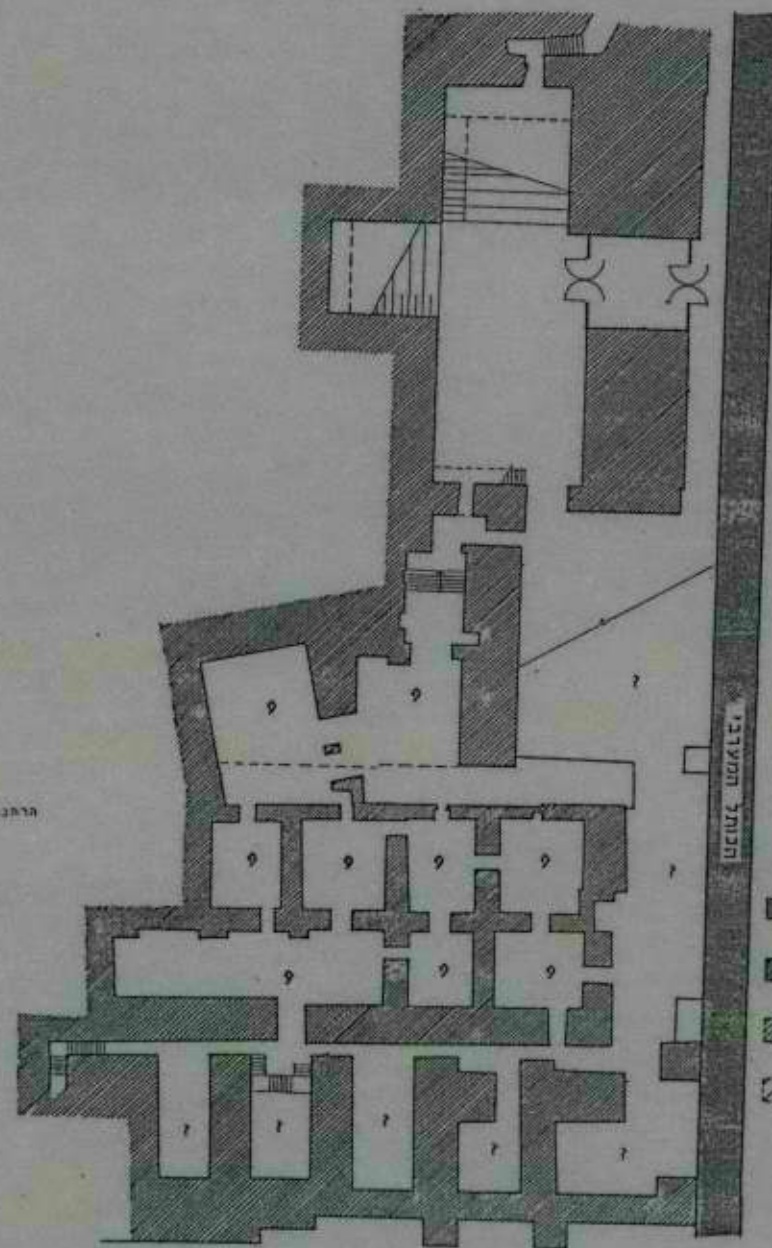
קשת וילסון

מנהרת רחב הניא

1:250

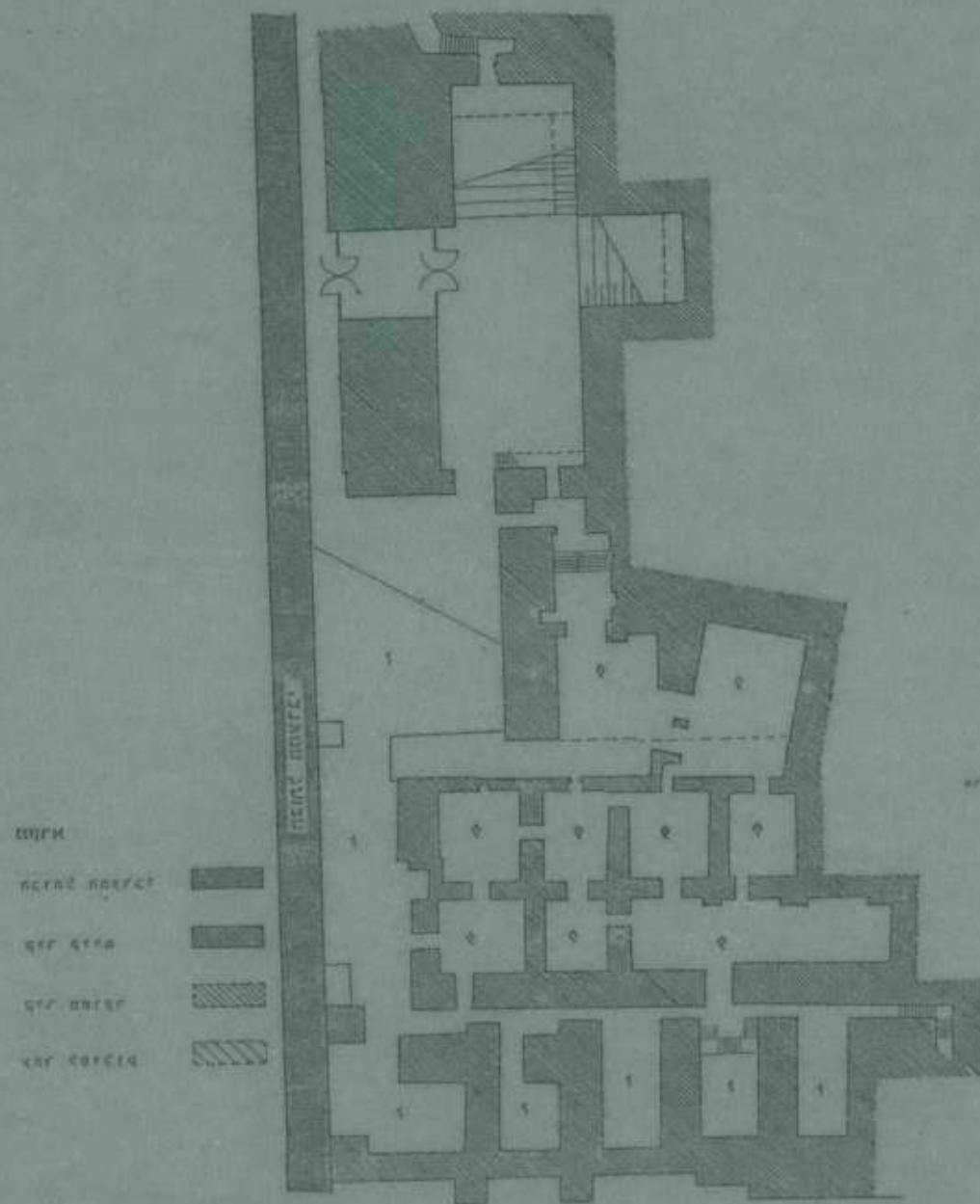
מורשת הכותל מפלס תחתון

הרחבת המצודה לקייל

תוכנית מפרטת

0251

ישיבת רמז

ט"ז מרחשון תשמ"ט
27 באוקטובר 1988

ב"ה

לכבוד
השר לענייני דתות
מר זבולון המר
ירושלים

מכובדי השר,

שלום. עונג רב הוא לי וכבוד גדול להציג לפניך את סגולותיו ומעלותיו של מר סאנדי אייזנשטאט. אדם נעלה ויחיד במינו, המצטיין בשלמות שבאישיותו. אדם שנתמזגו בו גדלות נפש ופשטות הליכות. מר אייזנשטאט הוא יהודי אורתודוכסי המתפלל בבית הכנסת המפורסם "קהילת ישורון" בהנהגתו הרוחנית של הרב לוקשטיין. הוא היה נשיא בית כנסת זה, ומשמש כחבר ההנהלה של ישיבת רמז המפורסמת. מר אייזנשטאט היה גם יושב הראש של "יום ההצדעה לישראל", ומשמש כסגן נשיא של "אייפק". אולי נכון לומר שהוא היהודי האורתודוכסי המכובד והבולט ביותר.

כאשר חפשנו, מר יוסף לושינסקי ואנכּי, נשיא לבית הכנסת, לא העלנו בדעתנו שנוכל למצוא אדם בשיעור קומתו של מר אייזנשטאט, המסור לתורה ולערכי אנוש, והמכובד על הכל כאישיות בולטת בקהילה ובעולם העסקים.

במיטב דרישות השלום והברכות,

הרב ג'יי מרקוס

שמואל מ. אייזנשטאט משמש כפרקליט בעיר ניו-יורק, ומכהן גם כנשיא חברת אבג'אק לאנרגיה, חברה העוסקת בחיפוש נפט וגז בארה"ב ובישראל. הוא נשוי (שם רעייתו סוזאן) ואב לשלושה: אברהם (20), יעקב (17) ולילי (15).

מר אייזנשטאט למד בישיבת רמז, ולאחר מכן באוניברסיטת ניו-יורק, בה הוענקו לו התארים הבאים:

B.S.	1961
LL.B.	1963
LL.M. (TAXATION)	1964
LL.M. (GENERAL)	1965

משנת 1966 ועד לסוף שנת 1969 שימש כעוזר הפרקליט הכללי למחוז הדרומי של ניו-יורק.

כיהן כנשיא האחרון של קהילת ישורון בעיר ניו-יורק, ונמנה היום על חבר הנאמנים של הקהילה, וכן מכהן כחבר ההנהלה של בית הספר רמז ונמנה על חבר הנאמנים שלו.

מר אייזנשטאט מכהן כסגן נשיא מחוזי של "אייפק" בניו-יורק. הוא נמנה על ההנהלה האמריקאית של קרן הקיימת ושימש ב-1987 כיו"ר ועידת קרן הקיימת של ארה"ב שנערכה בישראל. הוא מכהן גם כיו"ר ועד היועצים המדיניים של המועצה לאמריקה בטוחה, וכן חבר במועצה ליחסים בין קהילתיים של יהדות ניו-יורק. מר אייזנשטאט גם חבר בחבר הנאמנים של של ארגון הנוער היהודי הציוני והיה בשנת 1988 יו"ר מצעד ההצדעה לישראל.

כיהן כחבר בוועדה לציון מאה שנה לפסל החרות ולאי אליס, וכן היה יושב הראש האחרון של אגרות הבונדס של ישראל בסניף מנהאטן-ברונקס.

U
1
Dear Mr. Eisenstat,

I wish to extend to you my most sincere and heartfelt congratulations upon your installation as President of the Western Wall Heritage Foundation.

Your praiseworthy activities, both past and present, are widely known, and your devoted work and efforts for the Foundation's activities signify the indivisible unanimity of hearts of the Jews of Eretz Israel and the Diaspora -- we are one nation.

May all your activity and hard work achieve the blessing, "And you will see the good of Jerusalem all the days of your life."

Respectfully,

Zevulun Hammer, ~~Ministry of Religion~~

Minister

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

SAMUEL M. EISENSTAT is a practicing attorney in the City of New York and is also President of Abjac Energy Corp., a company engaged in oil and gas exploration in the United States and Israel. He is married (wife-Suzanne) and has three children: Abraham (20), Jacob (17) and Lilly (15).

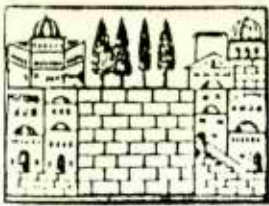
Mr. Eisenstat attended Ramaz School and New York University, from which he holds a B.S., 1961; LL.B., 1963; LL.M. (Taxation) 1964; and LL.M. (General) 1965.

From the period 1966 through 1969, he served as an Assistant U.S. Attorney for the Southern District of New York.

He is the immediate past President of Congregation Kehilath Jeshurun in New York City and is presently a Trustee of Congregation Kehilath Jeshurun and a member of the Executive Committee and a Trustee of Ramaz School.

Mr. Eisenstat is New York Regional Vice President of the American Israel Public Affairs Committee ("AIPAC"). He is a Member of the National Board of the Jewish National Fund and was Chairman of its 1987 National Assembly in Israel. He is also Chairman of the Board of Policy Advisors of the Council For A Secure America, as well as a Member at Large of the Jewish Community Relations Council of New York. He is a member of the Board of Trustees of the American Zionist Youth Foundation and was Chairman of the 1988 Salute to Israel Parade and Fest.

He served as a member of the Statue of Liberty - Ellis Island Centennial Commission and is immediate past Chairman of the Manhattan-Bronx Division of State of Israel Bonds.

THE WESTERN WALL HERITAGE FOUNDATION
הקרן למורשת הכותל המערבי

16 Chesvan, 5749
27 October, 1988

Minister of Religious Affairs
Mr. Zevulun Hammer
Jerusalem

Dear Minister,

Shalom. It is a great pleasure and honor to present to you the credentials of Mr. Sandy Eisenstat. A man of great integrity; a man of simple greatness. Mr. Eisenstat is an orthodox Jew who attends the famous synagogue of Rabbi Lookstein "Kehilat Yeshurun". He is the famous President of that prestigious synagogue and is a member of its Board of Directors of the famous Yeshiva Ramot. He is the past Chairman of the Israeli day parade. A Vice President of AIPAC and perhaps the foremost respected Orthodox Jew.

When Mr. Joseph Loshinsky and myself were searching for a President never in our wildest imagination would we have dreamed to get such a person, dedicated to Torah, human values and a respected communal and business leader.

With best regards and brachot.

Rabbi Jay Marcus

ב"ה, כ"א בטבת תשמ"ט
29 בדצמבר 1988

אל: מר משה זליקוביץ, מנהל המחלקה למקומות קדושים

שלום רב,

הנדון: ביצוע עבודות בטיחות במינהרת הכותל

- א. מצ"ב צילום מכתבו של ראש מינהלת הכותל אלי מיום י"ח בטבת תשמ"ט (26.12.88) לידיעתך.
- ב. אבקש טיפולך הדחוף, על מנת שהעבודה תבוצע בדחיפות.

בכבוד רב,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

העתק: מר ציון גרמי, סמנכ"ל
מר ס. אליאב, ראש מינהלת הכותל

יח' בטבת תשמ"ט
26 בדצמבר 1988

ב"ה

לכבוד
מר זבולון אורלב
מנכ"ל משרד הדתות
ירושלים

שלום וברכה

הנידון: חדר רעוע מס' 010-החלטות ועדת בטיחות וביצוע.

כפי שהוטל עלי הריני מדווח לך בקצרה על החלטות ועדת בטיחות בנושא חדר 010 וביצוע:

- א. פגישה מיום יג' חשון, 24/10:
כדי לברר את העומסים שהחדר נושא הוטל על מרדכי אליאב:
1. להביא את כל המפות הקודמות של האתר.
2. להזמין מדידת סופר פוזיציה של המבנה.
מרדכי אליאב פנה לחב' "כנען שרותי הנדסה" והם החלו בביצוע הסופר פוזיציה.
- ב. פגישה מיום כ' חשון, 31/10:
לאחר שנזילות המים גברו, הטילה הועדה על מרדכי אליאב לברר את מקור הנזילות שעלויות לפגוע קשות ביציבות המבנה. במקביל הוחלט לקבל את דעתו של מר ישראל מגלי האומרת שיש למלא את החדר בבטון קל שיחזיק את החדר, ושניתן יהיה אח"כ להוציאו.
- ג. פגישה מיום ה' כסלו, 14/11:
הוטל על מר ישראל מגלי להכין מפרט טכני+כתב כמויות לביצוע מילוי החדר.
- ד. פגישה מיום ח' כסלו, 17/11:
1. מר חנניה כנען הציג את תוצאות מדידותיו שהראו קיומו של חלל של כ-3 מטר מעל החדר המתמוטט שתכולתו לא ידועה. הוטל על מר שחר מגלי לבצע מדידת רדאר לאיתור תכולת החלל.
2. הוטל על מר יוסי גורדון ליצור קשר עם חב' "תושיה"-מומחים לאיתור מקורות נזילה, בכדי לברר את מקור הנזילה מעל חדר 010. ב-27/11 נערכה פגישה עם מר נחמן ניר נציג חב' "תושיה".
3. הוחלט לקיים מכרז וסיוור קבלנים בנושא מילוי חדר 010 בבד-קל. ביום 27/11 נערך סיוור קבלנים.
- ה. פגישה מיום כב' כסלו, 1/12:
הוטל על מר ישראל מגלי, מר יוסי גורדון ומר מרדכי אליאב לשמש כועדת מכרזים, ולהגיע להחלטה סופית.
- ו. פגישה מיום ג' חשון, 11/12:
החליטו, מר ישראל מגלי מר יוסי גורדון ומר מרדכי אליאב להטיל את ביצוע העבודה על חב' "ארז לוסטיג".
החלטה זו נישלחה לאישורו של מר אריה גולדברד מאגף בינוי במשרד הביטחון, כפי שסוכם בין האוצר לבין מר יהושע קלצ'ין, ואכן האישור התקבל.
- מסמכי המיכרז כולל העלויות נימסרו לטיפולו של מר משה זליקוביץ ביום 19/12. נא ודא טיפולו המהיר ע"מ שהחדר יוכל לקבל את התמיכה במהירות האפשרית.

ב כ כ ו ד ר ב
מרדכי אליאב

העתק: מר ציון גרמי, סמנכ"ל

עיריית ירושלים
بلدية اورشليم - القدس

ירושלים
רח' יסר 22, סל. 232251

לשכת המנהל הכללי
مكتب المدير العام

י"ח טבת תשמ"ט
26 דצמבר 1988
1925I

לכבוד
מר זבולון אורלב
מנכ"ל המשרד לעניני דתות
המשרד לעניני דתות
ירושלים

א.נ.,

הנדון: תכנית הגבלת התנועה - שער יפו

הריני לאשר קבלת מכתבך מיום 13.12.88.

הופתעתי לראות, כי עיקרי מכתבך אלי מתפרסמים בעתונות (עוד לפני שקיבלתי אותו), שכאילו מתנהלים דיונים בעיריית ירושלים בדבר הגבלת תנועת רכב בעיר העתיקה.

אין לעירייה כל כוונה ולא היתה שום מחשבה בדבר הגבלת חופש הגישה לכותל המערבי ואני מתפלא על עצם העלאת השאלה במכתבך. העירייה פעלה ותפעל כדי להקל על תנועת המבקרים והולכי הרגל לכותל ועשתה רבות להבטחת התנאים הפיזיים לשם כך. אשר לסדרי התנועה הריני להבטיחך כי ההצעה המתוכננת נעשתה בשיתופם של מומחי תנועה מקצועיים.

לעצם התכנית הספציפית, שהזכרת, אין לי אלא לצרף תשובתו של ראש העירייה לשאילתא בנדון, בישיבת המועצה האחרונה ולחזור ולהודיע, כי הנושא אינו עומד כיום לביצוע.

בכבוד רב,

אהרן שריג
המנהל הכללי

העתק: ראש העירייה
מנהל המח' לשירותי הנדסה
מנהל המח' למקומות קדושים

1899I

תשובת ראש העיריה לשאילתא מס' 59/88
מאת חבר המועצה מר דוד ברגמן
בנושא: סגירת הדרך משער יפו אל הכותל לכלי רכב

צר לי על המהומה ללא מאומה שכן תכנית זו שנדונה בעבר אינה על סדר הי
כל יוזמה להפעלתה כיום.

במידה ויוחלט לחדש את הטיפול ביישום תכנית זו, שהיא על דעת משרד התח
והמשטרה, נדאג לבחון את ההיבטים השונים עם גורמים נוספים הנוגעים לט

ב"ה, ירושלים, י"ז טבת תשמ"ט
25.12.88

ויה דולורונה

רח' ברקוק

רח' גלניס

רח' גלניס

46

47

19

31

23

22

34

21

30

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

37

41

39

38

40

33

32

31

29

27

26

25

35

34

36

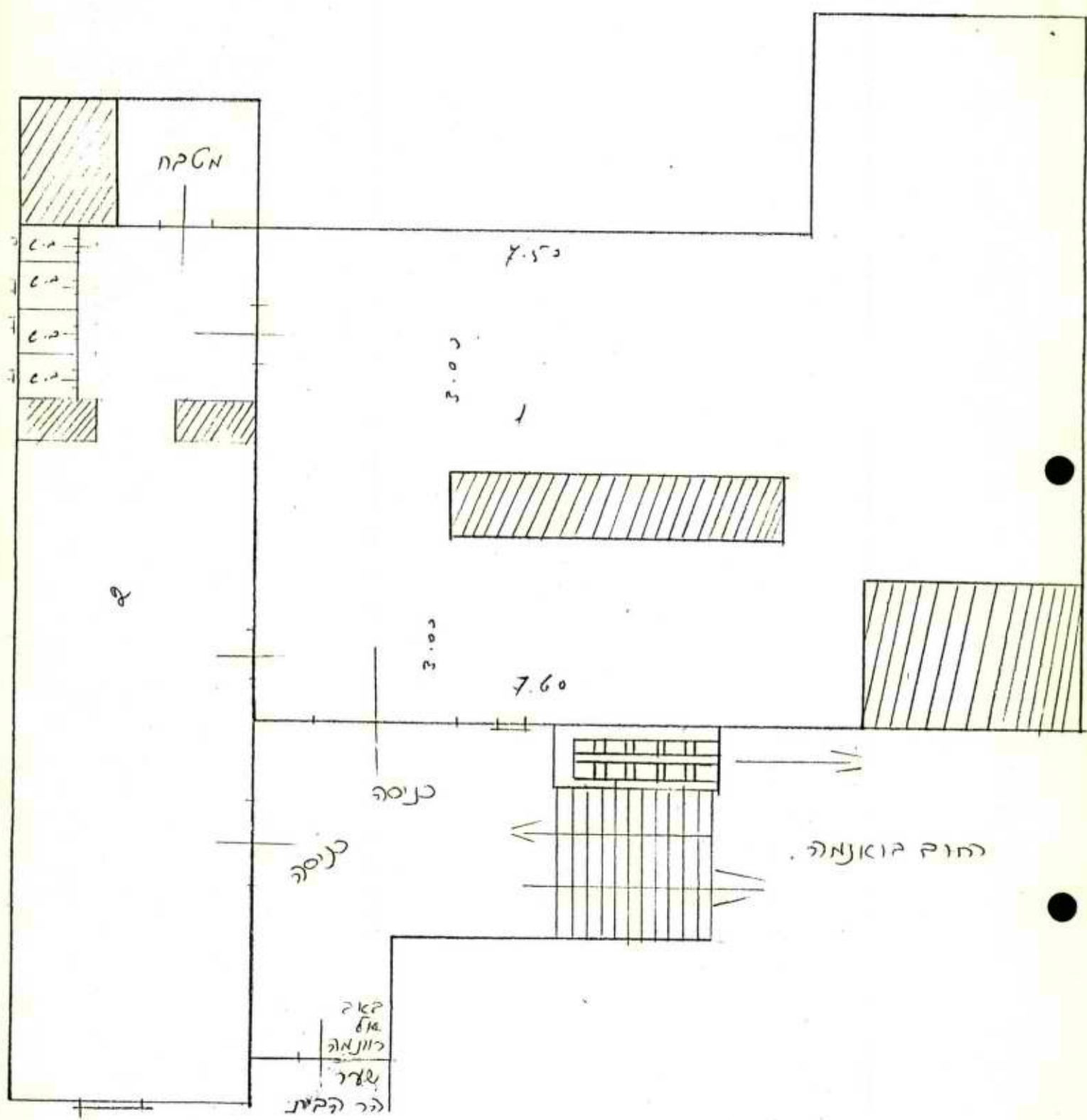
37

41

39

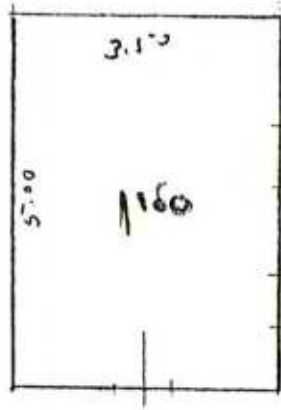
תכנות חלקי :

21, 22, 23, 24, 34.

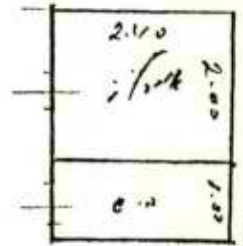
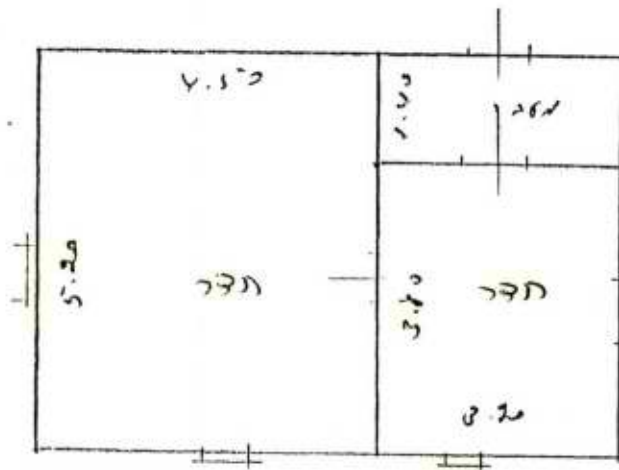

843/21

עליונית

עליונית

קולטת קוקס

843/22

חלקה 25

מסלול

מסלול

מסלול

מסלול קו אדום

חלוקה + מסלול קו אדום

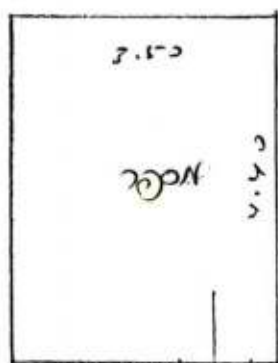
מסלול

מסלול

מסלול

מסלול קו אדום

843/23

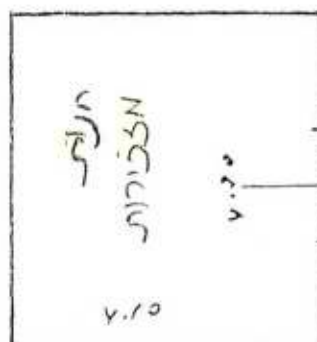

כנ"ס

ה' מאנע
צ' יאן

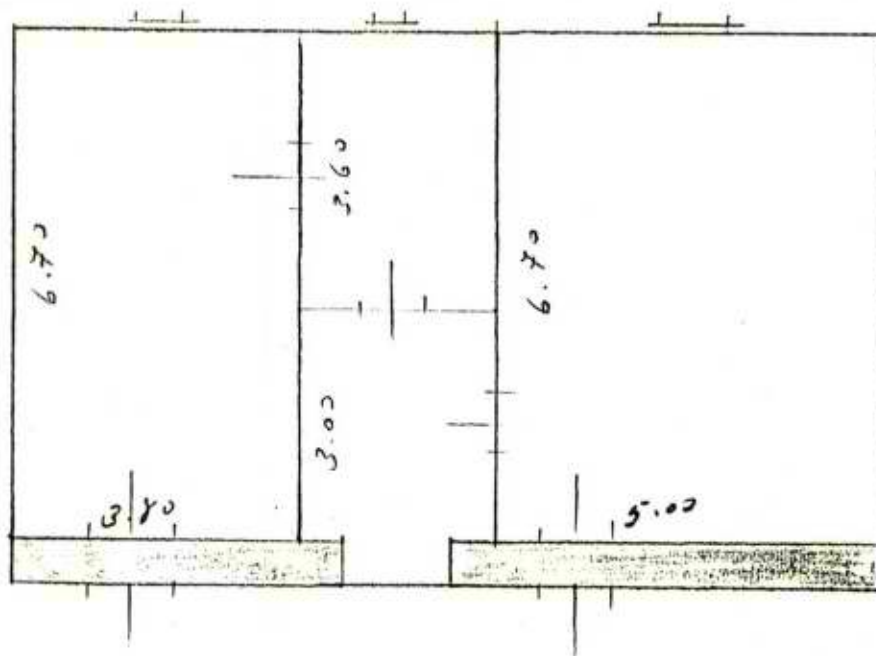
843/23

843/24

ר"ה גיאומטרי

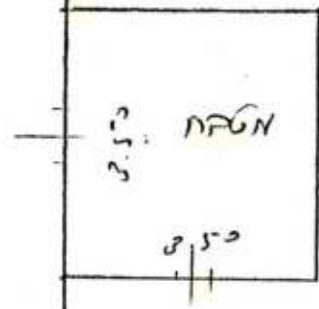
ויקטוריה
(ארכיון)

~N17
877?

10, 10N17.

843/34

תזיקי עצירה

ת"ק מס. : 2550/35

הקדש הוכארי (עקשהנא)

DEPARTMENT OF LANDS

LAND REGISTRY

Report of Survey and Enquiries on the ground.

File No. 2550/35

Lot No.

Survey on Enquiry made by I. Khoury on 30.9.35. 19
in the presence of

Particulars of Property as ascertained by survey or inspection:—

Village Je rusalem. Locality old City

Nature of Property	WAFS	Category
--------------------	------	----------

Total extent 1335.71 Acres Estimated Uncultivable

from sketch plan

Cultivated

Ref:- Director's Letter No

Boundaries:—North:—Road & Zawyeh Quadriyeh. South:—Sheikh Hassan Danaf & Heirs of Salem Bitar. East:—Road. West:—Zawyeh Quadriyeh, Yacub Bakhary & Heirs of Abd Ilmuti el Danaf & Heirs of Salem Betar.

NEW REGISTRATION.

Existing Registration	In the Tabou Register
	in the Werko Register

No

NEW
Date _____

Extension

In name of
of

Extent

Value

In name of _____
of _____

Present Possessor Mamour al-Awkaf al-Islamia.
of Jerusalem.

How and when acquired..... See Declaration of Mukhtar.

Contents:-

Grd Storey:-9 Rooms & Appurts, 1 Mosque, 3 Cisterns & 3 Shop
1st Storey:-9 Rooms & Appurts, 3 Yards & 3 Cisterns

Instructions of Registrar

Plan of the Property to be attached or inserted at back. Mukhtar's certificate to be supplied if the person in possession differs from the person registered by Tabou. One Mukhtar's certificate may be used to cover all lots surveyed or inquired into with proper reference to the several lots as numbered in these forms. Particulars of trees standing on the land should be given in all cases.

Road

38.65

Road

15.80

21.50
21.00
2.00
8.20

by straight

of parking

8.40

5.20

17.50

4.00

5.10

17.00

18.40

for ship house & barn

Heis of Sakin CPB

of Heis Ad. Elms. El. D. ang.

شهادة طلب تسجيل مجدد

اسم المتصرف الكامل مأور لدفاع الدوسميه بالقدس

المدينة او القرية المقدس

الوقع محلة الواد داخل السور القدس

نوع العقار بناء مؤلف من عدة غرف على سطح واحد وبنو على اربعة اركان وبنو على اربعة اركان وبنو على اربعة اركان وبنو على اربعة اركان

تسوية وحديقة وبنو مساحات سماوية وبنو مساحات سماوية وبنو مساحات سماوية وبنو مساحات سماوية

جنس العقار رقة صبيح للقبه النفسانية

الحدود شمالاً طريق عماديه قوسه بالقبه المذكوره جنوباً الشرفه الدقه وبنو سيم البسيطه وبنو الزاوية القادريه شرقاً طريق عماديه

الحدود الغربية الزاوية القادريه والحدود الغربية الشرفه الدقه وبنو سيم البسيطه وبنو الزاوية القادريه

المساحة

على اسم من مقيد العقار المذكور بدائرة المحاكم الكبرى: غير سجل

نحن مختارين وهيئة اختيارية محلة الواد نشهد ان العقار المبين موقعه وحدوده ووصافه ومساحته اعلاه هو

بتصرف دائرة الاوقاف الدوسميه بالقدس وان الدائرة المذكورة واضعة يدها على العقار المذكور ومتصرفه به من

مدة تربية عشرين سنة بدون معارض ولا منازع لها بذلك وان هذا العقار لم يسبق قيده في دفاتر وسجلات الطابو

مطلقاً وانه خال من المنازعات وحقوق الغير عليه ومن كل محذور يمنع تسجيله لذلك تطلب دائرة الاوقاف تسجيل العقار

المذكور باسم عماديه الدوسميه بالقدس واعطائه كوشان طابو واذا تبين خلاف

ما ذكر نكون مسئولين عن ذلك قانوناً وحيث ما ذكر هو صحيح صار اعطاء هذه المضبطة مختومة مناصب الاصول

عضو
عضو
عضو

مختار
مختار
مختار

سجل الدوسميه بالقدس
الحاج محمد
الحاج محمد

255/35

حضرة مأمور تسجيل الاراض المحترم
القدس

اتبع كتابي هذا شهادة تسجيل مجدد تتضمن اوصاف احدى المقارنات الوقفية
الاسلامية في القدس وحدودها ووقعها لتتفضلوا باجراء المعاملة المقتضية لتسجيلها
راجي اعلامنا وصولها .
ولحضرتكم فائق الاحترام .

مأمور اوقاف القدس

حج الكرم

Inter Office Minutes.

لدى امانة وزير الشؤون ما عثر على قيد للفقراء المطروحة او صاخر على اوردته اطلق
والمراد نجله محمداً فبان لنا ذلك صفاً - بشرح الكيفية خيراً -
الخالص

شكر الشاه
م. ه. م.
ع. ا. م.
٢١/٤/٢١

תיכון נאם : 2582/35

בית ספר עזרי'ה

DEPARTMENT OF LANDS

LAND REGISTRY

Report of Survey and Enquiries on the ground.

File No. 2582/35

Lot No. _____

Survey on Enquiry made by I. Khoury on 23.9.35 19____
in the presence of _____

Particulars of Property as ascertained by survey or inspection:—

Village Jerusalem. Locality _____Nature of Property Wakf Category _____Total extent 3177.07 M2 Area Estimated Uncultivable

From Sketch Plan _____

Cultivated _____

Reg. Registrar of Lands Letter No 6949

Boundaries:— North:—Road. South:—El Haram, Moslem College & Minarate.

East:—Moslem College, Esh-Sheikh el Khatib el Jannia & Parts

West:—Road.

NEW REGISTRATION.

Existing Registration

In the
Tabou
Register

No. _____ Date _____ Extent _____

In name of _____

of _____

in the
Werko
Register

Extent _____

Value _____

In name of _____

of _____

Present Possessor

Mamour al-Awakaf al-Islamia.

of

Jerusalem.

How and when acquired

See Declaration of Mukhtars.

Contents:—

Grd. Storey: 4 Shops & 1 Cistern1st. Storey: 15 Rooms & Mosque & Appurt.2nd Storey: 11 Rooms & Yard

Instructions of Registrar

Plan of the Property to be attached or inserted at back. Mukhtar's certificate to be supplied if the person in possession differs from the person registered by Tabou. One Mukhtar's certificate may be used to cover all lots surveyed or inquired into with proper reference to the several lots as numbered in these forms. Particulars of trees standing on the land should be given in all cases.

Road.

49.20

E H A I M

2.50

Moslem College
(El Malkijeh)

2.69

55.91

Moslem College
(El Malkijeh)

20.08

80.11

El Sheikh Said
El Khateib
El Jamar & Paro

Road

08.9

17.10

2.40

19.20

2.40

1.80

01.52

55.61

العدد	١٨٧
الرقم	أراضي ١/١
التاريخ	١٦ محرم ١٣٥٦
	١٣٧٢/٣/٢١

حجرة سجل الأراضي المحترم

القدس

بالإشارة إلى الحدوث الذي جرى بهيئتنا بشأن تقديم كتب الوقف للأموال
الوقفية التي قدمنا معاملات تسجيلها لدى انتمكم الموقرة ، أقول لحضرتكم ان
كتب الوقف المائدة لهذه الاملاك مفقودة لطول العهد وان ادارة الاوقاف
الاسلامية منصرفة بهذه الاملاك من امد بعيد جدا الاوقاف اسلامية لانزع
فيها وقد ذكر في المسابح المتقدمة من المختارين ما يؤيد تصرفنا فارجو
اعتبار هذا التصرف في تسجيل هذا الوقف .

وتفعلوا بقبول فائق الاحترام

مأمور اوقاف القدس

شهادة طلب تسجيل مجدد

اسم المتصرف الكامل مأمو الدؤاف الدؤسدسيه بالقدس

المدينة او القرية القدس

الموقع صفة باب عظمه دافق السور القدس

نوع العقار بناء مؤلفه من سفي رعدى ومابعه ثالثه السفي يتوي على ربة مخازنه وبئر ماء والعري مجنود من خمسة عشر ربة غروف وجامع وسائر ربه
ساميه وبئر ماء وثالثه يتوي على احدى عشر غروف ومائة بيرة كاسه (المعروف بطنه ربة للعارف)

جنس العقار وقف صغير للمعلم الشريف

الحدود شمالاً طريقه عام جنوباً للمعلم الشريف والمدرسة المالكية العائده للزرة الدؤاف الدؤسدسيه وما دونه السرايا شرقاً المدرسة المالكية العائده للزرة
الدؤاف الدؤسدسيه وحائضه البئر شرقاً وتمامه ربة بئر اصفه شمالاً غرباً طريقه بئر للمعلم الشريف ودائرة الدؤاف الدؤسدسيه

المساحة

على اسم من مقيد العقار المذكور بدائرة المظبوط والوبركو : غير مسجله

نحن مختارين وهيئة اختيارية بمقتضى باب عظمه — نشهد ان العقار المدين موقعه وحدوده واوصافه ومساحته اعلاه هو
بتصرف دائرة الاوقاف الدؤسدسيه بالقدس — وان الدائرة المذكورة واضعة يدها على العقار المذكور ومتصرفه به من
مدة تزيد على عشرين سنة — بدون معارض ولا منازع لها بذلك وان هذا العقار لم يسبق قيده في دفاتر وسجلات الطابو
مطلقاً وانه خال من المنازعات وحقوق الغير عليه ومن كل محذور يمنع تسجيله لذلك تطلب دائرة الاوقاف تسجيل العقار
للمذكور باسم مأمو الدؤاف الدؤسدسيه بالقدس — واعطائه كوشان طابو واذا تبين خلاف
ما ذكر نكون مسئولين عن ذلك قانوناً وحيث ما ذكر هو صحيح صار اعطاء هذه المضبطة محتومة منا حسب الاصول .

الحاج محمد

اعضا

اعضا

٤٤٠٠٠

الحاج محمد

الحاج محمد

الحاج

1970 1971 1972

1973 1974

בית הדין השרעי
בירושלים

העתק מתאים למקור לפי
הפנקס ינואר 1926 (דצמבר)

השבח לאל שברא את עולמו וברא בו אנשי צדקה וחסד והשלום, על
אדוננו מוחמד ששלח לעבדיו, ומבניהם מקדישים לצדקה לעולם ועד,
דבר שאין לו ערך, ועל הצדקה שהם עושים יש להם גמול לעולם הבא
ולפני שהולכים לעולם הבא, הצדקה מקדמת את אש הגיהנום.

הופיע בפני אדוננו שופט השרעי בורהאן א-דין בן מוחמד, אשר
חתימתו מופיעה בראש הדף ואשר אישר כי הוא בהכרה ובבריאות
שלימה ומרצונו החופשי, שהוא מקדיש לעד לצדקה את מה שהוא שייך
לו ובעלותו ותזקתו החוקית לפי מסמכים חוקיים הנימצאים בידו
עד להוצאת הקדש זה הכלל:

(1) את כל הנכס הענבים, התאנים, השקדים וסוגים אחרים הנימצאים
בבקעה הנמצאת בהקדש ח'אנאקה א-צאלחיה, הנמצאת בעיר ירושלים.
הגבולות מצד דרום - חלקת אדמה הידועה באלבטריה, הנמצאת בידי
אדוננו השייך מוחמד אל-עפיפי, מצד מזרח - חלקת אדמה בידי בני-
סמום ויורשיהם(?), מצד צפון - חלקת אדמה הידועה באבן אלעג'וזי
הנמצאת בידי השייך מוחמד אל-עפיפי הנז' ויורשי השייך עבד א-צמד
מצד מערב - הדרך.

(2) והאדמה הכללת ענבים, תאנים, חבושים, זיתים ועוד הנמצאים באותו
איזור וככל הארמון הבנוי אבן הנמצא באותו מקום.

הגבולות: מדרום - דרך כראמה, שבידי יורש בדר א-דין, מצפון -
כרם הקדש לטובת אדוננו ח'ול רחמן עלי ויתר הנביאים, ממערב -
חלקת אדמה שבעבר היתה שייכת לבני מפקח הצבא בחלקת אדמה הידועה
כשייכת לבני רדואן בידי בני שרוון.

(3) הבית הבנוי בירושלים בשכונת רואנמה הידועה בעבר כבית סיפי
ג'אמיש, אשר חלקה בנוי על הארמון.

מצד צפון - יש מספר בתים למעלה ולמטה עם שירותים וחדרים
נילווימוש בהם זכויות שרעיה. בצד דרום - גובל בבית בני שייח
חרם ותאמת אל הוזה, המשקיף על מסגד אל-אקצא.

מצד צפון - גם חדר הידוע כחדר ממון המשקיף על הרחוב. כמו כן בית
הידוע כבית פרהאד קתח'דא וכעת בידי המקדש הנז'.

מצד מערב - כלפי מטה סמטה ללא מוצא ושם יש שער.
(4) הבית הבנוי בירושלים בשכונה הנז' במקביל לבית הנז' לעיד מצד

דרום בעבר נקראה בית ג'יהן אגא.

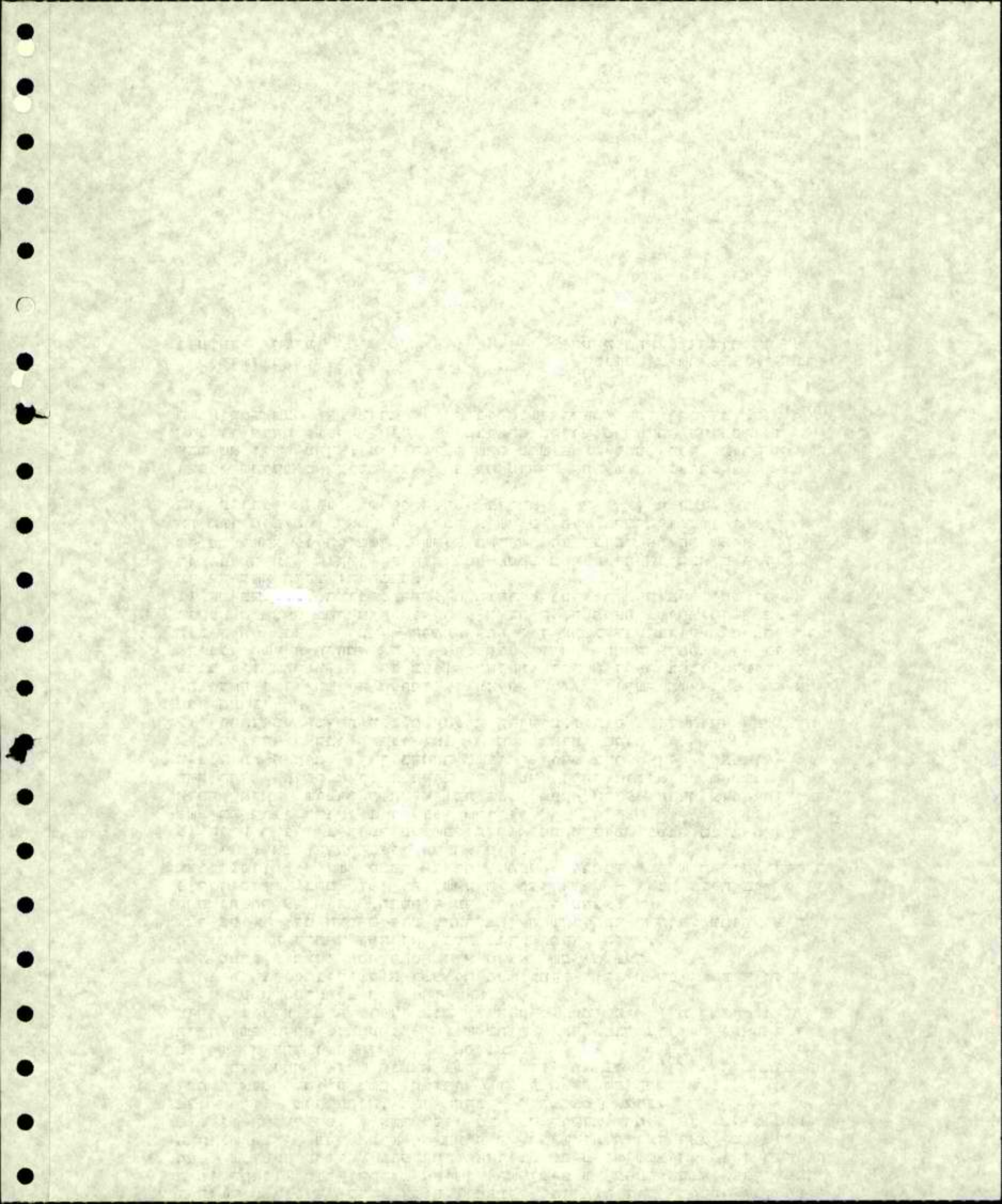
מדרום גובלת בבית שבידי בני שייח חרם. ממזרח - ג'כ, מצד צפון -
הדרך ושם הדלת, וממערב - מגרש שהיה ידוע בעבר בבני עדימאת בידי

בני שייח חרם ושם הדרך ויש שם שער.
(5) וכך אדמת המגרש הנמצא בשכונה הנז' הגובל מדרום בדרך המוליכה

וממנה אפשר להגיע לשם. ממזרח - הבית הנז' של המקדיש,
מצד צפון - שטח פתוח, מצד מערב - מגרש בני אלדב.

(6) שליש המפעל לסבון אשר לפני כן כבר הוקדשו ממנו שני שלישים על-ידי
המקדיש הנז', ככל הקדש משפחת ח'ר, הקדש זה מיועד לעניים ושליש

ממה שניספח אליה בבעלות המקדיש, עם שליש שמצורף לדוד הנחושת
הישן המקדיש הנז' הקדיש את שני השלישים של מפעל הסבון בגלל - עמוד
בירושלים, הגובל מצד דרום במפעל סבון הידוע כמפעל אבן מעין

ועבשיו נמצא בידי בני שח' אתיר.

ממזרח - בית בידי יורשי חאג' מוחמד אל-חאיק, מצפון - סמטה לדא מוצא ושם יש דלת, וממערב - הדרך.
(7) דוד הנחושת החדש אשר נבנה ע"י המקדיש ושייך למפעל הסבון הנז' ויש לו כל הזכויות בו. בדרכים המוליכים אליו, הקירות, השירותים וחדרים כילוויים, בורות, אורות, מחסנים וכל מה ששייך לו בתוכו ומחוצה לו, בין אם הוא מוגדר בגבולות ובין אם לא הוגדר.
כל זה יהיה הקדש חוקי לתמיד שלא ימחה שמו ואשר זכותו רשומה אצל הקב"ה לאורך הזמן לעולמי עד, עד אשר ירש ה' את הארץ ואת אשר עליה

המקדיש הנז' רשם חצי הקדשו הנז' על בנו קדוה לבית עיאן א-סרמי אבראהים, ה' יאריך ימיו, לבנים הנז' כמו לנקבות ואח"כ לבניו ולבני בניו ולבני בני בניו - דור אחר דור, בתנאי שאם ימות אחד מהם תעבור זכותו לבנו ואם אין לו בן יעבור למי שבדדגתו. אם יוכחדו לגמרי ולא נשאר להם זרע, יהיה זה הקדש שיקבלו עזרה ממנו, והחצי השני יהיה לארבעה עניים "סופיים" ההולכים בדרך אלנקשבנדיה המתאזרים בירושלים בכניסת שני בניו ע"י המקדיש ליד מסגד אשר בנה המקדיש בשכונה הנ"ל, בתנאי שילכו בדרך הישר והדת ולא יהיה בהם משתכר או משתמש בסמים ולא מעשן.

באם לא יהיו עניים מהאלנקשבנדיה יהיה הקדש לארבע עניים "סופיים" אחרים אשר יש להם התכונות הנז' ואם לא יהיו לארבע "סופיים" מהאלאפאקיה שיש להם התכונות הנז' ובמידה ואין יהיה ההקדש לארבע "סופיים" כל שהם. באם אין יהיה לעניים מוסלמים אחרים היכן שיהיו.

המקדיש התנה תנאים על הקדשו זה אשר יש לפעול לפיהם לעצמו במשך חייו ואחריו בנו אבראהים הנז' ואחריו לבן השפוי מבין בניו לפי הסדר המפורש לעיל. התנאי - שיהיה מפקח שיגור בהקדש בירושלים באם לא יהיה אחד מבניו בירושלים ונמצא עבד אל כרים חלאבי בן שיח' ה' שיח מוחמד נאקשבנדי, גר בירושלים אזי הוא יהיה מפקח על ההקדש. במידה ואין יוחלט ע"י שופט ירושלים מי יהיה המפקח על ההקדש ויוזכר למשך לא יותר משנה.

לא יוזכר למי שקשה לפנות אותו, המפקח יקבל שכר השגחתו - ששה גרוש לשנה, ומה שישאר יוצא חציו לבן של המקדיש לפי הסדר האמור, והחצי הנוסף יוצא ע"י המשגיח לארבעת העניים הגרים שם, כמו כן יקבלו כלכלה וכד'

..... בתנאי שהעניים הנ"ל יתאספו במסגד הנז' כדי להתפלל את חמש התפילות ויקראו קוראן ואחר תפילת הצהריים ג' כ' ילמדו קוראן וכו' ויתפללו למען הנביא ולטובת משפחת המקדיש הנז' וזרעו, הן החיים והן המתים ולטובת שיח'ת שיח מוחמד נאקבנדי ולכל המוסלמים,

המקדיש הסיר את חזקתו מהקדשו הנז' ומסרו לידי המיופה כח הנז' והוא אישר זאת, שהצהיר שהוא קיבל זאת לידו, והדבר הוכח בפני אדוננו השופט השרעי.

חוק העתיקות, תשל"ח—1978

פרק א': פרשנות

הגדרות

1. בחוק זה —

"עתיקה" —

- (1) נכס, בין תלוש ובין מחובר, שנעשה בידי אדם לפני שנת 1700 לספירה הכללית, לרבות דבר שהוסף לו לאחר מכן והוא חלק בלתי נפרד ממנו ;
- (2) נכס, כאמור בפיסקה (1), שנעשה בידי אדם החל בשנת 1700 לספירה הכללית, והוא בעל ערך היסטורי והשר הכריז שהוא עתיקה ;
- (3) שרידים זואולוגיים ובוטניים מלפני שנת 1300 לספירה הכללית ;
- "אתר עתיקות" — שטח המכיל עתיקות, שהמנהל הכריז עליו לפי סעיף 28(א) ;
- "מקרקעין" — לרבות כל חלק של יב, אגם או נהר או מים אחרים וקרקעיתם של אלה ;
- "חפירה" — לרבות חיפוש עתיקות וחפירת נסיון ;
- "אוסף" — מיצבר עתיקות, למעט עתיקות המוחזקות בידי סוחר עתיקות כמלאי מסחרי ;
- "אספן" — מי שאוסף עתיקות שלא למסחר בהן ;
- "מוזיאון" — כל תצוגה מתמדת של עתיקות הפתוחה לציבור וכל מוסד המשמר אוסף והמציגו לצורך מחקר, חינוך או עינוג ;
- "האגף" — אגף העתיקות והמוזיאונים שבמשרד החינוך והתרבות ;
- "המועצה" — המועצה לארכיאולוגיה ;
- "המנהל" — מנהל האגף ;
- "השר" — שר החינוך והתרבות.

1. ס"ח 885, תשלי"ח (10.2.1978), עמ' 76.

פרק ב': בעלות המדינה בעתיקות

2. (א) עתיקה שנתגלתה או שנמצאה בישראל לאחר תחילתו של חוק זה, יהיו היא והשטח שבו נמצאה או נתגלתה והדרוש לשמירתה לפי הגבולות שיקבע המנהל, לנכס המדינה.
(ב) הטוען שעתיקה נתגלתה או נמצאה לפני תחילתו של חוק זה, עליו הראייה.
3. המגלה או המוצא עתיקה שלא בחפירה על פי רשיון לפי חוק זה, יודיע על כך למנהל תוך 15 ימים מהיום שגילה או מצא את העתיקה.
4. המנהל רשאי לדרוש בכתב מאת מחזיק עתיקה כאמור בסעיף 2(א) שימסור לו את העתיקה, ורשאי הוא לתת פרס למוסר אם ראה שהנסיבות מצדיקות זאת.
5. המנהל רשאי לדרוש בכתב מכל מחזיק עתיקה שיתננה לו לשם בדיקה או לכל צורך אחר לתקופה שלא תעלה על 90 ימים.
6. (א) עשה אדם עבודות במקרקעין, בין שלו ובין של זולתו, וגילה בהם עתיקה, יודיע על כך למנהל כאמור בסעיף 3 ויפסיק את העבודות עד תום 15 ימים מיום מסירת ההודעה, זולת אם קיבל תוך זמן זה רשות מאת המנהל להמשיך בעבודה.
(ב) תוך 15 ימים מיום מסירת ההודעה כאמור רשאי המנהל להודיע בכתב לבעל הקרקע ולמחזיק בה על התנאים להמשך העבודה או להורות על הפסקתה לחלוטין.
7. (א) מי שנפגע מהודעת המנהל לפי סעיף 6(ב) זכאי לפיצויים בעד הנזק שנגרם לו.
(ב) דרישה לפיצויים תוגש למנהל בדרך ובמועד שנקבעו בתקנות.
(ג) לא נתקבלה דרישת הנפגע, כולה או מקצתה, יכריע בדבר בית-המשפט.
8. המנהל רשאי לוותר בכתב על בעלות המדינה בעתיקה, ומשעשה כן — תחדל העתיקה להיות נכס המדינה.

בעלות המדינה בעתיקות

הודעה על גילוי עתיקה

דרישת מסירה

דרישת השאלה

הפסקת עבודה לאחר גילוי עתיקה

פיצויים

ויתור על זכויות המדינה

פרק ג': הפירות

9. (א) לא יחפור אדם במקרקעין לגילוי עתיקות, ולא יחפש עתיקות בכל דרך אחרת, לרבות השימוש במכשיר לגילוי מתכות, ולא ילקט עתיקות, אלא אם קיבל רשיון לכך מאת המנהל (להלן — רשיון חפירה) ובהתאם לתנאי הרשיון.
- (ב) בבואו להכרע בבקשה לרשיון חפירה ייוועץ המנהל במועצה ויתן את דעתו, בראש שיקוליו, ליכולת המדעית והכספית של המבקש.
- (ג) ברשיון חפירה יוגדר השטח שבו מותר לחפור.
- (ד) אין במתן רשיון חפירה בלבד כדי להעניק לבעליו זכות כניסה למקרקעין שברשות הזולת.
10. (א) לא ייכנס אדם למקרקעין שניתן עליהם רשיון חפירה אלא אם הוא מחזיק בהם או שהורשה לכך מטעם המחזיק, ובכפוף להסכמת בעל הרשיון.
- (ב) בעת ביצוע החפירה לא יצלם אדם, זולת המנהל או מי שהמנהל הסמיך לכך, לא יצייר, לא ירשום ולא יעתיק בצורה אחרת את החפירה או את העתיקות שנתגלו בה, אלא ברשות בעל הרשיון.
11. (א) בעל רשיון חפירה ינקוט הן בזמן ביצוע החפירה והן לאחר מכן, עד תום התקופה שתותנה ברשיון, בכל האמצעים הדרושים —
- (1) להבטיח את שלום העובדים והמבקרים במקום החפירה ואת גידור המקום ;
- (2) לשמור על מקום החפירה ועל העתיקות שנתגלו בה ולהבטיח את שימורם ;
- (3) למנוע כל נזק או מטרד לנכסים הסמוכים.
- (ב) לא מילא בעל הרשיון אחרי הוראות סעיף קטן (א), רשאי המנהל, בלי לפגוע באמור בסעיף 13, ולאחר שהתרה בכתב בבעל הרשיון, לנקוט במקומו באמצעים הדרושים ולגבות ממנו את הוצאות הביצוע.
12. (א) במועדים שקבע לכך המנהל, ולפחות אחת בשנה מיום התחלת החפירה, ימסור בעל רשיון החפירה למנהל בכתב —

פרטים ופרסומים
הנוגעים לחפירה

(1) דין וחשבון מפורט ככל האפשר על החפירה, לרבות תרשימים, תכניות ותצלומים של העבודות שנעשו ;
(2) פרטים בדבר העתיקות שנתגלו בחפירה, לרבות תצלומים וציורים.

(ב) לבעל רשיון שמורה זכות יחודית לפרסום בדבר החפירות עשר שנים מסיום החפירה ; פרסום אסור לפי סעיף קטן זה יהא עוולה לפי פקודת הניקין [נוסח חדש].

(ג) תוך חמש שנים מיום סיום החפירה יוציא בעל הרשיון לאור פרסום מדעי מתאים בדבר החפירה, ממצאיה ותוצאותיה, וימסור שני עותקים ממנו למנהל ; כן ימסור למנהל שני עותקים מכל פרסום אחר שיוצא לאור בדבר החפירה, ממצאיה ותוצאותיה.

13. הפר בעל רשיון חפירה הוראה מהוראות חוק זה או התקנות לפיו או תנאי מתנאי הרשיון, רשאי המנהל לבטל את הרשיון, להתלותו או להתנותו בקיום תנאים נוספים ; ואם הפר הוראת סעיף 12(ג) רשאי המנהל שלא לתת לו עוד רשיון חפירה עד שיקיים את ההוראה האמורה.

ביטול רשיון חפירה ומניעתו

14. המנהל רשאי, לאחר התעייצות במועצה, לבוא לידי הסכם עם בעל רשיון חפירה בדבר ויתור על זכויות המדינה בעתיקות המתגלות בחפירה ובדבר חלוקת העתיקות בין המדינה ובין בעל הרשיון.

ויתור על פי הסכם

פרק ד': המסחר בעתיקות והוצאתן מישראל

15. לא יסחר אדם בעתיקות אלא אם יש בידו רשיון לכך מאת המנהל ולפי תנאי הרשיון שייקבעו בתקנות.

רשיון

16. (א) ברשיון למסחר בעתיקות יצויין מקום העסק ; תקפו של הרשיון יהיה למקום זה בלבד ויוצג שם במקום בולט.
(ב) לא יציג אדם רשיון שפקע תקפו.

מקום עיסוקו של סוחר

17. סוחר עתיקות ינהל רשימת מצאי בדרך שנקבעה בתקנות.

חובת רישום מצאי

18. (א) המנהל רשאי לבטל רשיון למסחר בעתיקות לצמיתות או להתלות תקפו לתקופה שקבע, אם בעל הרשיון הורשע בעבירה לפי חוק זה או התקנות לפיו.

ביטול רשיון

(ב) סוחר שרשיונו בוטל או הותלה יהא דינו כדין אספן.

עתיקה בעלת
ערך לאומי

19. (א) המנהל רשאי להודיע בכתב לבעל עתיקה או למחזיק בה כי לעתיקה יש ערך לאומי.
(ב) תוך שלושה חדשים מיום ההודעה לפי סעיף קטן (א) רשאי המנהל לדרוש כי העתיקה תימכר למדינה.

חוקים
חוקים
חוקים

(ג) (1) רצה אדם למכור עתיקה בעלת ערך לאומי או להעבירה בדרך אחרת, יודיע על כך מראש למנהל.
(2) תוך שלושה חדשים מיום קבלת ההודעה כאמור בפסקה (1) רשאי המנהל לדרוש כי העתיקה תימכר למדינה; לא דרש המנהל כאמור, רשאי בעל העתיקה למכור אותה או להעבירה בדרך אחרת לאחר שהוא או המחזיק בה מסר למנהל בכתב את שמו ומענו של הקונה או של הנוכח.

חוקים
חוקים

הנוכח.
(ד) היתה העתיקה חלק בלתי נפרד ממערכת עתיקות, רשאי המנהל לדרוש כאמור בסעיפים קטנים (ב) ו(ג) רק לגבי המערכת בשלמותה.
(ה) לא הגיעו המנהל ובעל העתיקה או המחזיק בה לידי הסכם בדבר התמורה, יכריע בדבר בית-המשפט.

חוקת ידיקה

20. סוחר עתיקות המציע למכירה חפץ כעתיקה, לא תישמע טענתו שלא ידע שהחפץ אינו עתיקה.

סיני להעתק
עתיקה ולעתיקה
מורכבת

21. (א) לא ימכור אדם העתק של עתיקה או חיקוי שלה ולא יציגו למכירה בלא שסימן עליו, בדרך שנקבעה בתקנות, כי המוצג אינו עתיקה אמין.
(ב) שלא ימכור אדם עתיקה המורכבת מחלקים שונים של עתיקות שונות — עם השלמות או תוספות או בלעדיהן — בלא שסימן זאת בדרך שנקבעה בתקנות.

הנבלות להוצאת
עתיקה מישראל

22. (א) לא יוציא אדם מישראל עתיקה בעלת ערך לאומי אלא באישור השר בכתב.
(ב) לא יוציא אדם מישראל כל עתיקה אחרת, אלא באישור המנהל בכתב.

א. אסמני עתיקות (שם)

23. אספו ימסור למנהל, לפי דרישתו, פרטים, שייקבעו בתקנות בהתייעצות בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, בנוגע לעתיקות שבדיו יורשה למנהל או למי שהוא הסמיך לכך, בכתב לצלם את העתיקות ולעשות מהן תרשימים, יציקה, דפוס או העתקה אחרת.

הודעה למנהל

24. (א) המנהל או מי שהוא הסמך לכך רשאי להודיע בכתב לאספן, כי עתיקה שבידי האספן היא בעלת חשיבות מדעית מיוחדת (להלן — עתיקה מיוחדת).

עתיקה בעלת
חשיבות מדעית
מיוחדת

(ב) המנהל או מי שהוא הסמיך לכך ינהל רישום של עתיקות מיוחדות ושל הפרטים, התצלומים והתשרימים שנתקבלו או נעשו לפי סעיף 23 והם יהיו פתוחים לעיון הציבור כפי שיקבע.

25. (א) רצה אספן למכור עתיקה מיוחדת או להעבירה בדרך אחרת, יודיע על כך מראש למנהל.

העברת עתיקה
מיוחדת

(ב) תוך 21 ימים מיום קבלת ההודעה רשאי המנהל לדרוש תיקון העתיקה תימכר למדינה; היתה העתיקה חלק בלתי נפרד ממערכת התיקות, רשאי המנהל לדרוש כאמור רק לגבי המערכת בשלמותה.

(ג) לא הגיעו המנהל והאספן לידי הסכם בדבר התמורה, כריע בדבר בית-המשפט.

60. What were the major events of the 1960s?

פרק ו': מוזיאונים

2. (א) רצה בעל מוזיאון או מנהלו למכור או להעביר בדרך אחרת תיקה שבמוזיאון או באוספי המוזיאון, או לחסל אוסף מאוספי מוזיאון, יודיע על כך מראש למנהל.

הוצאת עתיקה
מרשות מוזיאון
1977

(ג) לא הגיעו המנהל ובעל המוזיאון או מנהלו לידי הסכם

דבר התמורה שתשולם בעד העתיקה או האוסף, יכריע בדבר בית משפט. והוא יחליט האם העתיקה או האוסף הם של המדינה.

$$\begin{aligned} \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{1}{2} \rho \frac{d^2}{dt^2} \right) &= \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{1}{2} \rho \frac{d^2}{dt^2} \right) \\ &= \frac{1}{2} \rho \frac{d^2}{dt^2} \end{aligned}$$

2. על בעל מוזיאון ומנהלו יחולו הוראות סעיף 23 לגבי העתיקות במוזיאון ובאוספיו.

עתיקות

המשפט המפורסם הוא: **אתר עתיקות** הוא מקום שבו נמצאים חפצים עתיקים. **28.** (א) המנהל רשאי להכריז כי מקום פלוני הוא אתר עתיקות; ההכרזה תפורסם ברשומות.

(ב) הכריז המנהל כאמור, תירשם על כך הערה בפנקסי המקר-קעין ותימסר הודעה על כך לבע להמקום ולמחזיק בו, אם זהותם או מענם ידועים, ולוועדה המחוזית לתכנון ולבניה: **29.** (א) באתר עתיקות לא יעשה אדם ולא ירשה לעשות אחד מאלה אלא באישור בכתב מאת המנהל ובהתאם לתנאיו: (1) בניה, סלילה, הקמת מיתקן, חציבה, כרייה, קידוח, פירוק, חפירה, נטיעה או קבורה; (2) חפירה, נטיעה או קבורה; (3) חפירה, נטיעה או קבורה; (4) פירוק עתיקה או הסרת חלק ממנה או העתקתה ממקומה; (5) כתיבה, חריתה או צביעה;

(6) חקירת בנינים או קירות בנכס הגובל באתר; (7) כל פעולה אחרת שקבע המנהל לגבי אתר עתיקות פלוני. (ב) הודעה בדבר קביעת פעולה לפי פסקה (7) לסעיף קטן (א) תפורסם ברשומות.

(ג) לענין אתר עתיקות המשמש לצורך דתי או מוקדש לתכילת דתית, לא יתן המנהל אישור לחפירה או לאחת הפעולות המנויות בסעיף קטן (א) אלא באישור ועדת שרים המורכבת מהשר כיושב ראש, שר הדתות ושר המשפטים. **30.** אין בהוראות חוק זה כדי לפגוע בצורך בהיתר, כנדרש בחוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965.

31. אדם שעשה ללא אישור או בניגוד לתנאיו פעולה מן הפעולות המפורטות בסעיף 29 חייב לנקוט פעולה לפי הוראות המנהל לשם החזרת אתר העתיקות או העתיקות הנמצאות בו למצבם הקודם; אולם רשאי המנהל, לאחר שנתן לאדם הודעה בכתב, לנקוט במקומו

בכל האמצעים הדרושים כדי להחזיר את האתר או את העתיקות למצבם הקודם ולגבות ממנו את ההוצאות שהוציא לכך. (א) 85.

העתיקות

הפיקוח על העתיקות חל על פירוק ח' : הפקעות המיוחסות (א) 32. (א) השר רשאי להפקיע — כל עתה המה שיהיה — (1) אתר עתיקות שהפקעתו דרושה, לדעתו, לצרכי שימור או מחקר ; (2) כל קרקע שהפקעתה דרושה, לדעתו, כדי לאפשר בה

המפקח להפקיע

השר רשאי להפקיע

חפירה (א) 33. (א) לא יחול על אתר עתיקות המשמש לצורך דתי או מוקדש לתכלית דתית והוא קנינו של מוסד דתי ; אולם רשאית ועדת שרים המורכבת מהשר, שר הדתות, שר המשפטים ושר החוץ, באישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, להחילו בסייגים או ללא סייגים.

השר רשאי להפקיע

33. ההפקעה תהיה על פי פקודת הקרקעות (רכישה לצרכי ציבור), 1943, ולענין זה יהיו כל הסמכויות והתפקידים של הממשלה לפי הפקודה האמורה, בשוניים המחוייבים לפי הענין. (א)

דרך ההפקעה

34. (א) השר ימנה מועצה : לארכיאולוגיה ויקבע בתקנות את הרכבה, תקופת כהונתה וסדרי הדיון והעבודה שלה. (ב) המועצה תיעץ לשר ולמנהל בעניני ארכיאולוגיה ועתיקות, שיובאו לפניה על ידיהם ותמלא את התפקידים המוטלים עליה לפי חוק זה.

המועצה לארכיאולוגיה

השר רשאי להמליץ

35. (ג) המועצה רשאית לאצול מסמכויותיה לוועדות מבין חבריה. (א) ליד המועצה תוקם ועדת ערר של שלושה, מהם שניים שתמנה המועצה שלא מתוך חבריה ושופט, או מי שכשיר להיות שופט, שימנה שר המשפטים להיות יושב ראש הוועדה.

ועדת ערר

מחוז ירושלים סניף

30 בדצמבר 1988

721/א10

מגן דוד

לכבוד

מר מ. זליקוביץ

מנהל המחלקה למקומות קדושים

משרד הדתות

רח' יפו 23

ירושלים 91130

מר זליקוביץ היקר

הנדון: תחנת מד"א ע"י הכותל המערבי
סמוכין: מכתבן מיום י"ד בטבת תשמ"ט (22.12.88)

מאשר בתודה קבלת מכתבך והנני מתייחס לממצאים הבאים של מר קדרון
"לתשומת לב: מצב הריצפה מעורער ויש סכנה ממשיה ללכת עליה, מכיון
שכל קטע ממנה עשוי לשקוע ללא התראה מוקדמת".

לדעתנו יש לתת לנושא דחיפות טפולית לפני שיגרמו פגועים בגוף
אפשר לטפל ברצפה בשני שלבים ולהמשיך לפעול במבנה כאשר יתחילו בחדר
הגדול הפנימי עם השרותים וכשיגמרו את הפנימי יעברו לחדר החיצוני
כך שתחלה אפשרות להפעיל את התחנה גם חוץ כדי הבצוע.

בקשתנו היא ראו זאת כעדיפות א' וחורו על ביצוע מידוי.

בתודה ובכבוד רב

ח. ויגוליס

העתקים:

מר זבולון אורלב, מנכ"ל משרד הדתות.
מר צ. גרמי, מסנכ"ל משרד הדתות.
מר צ. הופמן, אחראי על ארועי הכותל.

ירושלים, י' בטבת תשמ"ט
18 בדצמבר 1988

יחיד
ינהל

לכבוד
מר מרדכי אליאב
מנהלת הכתל
ע"י משרד הדתות
ירושלים

סולי שלום,

הנדון: העסקתו של דר' תאני
כיועץ בנושא מנהרות הכתל

עפ"י החלטה מפורשת של מר ז. אורלב קיבלתי על עצמי להודיע למר תאני
לבוא ולתת את דעתו לגבי הקורה בחפירות הכתל וזאת בתקופה שהתלבטנו
כיצב לפתור את העניין ולמנוע סכנה שנראתה באותו רגע מיידית.
דר' תאני בא על פי בקשה זאת בתאריך 19/8/88 והגיש דו"ח.

עקב כך נראה לי שאין מנוס מלהעביר לדר' תאני את המגיע לו עבור סקר
ראשוני.

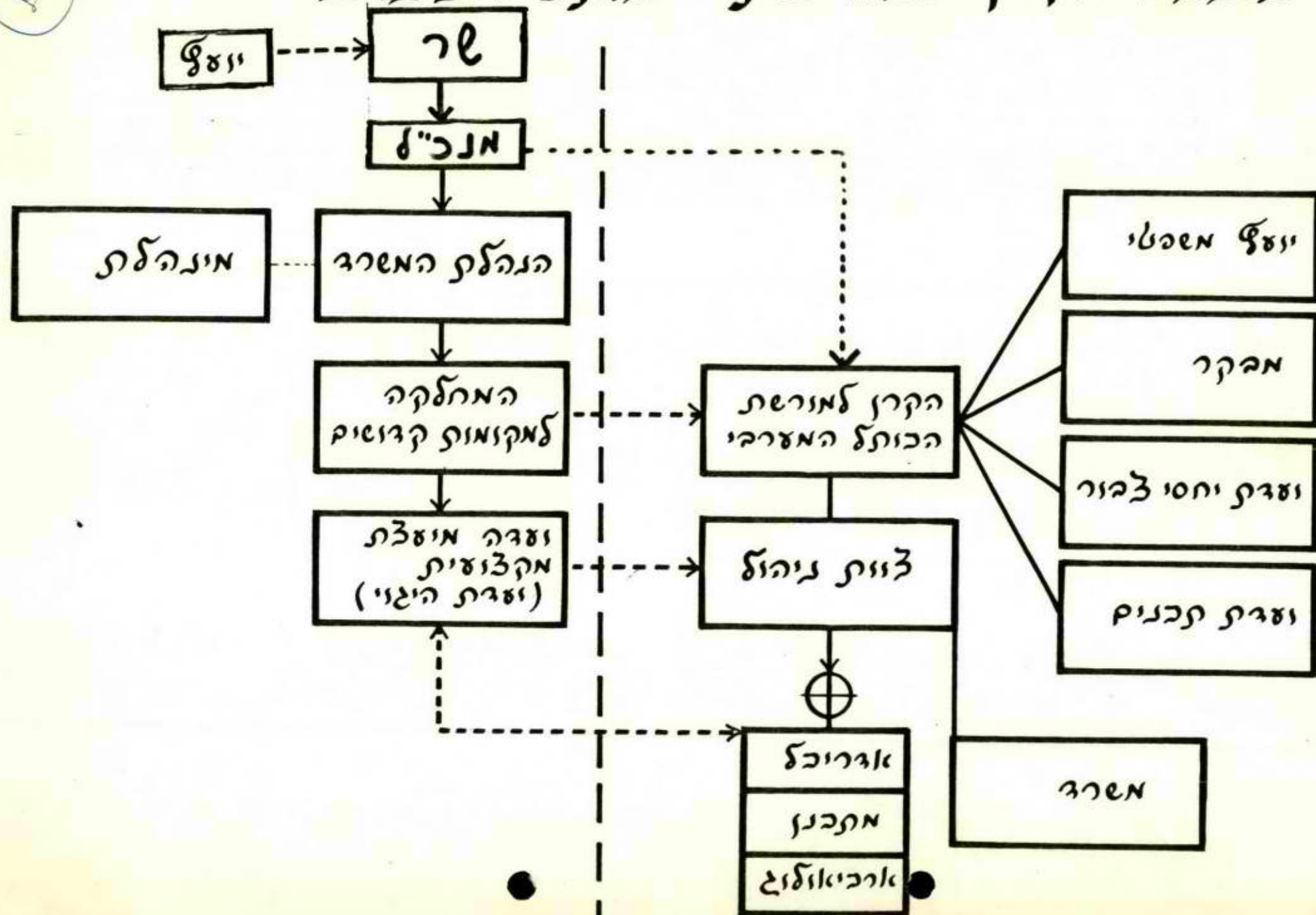
אודה לפסיכודת' אלו את המגיע לו עפ"י חשבונו.

בברכה,
דוד קאסוטו, אדריכל יועץ

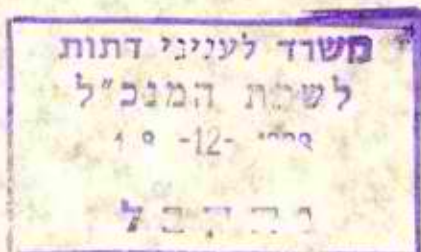
העתיק: מר זבולון אורלב, מנכ"ל משרד דתות

Line

ב"ה, ו' טבת תשמ"ט
14 בדצמבר 1988

לכבוד
מר צבי לורן
מנהל מח' כח-אדם
משרד התיירות
המלך ג'ורג'
ירושלים

שלום וברכה

הנדון: הכותל המערבי

לאחרונה, הגיעו אלינו תלונות רבות, מצבור מתפללים בשבתות, על
יד הכותל המערבי, על פגיעה ברגשותיהם בחלול השבת, ע"י עישון,
צילום וכתיבה, ברחבת הכותל וזאת בנגד לתקנות המקומות הקדושים.

מאידך, ישנם גם תלונות על התנהגות סדרני המקום כלפי התיירים
כשהם פונים אליהם בצעקות להפסיק את חלול השבת, לטענת הסדרנים,
המדריכים אינם טורחים להסביר לתיירים שקיים אסור לגבי חלול
שבתות וחגים ברחבת הכותל המערבי.

אני מאמין שלשני הצדדים אין כל כוונה לפגוע במזיד וזה נעשה
בתום לב, לכן אני מבקש שיתוף פעולה בינינו, על ידי כך שמשרדכם
יתן הוראה חד-משמעית למדריכים למנוע מהתיירים חילול שבת, דבר
הפוגע ברגשות המתפללים, ואנו מצידנו ניתן הוראה לסדרנים שבשום
מקרה לא ירימו את קולם ולא יפגעו בתיירים, כמו כן, נכין חומר
הסברה לחלוקה בכניסה לרחבת הכותל, בדבר האסורים החלים לגבי
מקומות קדושים.

ואנו מקווים, כי בדרך זו, נשיג את המטרה לכבוד המקום הקדוש והיקר
לכולנו.

לתשובתך אני מצפה.

העתק: מר ז. אורלב, מנכ"ל משרדנו
מר צ. גומי, סמנכ"ל בכיר
מר צ. הופמן, משרדנו ע"י הכותל

בכבוד רב,
מ. זליקוביץ
מנהל המח' למקומות קדושים

612

***** UF-400 ***** -JOURNAL PRINT- ***** DATE 1988-12-14 *** TIME 15:17 *****

NO.	COM	DOC	DURATION	X/R	IDENTIFICATION	DATE	TIME	DIAGNOSTIC
10	OK	01	00:00'39	XMT	905732152	12-14	15:16	840440242800

-MINISTRY OF RELIGIOUS -

***** -PANASONIC- ***** -972 2 551146

- *****

THE OFFICE OF DIRECTOR GENERAL
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
JERUSALEM-ISRAEL

לשכת המנהל הכללי
משרד לעניני דתות

לעמרים אסולין

4/12/88 ט"ז : 2:17 צהריים. ד"ר פקס 057-32152

אין הערה,

להגדלה, לשם מנהל,

למנוחה

ד"ר / טדה שמחה

לכבודיון אורח ידיו ביקר
- ה' עמק

מצ"ב החומר האמור להלכה בדפוס
למסור במחאה הבלא ואנהרה המוס
המשפטי.

אם ילול יאמי של צדק ויביא חוקים על
הפועל והלא המבורך בלד המלכה
של מבינו של הצמ היחביו על הרע אידן והמשק
הפיר העוסף במערה המוס ושלם המביול
היבא במצור יצוהו.
עצם למנוחה והחיות.

* החומר לפני צריכה ויכוס גדול אורח.
* בפיר אש ושלם המביול הסמחה יאמי על דג ושלם
של יקין אמירה הבלא המצודי.
אנא אני מחיין בדבר שלל איב הצדק
שוברת עק שעה. עמ שלמה ברכיה.
וספיק במחצא אביא חומר...

בידיו
אורח

מחילות הכותל ומנהרת המים החשמונאים

גילויים מרשימים ומרגשים בעקבות חידוש הפירות הכותל. נחשפה מנהרת מים מימי החשמונאים מתחת לעיר העתיקה * הכותל המערבי נחשף לכל אורכו והדרו * נתגלו אבני הגזית ששימשו בסיס לבית-המקדש * השר זבולון המר : המלאכה המחודשת תרמה נדבך חשוב לחשיפת עברו המפואר של העם היהודי.

ההתגברות לציון ליוותה את עמנו במשך כל שנות הגלות. מימד מיוחד לבשה התעוררות זו עם שחרור עיר הקודש ומקום המקדש במלחמת ששת הימים. מאז שחרור הכותל המערבי החל המשרד לעיני דתות, בפיקוח ארכיאולוגי, בעבודת חשיפת של חלקי הכותל המערבי לכל נדבכיו ולכל אורכו. העבודה נעצרה מסיבות שונות. (העבודה ממשיכה את מפעלם של סיר צ'רלס וורן שערך בצורה דומה בשנים 1870-1867).

עם כניסת השר זבולון המר לתפקידו כשר דתות הוא חורה לכל חנוגעים בדבר לתדש את המלאכה ולהמשיך במרץ בעבודת החשיפת. (כל העבודות נעשות בתוקף חוק המקומות הקדושים המסמך את המשרד לחשוף את הכותל המערבי).

החפירות הביאו לגילויים מרשימים מאוד. ביניהם; תעלת מים אדירה מתקופת (הבית השני), מתקופת החשמונאים לסיום חשיפת כל אורך הכותל המערבי 490-מ'.

ניתן לראות את אבני הגזית ששימשו בסיס לבית המקדש. לחבחין בגחלים שלחשו לפני 2000 שנה ולחשות עד היום, בחרסים באתר, שעדיין משוקעים בסלעים, עדות לעיר סואנת של 100 אלף תושבים מלבד 200 אלף עולי רגל שחגיעו בשלושת הרגלים.

שר הדתות : נפעל להפיכת האתר למקום הזדהות עם קדושת המקום והנצחיות השרויה בו * נרתם להכשרת המקום לביקור אלפי יהודים מהארץ ומכל הפזורה היהודית

מייד עם חידוע החשיפה ערך שר דתות סיור במקום, בו לא הסתיר את התרגשותו מחילויים המיוחדים והמקודשים של שרידי בית מקדשנו. השר ציטט את דברי המדרש "לעולם אין השכינה זזה מחכותל המערבי" וחסיף : "עם השלמת חשיפת הכותל לכל אורכו חושלמה מלאכה של 20 שנות חפירה מאומצות שלו במסירות קדושה ועמל מבורך שהביא כבוד לכלל העם היהודי. החשיפה מוסיפה נדבך חשוב להכרת ירושלים שלפני חקרע". הוא בישר כי המשרד ייערך ויירתם להכשיר את המקום לביקור אלפים ולחפיכתו למקום חתרשמות וחזרהות עם קדושת המקום והנצחיות השוויה בו.

יחד עם זאת, נפעל להכשרת המקום, נעודד את ביקורי חמוני היהודים מכל רחבי הארץ והפזורה היהודית בעולם במקום הקדוש.

נכשיר האולמות שנחשפו בחפירות כמקומות לתפילה וללימוד נושא המקדש וחדר הבית. להצבת תצוגות ותערוכות הקשורות למקדש וכליו וכיו"ב.

מנהרת המים החשמונאית

ארכיאולוגים : חשיפת מנהרת הכותל מהווה תגלית ארכיאולוגית - בקנה מידה עולמי

אורכה של מנהרת המים החשמונאית כ-80 מ', רוחבה כמטר וחצי, וגובה 8 מ'. היא שימשה לחובלת מים מאזור שער שכם ועד לאחד מבורות המים מתחת לחר הבית בתקופת החשמונאים. חמנהרה כולה חצובה בסלע, לאורך חומת הריחבית, התיקרה עשויה מציפוי אבנים שחונחו במקביל אחת לצד השניה.

בדרך בולטת אחת מאבני חנדבך חגדול כ-3 מ' גובהו. אורכה כ-12.5 מ'. גובהה ורוחבה יותר מ-30 מ'. משקלה כ-400 טון. אחת מאבני הבניה הגדולות חסלע הטבעי שעליו בנויה חומת הריחבית הולך ומתרומם מעלה, ככל שחמנהרה מצפינה. לקראת סוף הצעדה כ-500 מ' במעבה האדמה, קירות חסלע כרותים ואינם מוחלקים. עוד צעדים מספר ואנו עוברים ב"שער וורן" ע"ש החוקר הבריטי צ'רלס וורן בן המאה ה-19 שגילה וחקר אותו.

באמצע חמנהרה קיים סכר. בקצה חמנהרה - מתחת למנזר "אחיות ציון" נמצאת בריכת מים התחומה בקיר אבן גבוה. חקיר נבנה על ידי אנשי המנזר במאה הקודמת. מאחוריו נמצאות בריכות חמים של המנזר.

השימור של חמנהרה, מותרומם מעבר חצוב וגרם מדרגות חמווחס לתקופת אדרינוס קיסר, מוביל בו מקצה חקטע הצפוני (חחשמונאי) חחסום של מנהרת הכותל. לגובה מדורג של כ-5 מ'. חיישר אל לב העיר העתיקה - ויה דלורוח, פינת באב עזאנת.

תגלית נוספת המפיצה אור חדש על ההיסטוריה של ירושלים היא סלע גבוה עליו חונחו יסודותיה של מצודת אנטוניה, שחלשה על הר הבית ועל ירושלים כולה, בעת המצור הרומאי של טיטוס, סתמו חלגיונות חרומאים את בריכת המים והניחו עליה סוללה שעליה נשענו מכונות המצור.

"בזכות חידוש המלאכה חשפנו הכותל המערבי במלוא הדרו וארכו"

כדי לאפשר האצת במלאכת החשיפה, קידום חשימתה וחשלמותה ועל-מנת להגדיל את התקציב והמימון לביצוע האתגרים וחשימות שהוצבו חוקמה הקרן למורשת הכותל המערבי.

חקרן מחוזה זרוע לאיסוף תרומות לבניין "מקדש מעט" - חינוכי, חווייתי ההולך ומוקם למרגלות הר הבית.

העמותה תפעל לחנחלת מורשת הכותל ותרחיב את תודעת הציבור הרחב בארץ ובעולם. למגוון הערכים החיסטוריים - גיאוגרפיים ומקודשים שמנחיל האתר על קפלי החיסטוריה חגלומה בין אבניו וכתליו.

חשיפת המדרגות

החשיפה נעשית מתוך נחישות לממש ריבונות וזכויות טבעיות חמוקות לנו הן משלטון מדינת-ישראל ומזכויותינו הדתיות והחיסטוריות.

מנחלת הכותל דנה בעיקר בחשיפת המדרגות העולות מבריכת הסטריטיון (בריכת אגירה החסומה בקיר שאותו בנו הנזירות במנזר האחיות-ציון כדי למנוע מעבר מחבריה למנזר או כל מוצא אחר), דרכן יוכלו המבקרים לצאת, מבלי לחזור דרך המנחלה חצרת. חירח דרך המנחלה חיתה בלתי נוחה, יוצרת בעיות בטיחות ומגבילה את מספר המבקרים.

כמו כן לחשלמת מחקר הארכיאולוגי של המנחלה התורם ללימוד הטופוגרפיה של ירושלים, ומוסיף ללימוד עברה ומפואר של העיר.

לצורך זה ביקשה המנחלת, בסיועה של חברה לפיתוח מורח ירושלים למפות את בריכת הסטריטיון, ולקבוע את מקומה המדויק ביחס לרחוב ויח דהי דלורוז ולרחוב באב-אל רוונמה שמעלית.

בחלצת רוב חברי המנחלת הוחלט לחשוף את המדרגות המחברות למנחלה תת קרקעית מתקופת החשמונאים, ומוליכה לכותל המערבי. מנחלה זו מסתיימת באיזור מינזר אחיות ציון בויח דולורוז. פתחה הצפוני של המנחלה נתגלה במאה ה-19 ע"י החוקרים צ'רלס וורן וקונרד שיק.

"...משסיימנו את חשיפת הכותל המערבי כולו, כשגילינו את המנחלה החשמונאית - מפעל גאולה ובניה נהדר, בו נציג לציבור הרחב את הרצף היחודי החיסטורי בירושלים לדורותיה מאז הבית הראשון.

פעלנו כדי לחוסיף ולגלות את נדבכי העבר הטמונים ביסודותיו של החוזה, חקפדנו לשלב נחישות עם סובלנות, עמידה איתנה על שלנו מתוך כבוד אמיתי לרגשות הזולת, אך מבלי להסכים לחגדרת חשיפת העבר היחודי בתור "פגיעה ברגשות".

נקפיד על הדברות, הבנה ושיתוף פעולה עם הגורמים חשונים, אך כל זה מתוך נחישות הדעת לחשלים את מלאכת הקודש כראוי וכנכון והמלאכה בעיצומה ותושלם בקרוב אי"ח..."

המלאכה מהווה מימוש זכותנו הטבעית לחשלים את חשיפת הכותל המערבי במלוא הדרו וארכו.

מינהלת הכותל

כדי לפתוח את האתר לקהל הרחב ולאפשר הענקת חוויה רוחנית חיסטורית וארכיאולוגית כאחד לציבור המבקרים נוכח ההיבטים הרבים והמגוונים הכרוכים בעניני הכותל, רחבתו ומלאכת החפירות והמחילות, יזם משרד לעניני דתות את הקמת מינהלת הכותל. במינהלת פועלים במשותף נציגי עיריית ירושלים, משרד החינוך, אגף העתיקות, משרד המשטרה, משרד החוץ והמשרד לעניני דתות.

הקרן למורשת הכותל המערבי

הארכיאולוגים מעריכים כי נחסמה ע"י הורדוס בזמן בניית בית שני.

לחשלמת המחקר הארכיאולוגי של המנחלה, לחוספת נדבך נוסף בלימוד הטופוגרפיה של ירושלים לתולדותיה, כדי לחוציא מהמעבר בין מנחלה החשמונאית לזיח דלורוז כ-1000 טון עפר ובוצ' (מחמנחלה) - פועל משרד הדתות בשיתוף ארכיאולוג המחוז מר דן בהט תוך תיאומים של משרד הדתות לבין כל הגורמים לחמשיך ולחשלים מחדש את פתיחת חפתה הצפוני של המנחלה, כדי לחשלים את חשימות החשובות.

המלאכה נעשית בליווי מתמיד של מהנדסים מומחים מחטכניון. "אנו עושים כדי לא לפגוע בשום חדר חיסטורי או לא חיסטורי, אין כוונה לחזק למקומות הקדושים לאיסלם או לכל דת אחרת או לחשתלט על אלמנטים המקודשים להם" אומר השר המר ומוסיף: נוכח חשיבותו הכבירה וחקרן העצום של האתר ליהדות, למדינה, לעולם חמדעי וזהדתי בכלל נתמנו לחדש המלאכה ולחשוף צפונות עברו המחולל של העם היחודי. חובת מדינת-ישראל לחוציא לאור את הרצף התרבותי-חיסטורי של עם ישראל בארצו.

עם גילוי התגלה החשמונאית הושלמה למעשה מנחלה כותל ואפשר להציג לציבור את הרצף היחודי החיסטורי בירושלים לדורותיה למן הבית הראשון.

ארכיאולוג המחוז מר דן בהט על הגילויים בחפירות הכותל

- * המנחלה החשמונאית מהווה את השריד הקדם הרודאני המרשים ביותר אשר נחשף בצמוד להרי-הבית.
- * מנחלה כותל - סכיכה עדויות נדירות על תנופת הבניה בירושלים לא רק בעבר היחודי הקדום, גם בעבר הטוסלמי מימי בית עומאיה וחתקופה הסמלאכות המאות ה-14 וה-16.
- * חשיפת האתר הבלתי-נדע, מוסיפה נדבך חשוב לחכרת ירושלים שמתחת לפני הקרקע.
- * העובדה שבנין הכותל המערבי לא הושלם מעולם אף חיה חדשה לנו.

קטע מדברי השר בכנס עורכי עיתוני בתי-ספר בלשכתו

מבטח הברזל של פתח היציאה היה
 גלוי לעין עד לתקופה הירדנית. אחרי
 איתור העיר, ציפתה העיריה את
 הסימטאות בעיר העתיקה בריצוף אבן
 - ועקבות היציאה מהמנזר (כוס).
 נעשו כל התיאומים הנדרשים לביצוע
 העבודה על ידי משרד הדתות ואכן
 בחפירת שביצע המשרד נחשפו
 המדרגות. ¹ ² ⁴
 בעידוד ראש הממשלה/מסר ¹ שר הדתות
 בכלסתי/תושלם המשימה לפתיחת
 האתר כולו.

אשר להשיבני בקרסטיאליה

אמאור אצור (אמרס)

נא למסרה : 32152 (057)

147
DIRECTOR GENERAL
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
JERUSALEM-ISRAEL

המנהל הכללי

משרד לענייני דתות

ב"ה, ה' בטבת תשמ"ט
13 בדצמבר 1988

לכבוד
מר עזרא ערוסי
רואה חשבון
רחוב קריניצי 26
רמת גן 52 453

שלום רב,

הנדון: הקדן למורשת הכותל המערבי

קבלתי מכתבך מיום כ"ו בכסלו תשמ"ט (5.12.88) והצעותיך נראות
בעיניי כמובן העקרוני.

אביאם לאישור הוועד המנהל.

בכבוד רב,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

העתק + פניה: מר יעקב פרידמן, ע. מנכ"ל
מר מרדכי אליאב (סולי)

071

מדינת ישראל

משרד לענייני דתות

לשכת המנהל הכללי

לבוא

הוא המנהל הכללי של משרד הדתות.

הוא המנהל הכללי של משרד הדתות, בוא

לשכת המנהל הכללי של משרד הדתות.

בבוא

בבוא

ATTORNEY GENERAL

DEPARTMENT OF JUSTICE

WASHINGTON, D. C.

RECEIVED

[Handwritten signature]

EZRA ARUSI

Certified Public Accountant (Israel)
26, Krinizi St. Ramat-Gan 52453
Tel. 737312, 7517466

עזרא ערוסי

רואה חשבון
רחוב קריניצי 26 רמת-גן 52453
טלפון 737312, 7517466

Date 5.12.88 תאריך

File No. _____ תיק מס'

לכבוד

מר אורלב זבולון

מנכ"ל משרד הדתות

יו"ר הקרן למורשת הכותל המערבי

ירושלים

א.נ.,

הנדון: הקרן למורשת הכותל המערבי

מצורף בזה טיוטה ראשונית להצעה לנוהלים ראשוניים לפעילות העמותה.

לדעתי לאחר עיון והערותיך יש להביא למליאה לאישור הצעה לנוהלים לפעילות העמותה.

העתק: אליאס מרדכי

בכבוד רב

עזרא ערוסי
רואה חשבון

הצעה לנוהלי עבודה
בקרן למורשת הכותל המערבי

א. מוסדות העמותה

1. מליאת חברי העמותה.
2. צוות ניהולי (רצוי בין 5 חברים).
3. ועדת כספים ומכרזים בת שלשה עד חמישה חברים.
- הצוות הניהולי יכול לשמש בלי או בחלקו את הועדה הזו.
4. ועדת תכנים.
5. ועדה לפרסום וקשרי חוץ - לבדוק ולבחון הצעות לדרכי הפרסום הוצאות פרוספקטים, חוברות וכו'.
6. מוצע כי צוות הניהול יורכב מראשי הועדות וכך יוצר תיאום בין פעילות הוועדות לצוות הניהול.
7. ועדת בקורת בת 2-3 חברים.

ב. תקציב

1. הקדמה: על פי דרישות פקודת מס הכנסה, מוסדות ציבוריים חייבים בהגשת הדו"חות השנתיים לפי שנה קלנדרית דהיינו ינואר - דצמבר כל שנה.
2. חודשיים לפני תחילת כל שנה יוכן תקציב ע"י ועדת הכספים ויאושר ע"י המליאה של חברי העמותה.
3. התקציב יהיה מורכב מתקציב לפעילות שוטפת ותקציב פיתוח לפי פרויקטים.
4. התקציב יוכן עם מספרי השוואה לשנה קודמת, יהיה מאוזן ויכלול הסברים לסטיות וגדולים בסעיפים השונים. ביחס לתקופה קודמת.
5. תקציב פיתוח ניתן להגדלה ולהעברה מתקציב אחד למשנהו במהלך השנה לפרויקטים השונים באישור צוות הניהול/מליאה.
6. חריגה מתקציב שוטף או פיתוח יש להביא לוועדת הכספים ולמליאה (בחריגות משמעותיות).
7. לוועדת הכספים יוכן דו"ח ביצוע עם השוואה לתקציב היחסי לתקופת דו"ח הביצוע.

ג. נוהלי הזמנות, טובין ביצוע עבודות מתן שירותים והתקשרויות

1. כללי: א. לא תעשה כל רכישת טובין או הזמנת מתן שירות ללא אישור תקציב לכך.
- ב. בכל הזמנת טובין או שירותים לפעול בהתאם לנוהלים הבאים ואין באישור תקציב כדי לפטור מלפעול בהתאם לנוהלים הבאים.

2. רכישות טובין או הזמנת שרות עד לסך _____ יעשה באישור המנהל ו/או הגזבר.
3. רכישות, הזמנות והתקשרויות לרכישות טובין מתמשכות או מתן שרות מתמשך:
- א. יהיו מוגבלים לסכום או לתקופה.
 - ב. יעשו באמצעות קבלת 3 הצעות, אשר יבדקו ויאושרו ע"י ועדה.
 - ג. הזמנות טובין או שירות מעל לסך _____ ש"ח.
 - ד. יעשה רק לאחר קבלת 3 הצעות מגורמים שונים אשר יבדקו ויאושרו ע"י הועדה.
 - ה. לקבלת הצעות יש להכין מפרט טכני שיכלול פירוט הדרישות והכמויות. ההצעות יוגשו על גבי המפרט הטכני והכמויות ושניתן לבצע בדיקה והשוואה מהתייחסות זהה של המציעים השונים.
 - ו. החליטה הועדה להתקשר עם גורם כלשהוא למתן שרות ו/או לספק טובין ו/או לבצע עבודה עבור הקרן, תוצא הזמנה מפורטת ותכלול את כל פרטי ההזמנה בהתאם להחלטת הועדה והמפרט הטכני, תכלול תנאי התשלום מועדי הביצוע וכו'.

ד. ועדת מנגנון

1. תקבע ועד לענייני עובדים שתפקידה יהיה כדלקמן:
- א. קבלת עובדים וקביעת שכרם.
 - ב. שינויים בדירוג עובדים בעמותה.
 - ג. מתן הטבות, אחזקת רכב, שעות נוספות וכו'.
 - ד. פיטורי עובד, יגובה הפיצויים מעבר למקובל.

Rabbi Mayer Yehuda GETZ

In charge
OF THE WESTERN WALL AND OTHER
SACRED SITES ADJACENT TO THE
TEMPLE MOUNT
JERUSALEM, ISRAEL

הנה זה עומד אחר כהלנו

בעזהש"ת

ת.ד. P.O.Box 14123

מאיר יאודה גץ

הרב הממונה על הכותל המערבי
ויתר המקומות הקדושים
מסביב להר הבית
העיר העתיקה — ירושלים ת"ו

בס"ד יא" בכסלו תשמ"ט

(רשם 2/10)

רשם
2/10

לכבוד מר ז. אורלב

מנכ"ל המשרד לענייני דתות

ירושלים

נכבדי,

הריני מתכבד להזמין את כב" להדליק את הנר השלישי של חנוכה ברחבת הכותל

המערבי ביום שני כו" בכסלו תשמ"ט (5.12.88) בשעה 16.39 .

בצפיה לחשובתו החיובית.

בכבוד רב,

מאיר

רשם
2/10

3/13

BY THE COURT

THE COURT OF THE DISTRICT OF COLUMBIA
IN THE MATTER OF THE ESTATE OF
JAMES EARL RAY, DECEASED

IN THE MATTER OF THE ESTATE OF

FOR THE YEAR 1968

REBECCA MAYER YEHODA GETZ

IN CHARGE
OF THE WESTERN WALL AND OTHER
SACRED SITES ADJACENT TO THE
TEMPLE MOUNT
JERUSALEM, ISRAEL

ORDER TO SHOW CAUSE

TO THE COURT

REBECCA MAYER YEHODA GETZ

ORDER

TO THE COURT

ORDER TO SHOW CAUSE REBECCA MAYER YEHODA GETZ

ORDER TO SHOW CAUSE REBECCA MAYER YEHODA GETZ

ORDER TO SHOW CAUSE

ORDER TO THE COURT

[Handwritten signature]

[Handwritten notes and stamps]

רשימת מדליקי החנוכה ברחבת הכותל המערבי תשמ"ט

(ישם קולין)

הנר	יום	תאריך	תאריך אזרחי	שעה	החנוכיה המרכזית	החנוכיה הפנימית	חנוכית הגז
הראשון	מוצש"ק	אור כה" בכסלו	3.12	18.00	הרה"ג א. שפירא הרה"ר לישראל	הרב גפנר	סמל ראובן גנס
שני	א'	כה" בכסלו	4.12	16.39	מר ז. המר השר לעניני דתות	הרב דומיניץ	רס"ר ששון שבו
שלישי	ב'	כו" בכסלו	5.12	16.39	מר ז. אורלב המנכ"ל המשרד לעניני דתות	הרב זוסמן	רס"ר א. אילוז
רביעי	ג'	כז" בכסלו	6.12	16.39	אלוף הרב גד נבון הרה"ר לצה"ל	הרב שמעון זייבלד	רס"ל ג. ברנע
חמישי	ד'	כח" בכסלו	7.12	16.39	מר צ. גרמי סמנכ"ל המשרד לעניני דתות	הרב בביוף	רס"ל ש. שוחס
ששי	ה'	כט" בכסלו	8.12	16.39	הרה"ג מ. אליהו הראשון לציון הרה"ר לישראל	הרב הרמן	תנ"ץ יאיר מוסס
שביעי	עש"ק	ר"ח טבת	9.12	15.39	מר א. חייבי שופט בדימוס	הרב נחום לוי	סמ"ר חיים פרדן
שמיני	מוצש"ק	אור ב' טבת	10.12	18.00	מר משה זליקוביץ מנהל המחלקה למקו"ק	הרב נחמן כהנא	מפקח מקוביץ

ב"ה, כ' בכסלו תשמ"ט
29 בנובמבר 1988

לכבוד
מר דוד בן נאה, מנכ"ל
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לדור ההמשך ולהתנדבות
רחוב אלחריזי 4
ירושלים 92 421

שלום רב,

הנדון: כנס הדור השני של ניצולי השואה
בכותרת המערבי - מוצאי י' טבת (18.12.88)

קבלתי מכתבך מיום י"ג בכסלו תשמ"ט (22.11.88) ואני מבין לרצונך.

הריני מאשר בקשותיכם כפי שצויינו בפנייתך ומאחל לכם כינוס מוצלח.

בכבוד רב,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

העתק + פניה: מר ציון גרמי, סמנכ"ל למינהל
מר משה זליקוביץ, מנהל המחלקה למקומות קדושים
מר צבי הופמן, ממונה על אירועים, הכותרת המערבי
מר מרדכי (סולי) אליאב, ראש מינהלת הכותרת המערבי

המחלקה לדור ההמשך ולהתנדבות

לב' כסלו, תשמ"ט
22.11.88

ב"ה

לכבוד
סג"צ יאיר מוסט
מפקד הקישלה
ירושלים

הנדון: כנס הדור השני של ניצולי השואה
בכותל - מוצאי י' טבת תשמ"ט
18.12.88

א.נ.,

כפי שהדבר מחייב ע"פ הוראות הביטחון אנו מבקשים
להביא לפניך את קיומו של כנס הדור השני של ניצולי השואה
בכותל בתאריך 18.12.88 שעות 19.00 - 20.30.
המשתתפים יגיעו באוטובוסים עד שער האשפות ומשם יגיעו לכותל,
כנ"ל בחזרה.

בכבוד רב,

דוד בן-צאה
מנכ"ל

העתק: צבי הופמן - אחראי משרד הדתות, הכותל
דוד אלעד - דור המשך
בילי לניאדו - מארגנת הכנס.
מרדכי (סולי) אליאב - משרד הדתות ✓

ההסתדרות הציונית העולמית - WORLD ZIONIST ORGANIZATION

המחלקה לדור ההמשך ולהתנדבות

DOR HEMSCHECH - YOUNG LEADERSHIP DEVELOPMENT AND VOLUNTEER PROJECTS

ב"ה

יג' כסלו, תשמ"ט
22.11.88

לכבוד
מר זבולון אור-לב
מנכ"ל משרד הדתות
ירושלים

א.נ.,

הנדון: כנס הדור השני של ניצולי השואה
בכותל המערבי - מוצאי י' טבת
18.12.88

בתאריך יג' כסלו תשמ"ט 22.11.88 נפגשנו עם מר צבי הופמן האחראי
מטעם משרדך, על כל נושאי התאומים בכותל וסוכס שנפנה אליך על מנת לקבל
את אשורך הסופי לבקשות הבאות:

1. יועמד לרשות הכנס האולם הפנימי בכותל, מהשעה 19.00 עד השעה 20.30.
2. נקבל שני מדריכים בשפה האנגלית שידריכו את באי הכנס במקום.
3. ינתנו לבאי הכנס 150 חוברות
The Western Wall Heritage Foundation

ברצוננו להודות לך על הענותך והענות עובדי משרדך בארגון כנס
חשוב זה.

בכבוד רב,
דוד בן-נאה
מנכ"ל

העתק: צבי הופמן - אחראי משרד הדתות, הכותל
דוד אלעד - דור ההמשך
בילי לניאדו - מארגנת הכנס.
מרדכי (סולי) אליאב - משרד הדתות ✓

לכבוד

ירושלים, ט"ו כסלו חשמ"ט
24/11/88

לכבוד
מר מרדכי אליאב
מנהל הכוחל
ירושלים

א.נ.

משרד לעניני דתות
לשכת המנכ"ל
24-11-1988
נתקבל

הנדון: גשרון בכניסה לבריכת הסטרטיון

בעקבות הסיור מיום 13/11/88 בדקתי מקרוב את ענין החקנת גשרון העץ, ומסתבר כי קיימת בעיה, אשר מחייבת קבלת החלטה:

א. החקנת גשרון מעץ, אשר ייתמך על הקרקעית הספוגה בוך ומים בלתי אפשרית, מכיון שהעץ יירקב חוך זמן קצר ביותר וחיוצר בעיה בטיחות מיידית.

ב. קיימות 2 אלטרנטיבות אחרות להחקנת גשרון:

1. גשרון אשר ייתמך על קירות האבן - ללא רגלי חמיכה לחוך המים.

במקרה זה יהיה צורך בקדוח והחקנת עוגנים לחוך קירות אבן הטבעיים של המנהרה.

לדעתי יש להזהר מכך, במיוחד כאשר מדובר על החקנת גשר זמני.

2. החקנת גשר ברזל - מהסכר עד הכניסה לבריכה. גשר כזה יכול להתמך על עמודים מפלדה בלתי מחלידה המבוססים על יסודות מבטון, שאינם ניזוקים מן המים. גשר כזה יורכב מפלטות של רשת ברזל, אשר יאפשרו מבט אל תחתית התעלה.

החקנה זו אמנם קבועה יותר מאשר גשר עץ, אולם היא תאפשר המשך העבודה הארכיטולוגית בתחתית התעלה ובו זמנית מעבר בטוח מעליה.

מבחינת מחיר, ההבדל אינו משמעותי.

לדעתי, פחרון זה עדיף, כי מסלול הביקורים שבו הקהל עולה על הסכר וממשיך במישור אחיד עד לבריכה עדיף על עליה וירידה מהסכר ושוב עליה בכניסה לבריכה.

אבקש הנחיותיך לגבי בחירת האלטרנטיבה לבצוע.

בכבוד רב,

נפחלי קדור

✓ העחק: מר זבולון אורלב, מנכ"ל.

מר ציון גרמי, סמנכ"ל.

מר משה זליקוביץ.

מר דוד קאסוטו, אדריכל יועץ.

מר דן בהט, ארכיאולוג.

מר פנחס זילביגר, חב' משה"ב.

Rabbi Mayer Yehuda GETZ
in charge
OF THE WESTERN WALL AND OTHER
SACRED SITES ADJACENT TO THE
TEMPLE MOUNT
JERUSALEM, ISRAEL

הנה זה עומד אחר כתלנו
בעזש"ת

ת.ד. P.O.Box 14123

מאיר יאודה גץ
הרב הממונה על הכותל המערבי
ויתר המקומות הקדושים
מסביב להר הבית
העיר העתיקה — ירושלים ת"ו

בס"ד ח' בכסלו השמ"ט

אל: הסדרנים ברחבת הכותל המערבי

שלום וברכה

הנדון: הנחיות בדבר אסור השמעת שירים וכלי נגינה ליד הכותל

חברים,

על דעת מרנן, כבוד הרבנים הראשיים לישראל שליט"א, הריני נוהן ההנחיות הבאות:

א. אין להרשות ברחבת הכותל המערבי, השמעת שירים או נגונים בין בכלי נגינה

ובין בהקלטות.

ב. האסור הנ"ל אינו חל על סקסים ממלכתיים בכפיפות לסעיף ג'.

ג. בטקסים ממלכתיים, מוטל על המארגנים לקבל אשור מוקדם, הן על סוג הנגינות והן על

מיקום עריכת הטקס, **ברחבת הכותל**.

על כל סטיה מההנחיות, או על כל הפרעת סדר, עליכם לפנות מיד לשוטרים בבקשת סיוע

במלוי ההוראות הנ"ל.

וזוה על יסוד סעיפי: 2(א), 6, 9, 4(א.ב.ג.), 5, לחקנות השמירה על המקומות הקדושים

ליהודים-ההשמ"א (1981).

בברכה ובכבוד רב,

RECEIVED
JAN 10 1964
U.S. AIR FORCE
WASHINGTON, D.C.

ה' כסלו תשמ"ט
14 בנובמבר 1988

פרוטוקול ישיבה מיום ראשון, ד' בכסלו תשמ"ט; (13/11/88)

נוכחים: מר דוד קאסוטו, אדריכל.

מר דן בהט, ארכיאולוג.

מר נפתלי קדרון, מהנדס.

מר פנחס זלביגר, נציג חברת משה"ב.

מר מרדכי אליאב, מנהל מנהלת הכותל.

לאחר שהנוכחים ביקרו בחלקה הצפוני של מנהרת החשמונאים ובבריכת הסטרטיון, ועמדו מקרוב על בעיית המים שנוצרה במקום, הוחלט:

א. מר פנחס זלביגר יכין גשרון מעץ שיחבר בין הסכר לבריכת הסטרטיון.

ב. מר דן בהט ומר דוד קאסוטו יכינו תוכנית אדריכלית לביצוע החפירות הארכיאולוגיות לאורכה של המנהרה.

ג. את התוכנית יגישו למר נפתלי קדרון ע"מ שיכין תוכנית הנדסית.

ד. מר דן בהט יפקח על צילום צמוד לכל משך העבודה.

ה. מר פנחס זלביגר יכין פלטות פלדה וילחים אותם במקומות בהם מטפטפים מים ויוצרים כתמים של חלודה על אבנים מקוריות שיש לשומרם.

ר ש ס :

מרדכי אליאב

העתיקים: נוכחים,

מר זבולון אורלב, מנכ"ל משרד הדתות. ✓

מר משה זליקוביץ, מנהל המחלקה למקומות קדושים.

מר ציון גרמי, סמנכ"ל משרד הדתות.

החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים בע"מ

ירושלים, כ"ח בחשוון תשמ"ט
8 בנובמבר 1988

לכבוד
מר הלל שוקן
הקרן לירושלים
רח"ק קרן היסוד 36
ירושלים

א.נ.נ.

הנדון: מבנה כניסה לרחבת הכותל

מצ"ב צילום מכתבו של סגן ניצב יאיר מוסט, מפקד
תחנת העיר העתיקה.

אבקש לזרז הטיפול בנושא.

כמו כן אנו עדיין ממתינים לתוכנית לגבי הכניסה להולכי
רגל, כפי שסוכם עם אנשי המשטרה.

בכבוד רב,

ראובן שלום
המנהל הכללי

העתק: סגן ניצב יאיר מוסט, מפקד תחנת העיר העתיקה
תת ניצב יוסף יהודאי, מפקד המרחב
מפקח שמואל מרקוביץ, רמ"ס
מפקד בט"ש ירושלים
מר זבולון אורלב, מנכ"ל משרד הדתות
מר מ. זליקוביץ, משרד הדתות

משרד לעניני דתות – לשכת השר

אל:

מר ל

מאת:

מר ז

שר הדתות ביקשני להעביר אליך את המצ"ב

לידיעתך ☒

לטיפולך כנדרש ☐

לעיוןך ולהערותיך ☐

השב נא ישירות לפונה בהקדם האפשרי ☐

הכן נא הצעת תשובה לחתימת השר בהקדם ☐

הערות: ☐

בברכה ובתודה,

מר ז

8-11

תאריך

1

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1961

1961

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1961

1961

1961

1961

1961

1961

1961

1961

סוד לעניני דתות
לשכת המונכ"ל
14-11-1988
1738
3707

לכבוד:

מר רבין - שר הבטחון
מר קורפו - שר התחבורה ו מנכ"ל אגד
מר המר - שר הדתות ומאכל
מר בן-אהרון - מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מר קראוס - מפכ"ל המשטרה
הרב דרעי - מנכ"ל משרד הפנים
מר שילנסקי - יו"ר ועדת הפנים
הרב הראשי ל-ים וחה"כ ורדיגר - חברי הוועדה לבדיקת הבטחון ככותל המערבי
מר קולק - ראש העיריה

הנדון: מניעת אסון בקוים מס' 1, 38, לרובע היהודי ולכותל המערבי.

כידוע משמש קו אגד מס' 1 כמטרה לאומנית ערבית מס' 1 לידוי אבנים ולהטלת בקבוקי תבערה בגלל מסלולו, המבליט את אחד העיר ירושלים.

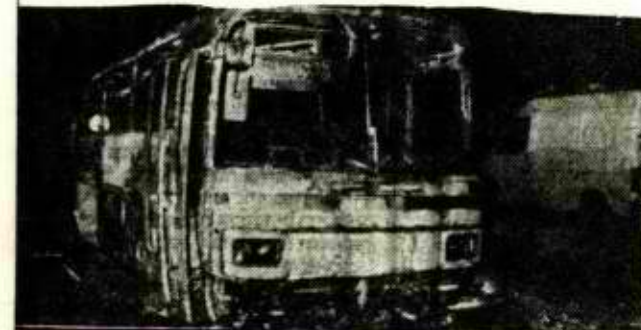
במרוצת השנתיים האחרונות נפצעו בקו זה עשרות יהודים מידוי אבנים שניפצו את שמשות האוטובוס וחדרו פניהם. ישנם ילדים תושבי הרובע היהודי שחוו חוויה טראומטית זו מספר פעמים, בשנה האחרונה.

לפני כשלושה שבועות שוב הוטל בקבוק תבערה על אוטובוס זה ליד שער שכם, הבקבוק החטיא והתלקח על הכביש, ובדרך נס לא נגרם אסון. בעת התקיפה היה האוטובוס עמוס ודחוס בנוסעים שגדשוהו בעמידה. אילו היה בקבוק התבערה פוגע באוטובוס, היה נגרם אסון נוראי, חס וחלילה.

ב-10.87.88 התקימה פגישה של נציגות תושבי הרובע היהודי עם ראש הממשלה מר יצחק שמיר בנדון. נראה שעד כה טרם ננקטו צעדים ממשיים להסרת הסכנה.

כדי לקדם את הרעה אנו מציעים בזאת בדחיפות מספר אמצעי פעולה כדלקמן:

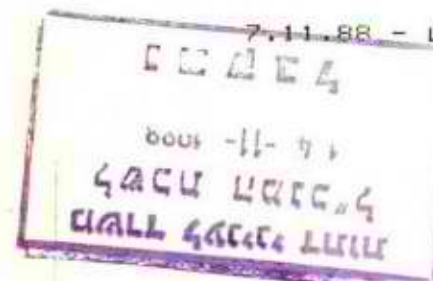
1. הגברת תדירות האוטובוסים בשעות העומס כדי לדלל את מספר הנוסעים בעמידה, דבר שיאפשר מילוט מהיר בעת פגיעת בקבוק תבערה.
2. אבטחת צירי הנסיעה בקטעים הרגישים והמועדים, בצידי הדרך.
3. אבטחת האוטובוסים ע"י חיילים שיסעו באוטובוסים בקטעים הרגישים, כפי שנעשה לפני חודשים מספר כאשר חיילים מאבטחים נסעו בקו 1 בדרך הלוח: משער האשפות עד קצה הר ציון וכנ"ל בדרך חזור משכונת מוסררה ועד לתחנה הסופית בשער האשפות. (הערבים הנוסעים בקו זה הזהירו את חבריהם המחבלים על ה"מארבים" שבתוך האוטובוסים ואמנם בתקופה הנ"ל לא היו פגיעות בקו זה).

האוטובוס שהדף ליד יריחו צילם דובר צה"ל

פגישה רצינה בקו 1 (א"ה)
אגד ואגד לא אצילה והיא לא
כלא וכלא היהודי
כי קוים אלו הם האזרחי
האזרחי אלו הידור
א"כ (המאכל) אכא

כ"ז חשוון תשמ"ט - 7.11.88

- ב -

4. החלפת האוטובוסים הישנים בקו זה - בחדשים. (בדרך מהכותל עד לירידה מהר ציון ישנו קטע תלול וארוך שבו האוטובוס ממש זוחל ומשמש מטרה נייחת לאבנים ובקבוקי תבערה).
5. הריסת חומת בית הקברות הנוצרי מול הר ציון שממנה הוטלו בעבר בקבוקי תבערה ואבנים לעבר תחנת קו 1 בהר ציון (ליד "שלחן דוד").
6. הטלת עוצר בעיר העתיקה לאחר כל פיגוע מקומי, כדי לאפשר תפיסה מהירה של המחבלים.
7. השלמת בניית מעקה בטון תקני בקטע הכביש סמוך לפינת החומה הדרומית-מזרחית, נוכח נסיונות נהגים ערבים לדחוף רכב הבא ממול כדי להורידו מהכביש לתהום.
8. שינוי המסלולים בדרך הלוח ושוב, במידה ואין ביכלתכם למנוע את הפיגועים בקו 1 והחזרת המסלול אל תוך העיר העתיקה דרך הרובע היהודי כבעבר.

נחתם הסכנות האמורות בקו מס' 1, קיימות ביתר חומרה גם בקו מס' 38 מהרובע היהודי ובחזרה, מאחר והנסיעות בקו 38 נעשות באמצעות 2 מיניבוסים דחוסים של אגד, שלהם דלת קידמית וחלונות סגורים ללא יכולת פתיחה, כך שבעת פגיעת בקבוק תבערה בחלק הקידמי של האוטובוס שבו הדלתות, אין אפשרות להימלט החוצה!

אנא שיפולכם המהיר ואחריותכם הציבורית על כל המשתמע מכך.

בשם מתפללי הכותל המערבי

אפרים הולצברג
חבר כ"ד 90

הרובע היהודי ירושלים

העתק:

לחברי כנסת, לחברי מועצת עיריית י-ם.

למח' מידום ובטחון בעיריית
לידי עמי חובב

למנהל אגד י-ם.

לנציגות תושבי הרובע.

מונות (אם יירדש).

ארבעה נהרגו ו-260 נפצעו באוטובוסים

מאז מרצת האינתיפאדה נהרגו ארבעה נוסעים ונפצעו כ-260 נוסעים בהתקפות על אוטובוסים של אגד. 1,960 אוטובוסים נפגעו, 41 מהם נשרפו כליל ועשרות רבות נזקו קשה. הנזק העקיף נאמד ב-20 מיליון שקל לערך, נוסף לנזקים הישירים ששילמו חברות הביטוח - מסד אתמול קצין הבטחון של אגד, שאול הודני.

בתחום השיפוט של ירושלים בלבד נפגעו כ-260 אוטובוסים. ליד אבו נוש בדרך מירושלים לשפלה נפגעו 26 אוטובוסים ואילו בצפון הארץ הותקמו ונפגעו כ-50 אוטובוסים, רובם בוואדי ערה ובגליל. מדרכי אלון

פיגוע גורר פיגוע

בתודים האחרונים ניכרת ירידה חדה במספר ידוי בקבוקי התבערה בשטחים אחרי אסון האוטובוס ביריחו הביעו גורמי בטחון את החשש, כי הפיגוע עלול להביא לגל חדש ומסוכן של בקבוקי תבערה. רק יממה וחצי חלפה עד שאירעה תקרית דומה נוספת, הפעם בוואדי ערה, שבמזרח ירושלים.

מה שהאק את גל הפיגועים החדש הוא כרוז מס' 28, של המפקדה הלאומית המאוחדת, שקרא להגביר את השימוש בבקבוקי התבערה.

כרוז מס' 28, של המפקדה הלאומית המאוחדת, קרא להגביר את השימוש בבקבוקי תבערה. גם רדיו פת"ח סיפק השראה

הכנת בקבוק תבערה לא דורשת מומחיות גדולה. היום, כמעט שנה מאז פרץ האינתיפאדה, יודע כל ילד בשטחים איך מכינים את כלי הנשק הזה. כרוזים המלמדים את דרך הכנת הבקבוק והשימוש היעיל בו, חס הלהיט החדש בשטחים. השראה סיפק גם רדיו פת"ח בסוף השבוע האחרון. הוא קרא להפוך את בקבוק התבערה לנשק קטלני ורצחני. מאות בקבוקי התבערה שהושלכו עד כה פגעו, למרבה המזל, רק במועטים. אבל כאשר פגיעת הבקבוק מדויקת, התוצאה קטלנית לא פחות מפגיעת רימון או ירי של נשק חם.

הצלחה גוררת הצלחה. אנרגיות השינוא של הפלשתינאים מתעצמות, ותוצאות הפיגועים ביריחו ובמזרח ירושלים עלולות להביא להסלמה מחודשת של הפיגועים בשטחים. ערפאת ואנשיו, שחששו משימוש בנשק חם, ביקשו מתושבי השטחים להימנע משימוש בו. אבל את בקבוק התבערה לא רואים כמפקדת הפת"ח כנשק חם. כרוזי אש"ף מתייחדים לבקבוק התבערה ככלי נשק של המרי האזרחי וההתקוממות, והם מעודדים את השימוש בו.

לאחר הפיגוע הרצחני ביריחו, נראה שראשי אש"ף גבה"ר מחומרת התוצאה, והזהירו לפרסם הודעת גינוי. אבל לקולות הגינוי הללו לא התייחסו כמעט ביריחו, חברון ובשכם. הגינוי הופנה בעיקר לרחוב הישראלי ולדעת הקהל העולמית. מטרתו הייתה למנוע את הצגת אש"ף ומנהיגיו כרוצחי ילדים ונשים.

רוני שקד

W2

John
p. 116. 5. 24

10

כד' חשוון תשמ"ט
4 בנובמבר 1988

ב"ה

לכבוד
ר' פנחס זלביגר
חברת משה"ב
ירושלים

שלום וברכה:

בהמשך לסיוורנו מיום חמישי כג' חשוון תשמ"ט עם מר זליקוביץ ומר דן בהט,
הריני מעלה בכתב את אשר סכמנו בע"פ:

א. יש להפסיק מיד את כל החפירות מתחת למחכמה.

ב. העובדים שברשותך יתחילו לחפור ולהעמיק את הגישה לבריכת הסטריטיון.
העבודה תתבצע תוך פיקוח צמוד של מר אהרון מאיר, נציג אגף העתיקות.

בברכה
ובכבוד רב

מרדכי אליאב
מזכיר

העתקים:

מר זבולון אור לב
מר ציון גרמי
מר משה זליקוביץ
מר נפתלי קדרון
מר דן בהט

מ ב ה ל ת ה כ ו ת ל

ב"ה.

כד' חשון תשמ"ט
4 בנובמבר 1988.

לכבוד

מר אהרון מאיר

אגף העתיקות

ירושלים

שלום וברכה:

בהמשך לסיורנו מיום חמישי כג' בחשון תשמ"ט עם מר משה זליקוביץ, מר דן בהט ומר פנחס זלביגר-הריני להעלות על הכתב את אשר סכמנו בעל-פה:

א. החפירות מתחת למחכמה יופסקו מיד.

ב. עובדי משה"ב יתחילו לחפור ולהעמיק את הגישה לבריכת הסטרטיון.

ג. אתה תעקוב מקרוב אחר הממצאים שיתגלו במהלך העבודות, ותתן פתרונות לשאלות בעלי אופי ארכיאולוגי שיתעוררו.

ד. אתה תצלם את אתר העבודה במשך כל זמן העבודה לצורך תעוד.

ב כ ב ו ד ר ב

מרדכי אליאב

העתיקים:

מר זבולון אור לב

מר ציון גרמי

מר משה זליקוביץ

מר נפתלי קדרון

מר דן בהט

• Over subject is

6/11/88
(11/11)

THE OFFICE OF DIRECTOR GENERAL
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
JERUSALEM-ISRAEL

לשכת המנהל הכללי
משרד לעניני דתות

למה אשה לא יוכל

למקטן אשה כיום אשה

היותה אשה אשה אשה אשה

אשה ויחידה אשה
99518 גר

289-523 אשה אשה

אשה אשה אשה אשה אשה

אשה אשה אשה אשה אשה
אשה אשה אשה אשה אשה

ב"ה, כ"ב בחשוון תשמ"ט
2 בנובמבר 1988

אל: מר ציון גרמי, סמנכ"ל בכיר למינהל

שלום רב,

הובאו לידיעתי חששות של מתפללי "ותיקין" ליד הכותל המערבי
מפני המצב בירושלים, וההליכה הרגלית בעיר העתיקה.

אבקש בדיקתך להעמיד לרשותם על חשבון המשרד אוטובוס שיאסוף
את כל הרוצה בתפילת "ותיקין" בנקודות מרכזיות בשכונות מהם
באים המתפללים.

אבקש את תשובתך המגובשת תוך ימים מספר.

ב ב ר כ ה,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

העתק: מר מ. זליקוביץ, מנהל המחלקה למקומות קדושים

ירושלים, י"ג מרחשון תשמ"ט
24/10/88

לכבוד
אוריכל דוד קאסוטו
ירושלים

א.נ.,

הנדון: פרטים ארכיטקטוניים - חפירות הכותל

אבקש להעביר לח"מ בהקדם האפשרי את פרטי האדריכלות הבאים:

1. פרטי מדרגות ומעקה בירידה למפלס התחתון, (באיזור הקמרונות הדרומיים).

2. פרטי מדרגות ומעקה ופרטי גמר כלליים ביציאה לחצר מ.ד.א. .

3. פרטי גמר של חיפוי הקיר הצפוני באולם קשת וילסון.

הפרטים דרושים באופן דחוף ביותר להמשך העבודה.

בברכה,

נפתלי קדרון

✓ העחק: מר ז. אורלב, מנכ"ל .

מר ציון גרמי, סמנכ"ל .

מר משה זליקוביץ, מנהל המח' למקומות הקדושים .

מר פנחס זילביגר, חב' משה"ב .

מטה מרחב ירושלים
החנה העיר העתיקה
י"ט חשוון תשמ"ח
(30/10/88)
157 01/ק

לכבוד
מנכ"ל החברה לפיתוח הרובע היהודי

החברה

הנדון: הגדר החדשה של מבנה הכניסה לכוהל
אי עמידה בדרישות כסחון המיבוא

1. בהמשך לסכמי הקודם הנדון, בתאריך 13/10/88, בוצע סימור בגדר
שמקטין את הרווחים של החברה.
הגדר נמ כיום אינה קונה לדרישות הגנת שטח הכוהל
א. בנויה בטולם שניתן לעלות בשלבים בקלות ולהכנס לרחבת הכוהל.
ב. החללים בה גדולים ומאפשרים העברת חפצים מבחוץ ללא קושי כך
שבדיקת האבנים בכניסות אינה מבטיחה אי הכנסת חפצים מטובעים.
2. בנוסף התערב גם ראש העיר מדי קולק בעת טקס הנוכת ביוח הכניסה לכוהל
והינחה את הארכיטקט לבצע השינויים הנדרשים ק"י חמטורה.
3. אבקש חיקון ליקויים אלו.

בברכה,

יאיר טוסט, מנכ"ל-ליצב
מפקד החנה העיר העתיקה

העתיקים:
מפקד המרחב
מפקד בט"ש י-ט
מנכ"ל משרד הדתות
משרד הדתות מר זליקוביץ
רמ"ס

/חמ

In charge
OF THE WESTERN WALL AND OTHER
SACRED SITES ADJACENT TO THE
TEMPLE MOUNT
JERUSALEM, ISRAEL

הנה זה עומד אחר כחלנו

בעזהשי"ת

P.O.Box 14123 .7.7

הרב הממונה על הכותל המערבי
ויתר המקומות הקדושים
מסביב להר הבית
העיר העתיקה — ירושלים ת"ו

בס"ד יד' בחשוון התשפ"ט

משרד לעניני דתות
לשכת המנכ"ל
27-10-1988
נתקבל

לכבוד

מר ראובן שלום יצ"ו

מנכ"ל החברה לשקום הרובע היהודי

183

הגדונו: תקונים במערכת הקשהה בכניסה לרחבת הכותל

נכבד,

ראשית דברי לברכך, אחה, היוזמים, החורמים, וכל המסייעים בהגיענו לברך על המוגמר בחנוכה המערכת הנאה של הכניסות לרחבת הכותל המוסיפה חן וינמי לאחר מקורש זה.

וביחד עם זאת הנני להסב את חשומה לבך על הצורך הדחוף ביותר להכניס את התקונים הבאים:

א.סלוק הפרצה הבטחונית החמורה באשר אדם עוין יכול בקלות לספס על השלבים ולעבור ברוח שבי

התקדם לקיר לתוככי הרחבה, הוא אפילו לא יצטרך לעשות זאת ויסתפק בהעברת מטען חבלה לאדם אחר.
שיעמד סאחוריו.

לדעתי יש להחקיך רשת שחכסח מאחור את כל השלבים עד למעלה.

ב. ככניסה המחתונה, הותקן חדר מנוחה לאנשי הבטחון במסמרותיהם. אך אין כל הערה בתוך החדר

הג"ל בין חלק המיועד לחיילים ולזה המיועד לבנות חיב"ח, דבר זה מהווה פרצה במור ההצניעות.

ג. בחורף, חודרה רוח פרצים לתוך הביתנים המשמשים כחננת אוטובוס, ורצוי להחמין קיר מזכוכית או

מחומר אחד לאסימת הפעבר לרוחות.

אל לנו לחכות לטריצת טחאות, סערות וסקנדלים, ועדות חקירה וחטלה האשמות, יש להביא את הנ"ל

להקונס וימה שעה אחת קודם.

ולסיום, אני מחדש את ברכותי ומאחל לך ולנו ולכל העוסקים בבנין ירושלים הצלחה במלאכת הקורס עד

כי יבוא שילה במהרה בימינו.

L. L. L.

בכבוד 77,3

העקסטר ז. אורלב-מנכ"ל המשרד לעניני דחות - ית' . אלוט . מקני אשטט מדינא נאציאנאל - מכ 3 זכאי סטאלא געפערן -

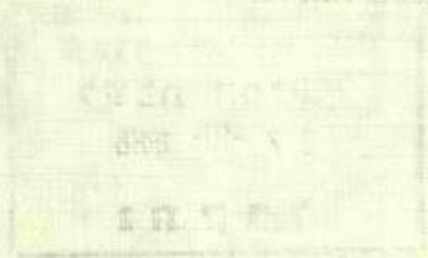
RECEIVED BY

OF THE WESTERN WALL AND OTHER
SACRED SITES ADJACENT TO THE
TEMPLE MOUNT
JERUSALEM, ISRAEL

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

RECEIVED BY

Handwritten signature or initials.

Handwritten text at the bottom of the page.

5/2

DIRECTOR GENERAL
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
JERUSALEM-ISRAEL

המנהל הכללי

משרד לענייני דתות

ב"ה, י"ז בחשוון תשמ"ט
28 באוקטובר 1988

לכבוד
מר אורי לופוליאנסקי
יו"ר אגודת "יד שרה"
רחוב הנביאים 43
ת.ד. 6992
ירושלים 91 069

שלום רב,

קבלתי מכתבך מיום א' בחשוון תשמ"ט (12.10.88) וקראתי בו בעיון
ובתשומת לב רבה.

א. ביקשתי מחר ציון גרמי, סמנכ"ל בכיר למינהל לטפל בעניין
ההסדרים ברחבת הכותל המערבי ולראות איך ניתן להציע סידור
הולם.

ב. בעניין "מפסקי הגרמא", הבטחתי לנסות ולהשתדל למצוא מקור
תקציבי נוסף לרכישת עוד 100 מכשירים.

בכבוד רב,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

העתק + פניה: מר צ. גרמי (סעיף א')
מר צ. סויסה (סעיף ב')

ב"ה, י"ד בחשוון תשמ"ט
26 באוקטובר 1988

פרוטוקול ישיבה של ועדת בטיחות מיוחדת
מיום י"ג חשוון תשמ"ט 24.10.88

נוכחים: פרופסור יעקב גליק

אינג' יוסי גורדון

אינג' ישראל מגלי

אינג' שחר מגלי

ד"ר משה תאני

ד"ר שומר

מר מרדכי אליאב - מנהל מנהלת הכותל.

לאחר שהנוכחים ביקרו באתר ועמדו מקרוב על בעיית החדרים הסדוקים והרעועים, ולאחר שקבלו הסבר ממר שחר מגלי על עבודות התמיכה שנעשו עד כה, התקיים דיון, שבו הושמעו מספר דעות:

א. שחר מגלי

מאחר ואי אפשר כרגע להיכנס לחדר, ומאחר ויש לטפל מידית בתמיכה זמנית בחדר הרעוע (010), הציע טיפול בשלושה שלבים:

1. תמיכת הקיר המזרחי
2. תמיכת התיקרה
3. תמיכת הקיר המערבי.

רק לאחר מכן, כשניתן יהיה להכנס לחדר, נתמודד עם תמיכת הקבע. את התמיכות הזמניות, לדעתו, יש לבצע כדלהלן:

1. תמיכת הקיר המזרחי - מאחר והקיר המזרחי של החדר הרעוע צמוד לקיר מערבי של חדר נוסף שנמצא ממזרח לחדר הרעוע, יש לתמוך ולחבר את שני הקירות ע"י ברגי סלע. (עבודה שנעשתה כבר) ואז לצקת חומר כלשהו בין הסדקים.

2. תמיכת התיקרה - לאחר שהקיר המזרחי חוזק ויוצב, יש לדעתו להתיז בטון מזויין על התיקרה ולחזקה.

3. תמיכת הקיר המערבי - לאחר שחוזק הקיר המזרחי של החדר ותיקרתו ניתן לגשת לחזוקת הקיר המערבי. אין לו כרגע פתרון סופי לדרך ביצוע שלב זה אך נדון בזאת כשנגיע לביעה.

רק לאחר מכן ניתן יהיה להכנס לחדר ולגשת לביצוע תמיכות קבע.

ב. ד"ר משה תאני

מקבל במרביתו את הערכת המצב של מר שחר מגלי, אך יש להוסיף שהכח המניע מאחורי הקריסות הינו מצבי הרטיבות שבתוך המסה. הרטיבות משנה את מכלול החומרים במבנה לעיסה היוצרת עומסים הידרוסטטיים, והוא הכח הפועל העיקרי, כיון שאין כח אחר היוצר שינויים. ישנו סיכוי סביר שהתיקרה נפלה לא בגלל החפירות שלמטה, אלא עקב סגירת מוצא המים מהסדקים בתיקרה ע"י "הכוחלה". דבר זה תביא ללחצים שלא היו קיימים קודם לכן. יש לברר ברמת דחיפות ראשונה את מצב הרטיבות וסיבתה במיוחד לקראת החורף המתקרב. יש למנוע כניסת מים לכל המיכלול של הקירות, וזאת ע"י מניעת כניסתם מלמעלה וע"י קידוח של חורי יציאה מבפנים למים שכבר נמצאים. יש לזכור שה"בטן" בקיר היתה קיימת לפני כניסת העובדים לחדר בפעם הראשונה ואילו נפילת התיקרה ארעה אח"כ. לדעתו פעולת החיזוק בקיר המזרחי ע"י תברגים אינה הפעולה הדחופה ביותר, כיון שאולי זה יסייע לזמן קצר אך יצור בעיות לזמן ארוך שכן ברור שהברגים שהוכנסו לקיר יחלידו וזוהי רק שאלה של זמן. לכן יש לרופף את תברגים כדי שניתן יהיה להוציאם. אכן יש חשש להיכנס פנימה עקב ההתמוטטויות שארעו לא מזמן מהתיקרה. לכן עדיף אולי ללכת בשיטה של מר ישראל מגלי שיש לוותר על החדר. מאידך החדר עדיין עומד, ולכן אולי יש צורך להצילו. לדעתו אם ניתן יהיה לעשות זאת בלא סיכונים - עדיף להצילו מאשר לאוטמו. לגבי קטע 3 שבתיקרה לא ידוע מה בדיוק מחזיק אותו אך ברור שצריך לחזקו. אך ברור שחיזוק ע"י התזת בטון יצור עומס של משקל על התיקרה בסדר גודל של כ-100 עד 200 ק"ג, דבר שודאי יכול להזיק. כמו כן קיים חשש לזעזוע התיקרה בעצם ההתזת עצמה. לכן ניתן, לדעתו, לחזק באמצעי "רד" יותר והוא ההיפוקסי. בעזרת דיזה נחדיר היפוקסי נוזלי מאד לכל הסדקים וכך ניצור חיזוק טוב יותר. זה בשלב ראשון, ואפשר אח"כ לתת על ההיפוקסי טיח צמנתי ועל זה בטון מזויין. לגבי קטע 4 שבו התיקרה היא ברובה אדמה יותז היפוקסי תוך השארת מקומות בלא התזת לניקוז המים. יתרונו הגדול של ההיפוקסי שאין הוא יוצר עומס על התיקרה וגם העבודה איתו לא יוצר זעזועים מיותרים. לגבי הקיר המערבי ישנם כמה אפשרויות פעולה, כאשר הדבר החשוב ביותר הוא למנוע מכח הידרוסטטי שיפעל מתוך הקירות כלפי חוץ. על כן יש למנוע חדירת מים לתוך הקיר מבחוץ ויצירת חורים מבפנים ליציאת המים שכבר קיימים. אפשרות נוספת ע"י חיזוק וסתימה הפרצות שבקיר בעזרת ההיפוקסי ניצור הדבקה שתקשיח את עמידת הקיר בתזוזות. התזת ההיפוקסי תיעשה ע"י צינור הארכה וההיפוקסי יהיה "משחתי". התזת ההיפוקסי מותנית ביכולת לחתיז ממספר מטרים. חיזוק המבנה באופן קבוע יותר לא שייך כרגע לבעיה, ויש לחזק תחילה ובמהירות את מה שניתן לחיזוק.

ג. פרופסור גליק

הבעיה נוצרה לדעתו עקב קריסת הקיר המערבי, ולכן היתה ירידה בגובה הקיר דבר שגרם להשתחררות הסמך של הקשת. עפר ואבנים שנמצאים מעל לתיקרה יצרו לחץ על הקשת וגרמן לנפילה של חלק ממנה, והתחליף הזה נמשך. לכן, לדעתו, קיים חשש סביר שקטע התיקרה הנקרא קטע 3 יפול בין בטפול זה או אחר, שכן העומס וחלחץ גוברים כל הזמן.

ד. יוסי גורדון

הוא מקבל את דעתו של ד"ר תאני לגבי המכניזם של הדברים ולגבי דרכי הפתרון.
לדעתו ישנם נעלמים רבים שאינם ידועים, אך את חלקם ניתן למדוד בקלות. כגון עובי העפר או הקיר שמעל לקשת. ידוע בהרבה מקרים שע"י ניטרול המים נוצרו שינויים. לכן צריך בדיקה מדויקת של מצב המים, הרכבם, מקורם וכיצד הם זורמים, כיון שבלי פתרון בעית המים, כל פתרון שהוא לא יהיה טוב.
יש לזכור שאנחנו בתחילת החורף וקיימת בעיה של ניקוז המים, אך הטיפול בנושא אינו בתחום טיפולו של הפורום הזה.
יתכן שאחרי מדידה ניתן יהיה להקטין את העומסים שעל התיקרה ע"י הורדת קירות מלמעלה או כל פועלה שהיא שתבצע מלמעלה. לכן חיוני ביותר למדוד ולדעת את המצב מעל תיקרת החדר, כיון שמלמעלה הפתרון לבעיה יהיה נוח יותר.

ה. ישראל מגלי

- א. בקשר לברגי הפלדה ברור שאינם הפתרון הסופי והם משמשים אך ורק כעזרה ראשונה. (השתמשנו בהם למרות שהם מפלדה מגולבנת, כיון שלא היו בנמצא ברגים אחרים והיה צורך לפתרון מיידי).
כמובן שאין בעיה להוציא את הברגים הקיימים ואפשר כבר להזמין ברגי אל-חלד ולהחליף אחד אחד.
- ב. מסכים לדעתו של פרופסור גליק בקשר לכך שהמים אינם הגורם העיקרי, שהרי כל הקירות מעידים שלא קיימים בהם לחצים הידרוסטטיים. הסיבה הראשונית לדעתו, היא הקריסה של הקיר המערבי ואח"כ יתכן שהמים הוסיפו להתחליף הבליה.
הסיבות שגרמו לקריסת הקיר יכולות להיות רעידת אדמה, פצצות או כל זעזוע אחר שגרם לירידת הקיר.
יתכן שישנו מנגנון נוסף שפועל כאן, והוא הקרס הפנימי של האבנים עצמם, כתוצאה ממים או מהזדקנות החומר, ולכן יתכן שהקריסה נגרמה עקב כך.
מכיון שאנו נמצאים בחוסר ודאות לגבי כל החדר והמבנים שסביבתו, ברור שכל טיפת אינפורמציה תעזור. אבל כרגע צריך לעשות עזרה ראשונה, ולכן לדעתו, יש למלאות את החדר בחומר כלשהו שקל לחצוב בו, כמו בטון מוקצף. יש להמשיך ולחזק את הקירות הגלויים שמסביב לחדר ולחשוף את הקירות שאינם גלויים ולחזקם, ורק אח"כ נפנה את החדר מהחומר שהכנסנו בו ונמשיך לעבוד מבפנים.

החלטות:

1. שחר יביא את ברגי הסלע שהוברגו לקיר לידי מצב שניתן יהיה להוציאם בעתיד ולהחליפם עם ברגי סלע אחרים שלא מחלידים.
2. מרדכי אליאב יזמן בדחיפות מדידת סופר פוזיציה של המבנה הרעוע יחד עם המבנים שמעליו ומצדדיו וישלח את החומר לכל הנוכחים בישיבה.
3. מרדכי אליאב יביא לגילוי מקור הנזילות ולהפסקתם המידית. (חומר בענין זה ישלח לכל הנוכחים בפגישה).
4. נקבעה פגישה נוספת ביום שני 31.10.88 בשעה 15:00 בכותל.
5. אם לא תימצא עד אז תוכנית המדידה, ישקלו הנוכחים האם לדחות את הישיבה עד ימצא החומר או שמא לקיימה במועד שנקבע גם בלי החומר.

רשם: מרדכי אליאב
מנהל המנהלת

ב"ה, ט"ו בחשוון תשמ"ט
26 באוקטובר 1988

אל: חר יהושע קלצין, חשב המשרד

שלום רב,

הנדון: מענק מעזבונות המדינה ל"קרן למורשת הכותל המערבי"

ועדת השרים לעזבונות אישרה בקשתנו והקציבה סך של 75,000 ש"ח עבור "פתיחת מנהרת הכותל".

"פתיחת מנהרת הכותל" משמעה הכנת המנהרה לביקורי הקהל הרחב על כל המשתמע מכך. קרי; המשך החפירות, הוצאת העפר, תמיכת המבנים, הכנת פתח היציאה, תכנון אדריכלי והנדסי, תכנון מוזיאוני, בניית והכשרת המקום כנכס לאומי שביכולתו להעניק תכנים וחוויות למבקרים בו.

מובן שאין ביכולתו התקציבית והארגונית של המשרד לענייני דתות לשאת בנטל הכבד הנובע מכוונות אלו ומהפוטנציאל הגלום באתר.

לכן כפי שידוע לכם החלטנו על הקמת העמותה הצבורית שבשליטת המשרד בשם "הקרן למורשת הכותל המערבי" (מס' עמותה 58-013-759-4 מס' מלכ"ר 941356453) שתהווה זרוע כספית וארגונית ליד המשרד למימוש ולביצוע כוונות המשרד ל"פתיחת מנהרת הכותל" לקהל.

מובן מאליו כי ע"מ שתוכל הקרן להביא לידי ביטוי מעשי את כוונותנו, כולל גיוס משאבים ותרומות בארץ ובחו"ל עליה ליצור תשתית ארגונית ומנהלית, הכוללת העסקת עובדים, תשתית משרדית, פרסום, יעוץ, יחסי ציבור וכו', שיביאו בסופו של דבר ל"פתיחת מנהרת הכותל" לקהל הרחב.

לפיכך ברור מאליו כי ההחלטה לסייע ב"פתיחת מנהרת הכותל" דינה להיות מוענקת ל"קרן למורשת הכותל המערבי".

בכבוד רב,

זבולון אורלב
המנהל הכללי

מחברת

סגן ראש הממשלה
שר הבינוי והשיכון
דוד לוי

ראש העיר ירושלים
יו"ר הקרן לירושלים
טדי קולק

מתכבדים להזמינכם לטקס חנוכת

שער הכניסה לכותל המערבי

בנוכחות התורמים
ג'קלין ונתן גולדמן, ניו-יורק

דברי פתיחה: עו"ד נסים אבולוף,
יו"ר החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי

ביום שלישי, י"ד חשוון תשמ"ט, 25.10.88
בשעה 4:00 אחר הצהרים

ברחבת הכניסה לכותל המערבי

The Deputy Prime Minister
Minister of Construction and Housing
David Levy

The Mayor of Jerusalem
Chairman of the Jerusalem Foundation
Teddy Kollek

Cordially invite you
to the dedication ceremony of

THE WESTERN WALL GATEWAY

In the presence of the donors
Jacqueline and Nathan Goldman, New York

Opening remarks by Mr. Nissim Abouloff, Advocate,
Chairman of the Company for the
Reconstruction & Development of the Jewish Quarter

On Tuesday, October 25, 1988 at 4:00 p.m.

At the entrance to the Western Wall

הקדן למורשת הכותל המערביהמטרות:-

1. גיוס כספים ותרומות בארץ ובחוץ לארץ מכל חורם אפשרי, לצורך ביצוע המטרות כדלקמן:
 - א. עבודות פיתוח, שימור ואחזקה של הכותל המערבי בירושלים (להלן: "הכותל"), ומקומות קדושים אחרים בישראל.
 - ב. השלמת החפירות בכותל, פיתוח ותשתית.
 - ג. חצוגה של תערוכות.
 - ד. הקמה ופיתוח של דרכי גישה לכותל, ואבטחתן.
 - ה. מימון הוצאות סדרנים ושומרים.
 - ו. מימון הוצאות על פרסומים ודברי הסברה, שיוצאו לאור ע"י הממונים של הכותל, וכן פרסום ודברי הסברה שיוצאו ע"י העמותה.
 - ז. סיוע בעצה, הדרכה ומימון של כל ענין ודבר העשוי לסייע בשמירת הכותל, ומקומות קדושים אחרים בארץ-ישראל.
2. העמותה תפעל בהתאם להכוונתם ועמדתם של הממונים על הכותל מטעם החוק, ובכפיפות להם.
3. לעמותה לא חיה סמכות ביצוע ממן כל שהוא, לגבי אחר הכותל.

תקנון העמותהסימן א': סוגי החברים בעמותה

1. לעמותה יהיו עשרה חברים, משני סוגים נפרדים, והם:
 - (א) המשרד לענייני דחות (להלן: "המשרד").
 - (ב) חשעה חברים אנשי ציבור (להלן: "חברים אנשי ציבור")
2. זכויות וחובות החברים בעמותה יהיו שונות, לגבי שני סוגי החברים שנזכרו לעיל, וכפי שיפורט להלן.

סימן ב': החברות של המשרד

3. החבר המרכזי של העמותה הוא המשרד.
4. המשרד יהיה מיוצג ע"י תשעה נציגים, כדלקמן:-
- (א) מי שיכהן מפעם לפעם כמנהל הכללי של המשרד.
(להלן: "המנהל").
- (ב) שמונה עובדי המשרד, שימונו לצורך זה ע"י המשרד כנציגי המשרד, עפ"י האמור בחוק נכסי המדינה, תש"י - 1950, בחתימת המנהל וחשב המשרד.
5. תקנה 4 לתקנות אלו אינה ניתנת לביטול, לשינוי או להחלפה, אלא אם התקבלה על כך החלטה פה אחד של כל הנוכחים באסיפה כללית מיוחדת.

סימן ג': המשרד ונציגיו בעמותה

6. שמונת עובדי המשרד, יהיו נציגי המשרד בעמותה, בהתקיים חנאים אלו:
- (א) הם התמנו להיות נציגי המשרד בעמותה ע"י המשרד, ובאופן האמור בסעיף 4 (ב), לעיל, לתקופת כהונה של שלוש שנים, או לפרק זמן קצר יותר.
- (ב) הם הביעו הסכמתם בכתב להיות נציגי המשרד בעמותה.
7. המנהל יעביר לרשם העמותה את החלטת המשרד בדבר המינוי השמי של הנציגים, בחוספת הסכמה בכתב של כל נציג ונציג, להיות נציג המשרד בעמותה, תוך 30 יום מיום שנחקבלה החלטת המשרד.
8. שמונת נציגי המשרד הראשונים בעמותה הם:-
- (א) מר ציון גרמי, ח.ז. מס' לתקופה של שלוש שנים
- (ב) מר זאב רוזנברג, ח.ז. מס' לתקופה של שלוש שנים
- (ג) מר משה זליקוביץ, ח.ז. מס' לתקופה של שלוש שנים
- (ד) הרב איחן אייזמן, ח.ז. מס' לתקופה של שלוש שנים
- (ה) מר צבי הופמן, ח.ז. מס' לתקופה של שלוש שנים
- (ו) הרב יהודה גץ, ח.ז. מס' לתקופה של שלוש שנים
- (ז) הרב אליהו בן-דהן, ח.ז. מס' לתקופה של שלוש שנים
- (ח) מר יעקב פרידמן, ח.ז. מס' לתקופה של שלוש שנים

9. המשרד יוכל להורות על הפסקת כהונתו של כל אחד משמונת עובדי המשרד כנציג המשרד בעמותה, בין אלו שנמנו לעיל, ובין אחרים שיבואו במקומם, בכל עת שיחפוץ בכך, וללא הנמקה.
10. (א) תקופת כהונתו של כל נציג מנציגי הממשלה בעמותה, חבוא לידי סיום אם מחמת שפג מועד מינויו, או מחמת פטירתו, פיטוריו, כאמור לעיל, או החפירותו.
- (ב) המשרד ימנה נציג חדש מטעמו לעמותה, בכל מקרה בו ימעט מספר נציגיו מחשעה, כאמור לעיל, המינוי ייעשה לא יאוחר מ-30 יום מיום שנחפנה מקומו של נציג המשרד בעמותה, מכל אחת מהסיבות האמורות בסעיף 10(א), לעיל.

סימן ד': החברים אנשי הציבור

11. לעמותה יהיו תשעה חברים אנשי ציבור, ואלו הם:
1. מר מרדכי אליאב, ח.ז. מס'
 2. מר נפתלי קדרון, ח.ז. מס'
 3. מר אשר רביב, ח.ז. מס'
 4. ד"ר אפרים חזן, ח.ז. מס'
 5. מר דוד כץ, ח.ז. מס'
 6. מר ירח גלטר, ח.ז. מס'
 7. הרב יעקב מרקוס, ח.ז. מס'
 8. האדריכל דוד קאסוטו, ח.ז. מס'
 9. מר מאיר שמואל, ח.ז. מס'
12. החברים אנשי הציבור יכהנו בעמותה ללא הגבלת זמן. תקופת כהונתם חבוא לקיצה רק בהחפירותם, או בפטירתם, או אם יוחלט על פיטוריהם כאמור בתקנה 14, להלן.
13. אסיפה כללית מיוחדת של חברי העמותה, על כל סוגיהם, יכולה להעביר חבר איש ציבור מחברותו בעמותה, בתנאי שהחלטה תחקבל ברוב של שני שלישים, לפחות, מכלל הנוכחים באסיפה הכללית המיוחדת, ובתנאי שתינתן לאותו איש ציבור, או לנציגו, הזדמנות נאותה להשמיע טענותיו נגד פיטוריו, בפני האסיפה הכללית.

14. התפנה מקומו של איש ציבור בעמותה, אם מחמת התפטרותו, פטירתו (כאמור בחקנה 13, לעיל), או פטירתו, או מכל סיבה אחרת, תחליט אסיפה כללית מיוחדת של חברי העמותה, (על שני סוגיהם) וברוב של שני שלישים לפחות, על בחירת חבר, איש ציבור אחר, במקומו.

סימן ה': זכויות ההצבעה והנוכחות

תת-סימן א': המשרד

15. למשרד יהיו תשעה קולות באסיפה הכללית, ובאסיפה הכללית המיוחדת (להלן ייקרא לשתי אסיפות אלו: "האסיפות").
16. תשעת קולות המשרד כוחם יפה הן לצורך ההצבעה באסיפות, והן לצורך המניין החוקי באסיפות.
17. השתתפו באסיפות כל תשעת נציגי המשרד, יהיה לכל נציג קול אחד, לענין ההצבעה והמניין החוקי.
18. השתתפו באסיפות שישה עד שמונה נציגי המשרד (שני המספרים בכלל), יהיה המשרד זכאי לכל תשעת הקולות שלו, לענין ההצבעה ולענין המניין החוקי. אם אמנם כך יהיה, הרי:
- א. הצבעת רוב נציגי המשרד המשתתפים בהצבעה באסיפות בענין פלוני (לחיוב לשלילה או להימנעות), תחשב כאילו הצביעו באותו אופן ההצבעה כל תשעת הקולות של המשרד.
- ב. לענין המניין החוקי, ייראו את נציגי הממשלה באסיפה, כאילו הם מיצגים תשעה נציגים נוכחים.
19. השתתפו באסיפות חמישה נציגי המשרד, או פחות מכך, ייחשב הדבר כאילו לא השתתף המשרד כלל באסיפות או בהצבעות שהיו באסיפות, הן לענין המניין החוקי, והן לענין ההצבעות.

תת-סימן ב': החברים אנשי הציבור

20. לכל אחד מהחברים אנשי הציבור בעמותה יהיה קול אחד, הן לענין המניין החוקי, והן לענין ההצבעות.

סימן ו': מוסדות העמותה, הרכבם והמניין החוקי לפעולתם

מוסדות העמותה הינם:

1. האסיפה כללית הרגילה: מוזמנים אליה המשרד, על תשעת נציגיו, באופן שמי, וכן תשעת חברי העמותה אנשי הציבור. המניין החוקי של האסיפה הכללית הרגילה הוא נוכחות המשרד לפחות ע"י שישה נציגים, ורוב חברי העמותה אנשי הציבור.

2. האסיפה הכללית המיוחדת: מוזמנים אליה המשרד, על כל נציגיו, באופן שמי, וכן חשעת חברי העמותה אנשי הציבור. המנין החוקי של האסיפה הכללית המיוחדת הוא נוכחות כל חשעת נציגי המשרד, ונוכחות שני שלישים, לפחות, ממנין החברים אנשי הציבור.

3. הוועד: יהיה מורכב מנציגי המשרד והחברים אנשי הציבור, באופן ובהרכב שמי ואישי שיאושר ע"י האסיפה הכללית הרגילה. המנין החוקי של חברי הוועד הינו רוב רגיל של חבריו, בחנאי שבחוך רוב זה יהיו נוכחים כל נציגי המשרד שנבחרו לוועד.

4. ועדת הבקורת: יהיה במספר ובהרכב אישי עליו תחליט האסיפה הכללית הרגילה מחוך חברי העמותה. המנין החוקי להחלטותיו יהיו רוב רגיל של חבריו.

סימן ז': קבלת חברים חדשים לעמותה

22. האסיפה הכללית המיוחדת של חברי העמותה, שנתכנסה במנין חוקי, כאמור בסעיף 21 (2) לעיל, יכולה להחליט ברוב של שני שלישים לפחות מכלל המשתתפים באסיפה הנ"ל, על הגדלת מספר החברים אנשי הציבור בעמותה, במספר שתיקבע, מעבר לחשעת החברים אנשי הציבור המצויים בה כיום; החליטה האסיפה הכללית המיוחדת כנ"ל, הרי יוגדל מספר נציגי המשרד באותו מספר, וייגדל כוח ההצבעה של המשרד, לענין המנין החוקי וההצבעות, למספר הכולל של חברי העמותה אנשי הציבור.

23. החליטה האסיפה הכללית המיוחדת על הגדלת מספר החברים אנשי הציבור בעמותה, כאמור בסעיף 22 לעיל, הרי:

(א) יכנס יו"ר העמותה, חוך 30 יום ממועד ההחלטה האמורה אסיפת כללית מיוחדת נוספת, בה ייבחרו שמית החברים החדשים אנשי הציבור לעמותה.

(ב) ימנה המשרד נציגים נוספים שלו בעמותה, בענין החברים החדשים אנשי הציבור, שנתווספו לעמותה כאמור לעיל.

סימן ח': יו"ר העמותה, השתתפות באסיפות ובפעילות, וזכות בחירה פסיבית לוועד ולוועדת הבקורת

24. המנהל יהיה יו"ר העמותה.

25. יו"ר העמותה, בעצמו, או באמצעות אדם שימונה על ידו לכך, (להלן: "יושב ראש העמותה") יזמין אישית, את נציגי המשרד ואת החברים נציגי הציבור, להשתתף באסיפות הכלליות של העמותה, ובאסיפות הכלליות המיוחדות של העמותה.

26. וועד העמותה ינהל פנקס כתובות, בו יהיו רשומים כתובותיהם של נציגי המשרד והחברים נציגי הציבור.
27. ההזמנות לאסיפות הכלליות ולאספות הכלליות המיוחדות, וכן מסמכים אחרים כל שהם של העמותה יישלחו לנציגי המשרד ולחברים אנשי הציבור, עפ"י האמור בפנקס הכתובות של העמותה. ההזמנה תחשב כמגיעה לתעודתה תוך 10 ימים מיום המשלוח.
28. כל אחד מנציגי המשרד ונציגי הציבור בעמותה, יודיע לוועד את כתובתו המדויקת, וכן על כל שינוי בכתובתו.
29. המשרד והחברים אנשי הציבור, יחוייבו בדמי חבר שנתיים, עפ"י החלטת הוועדה.

סימן ט': האסיפה הכללית הרגילה

30. האסיפה הכללית הרגילה של העמותה היא אסיפה בה משתתפים חברי העמותה, כלומר, המשרד, ע"י נציגיו, והחברים אנשי הציבור.
31. המנין החוקי של האסיפה הכללית הוא כקבוע בסעיף 21 לעיל.
32. סדרי ההצבעה של האסיפה הכללית הוא כאמור בסימן ה' לעיל.
33. לאסיפה הכללית רשאי לקרוא, יו"ר העמותה.
34. בהזמנה יצויין המקום המדויק של האסיפה, והשעה בה היא תיכנס.
35. יו"ר העמותה ינהל את האסיפה הכללית, ובהעדרו ינהל את האסיפה הכללית יו"ר שייבחר אד-הוק ע"י האסיפה הכללית.
36. האסיפה הכללית תישמע דינים וחשבונות על פעולות העמותה מפי יו"ר העמותה, וכן מפי נציגי הוועד.
37. החלטות האסיפה הכללית למעט אלו הטעונות רוב מיוחס עפ"י החוק, ועפ"י תקנון זה, יתקבלו ברוב קולות רגילים בכפיפות לאמור בסימן ה' לעיל, בדבר סדרי ההצבעה ומנין הקולות.
38. היו הקולות באסיפה הכללית שקולים, יכריע יו"ר העמותה.
39. יו"ר העמותה ימנה מזכיר מבין משתתפיה, שינהל את פרוטוקול האסיפה.
40. האסיפה הכללית תיבחר את חברי הוועד, מבין נציגי המשרד וחברי העמותה נציגי הציבור, וכן את נציגי ועדת הביקורת.
41. האסיפה הכללית תהא רשאית להעביר בכל עת חבר הוועד מכהונתו.

סימן י': האסיפה הכללית המיוחדת

42. האסיפה הכללית המיוחדת תכונס ע"י יו"ר העמותה, או ע"י הוועד לצורך הכרעה בענינים האמורים במפורש בתקנון זה, וכן לצורך דיון והכרעה בענינים שבסמכותה לפי חוק העמותות, תש"מ - 1980.
43. הוועד יהיה רשאי לכנס בכל עת אסיפה כללית שלא מן המניין, ועליו לעשות כן לפי דרישה בכתב של ועדת הבקורת של העמותה, או של המשרד, או של עשירית מכלל חברי העמותה.
44. המניין החוקי של האסיפה הכללית המיוחדת, יהיה כאמור בסעיף 21 (2) לעיל, זכויות ההצבעה יהיה כאמור בסימן ה' לעיל.
45. הנהלים האמורים עליל, בסימן ט', לגבי אסיפה כללית רגילה, יחולו, בשינויים המחוייבים, גם לגבי אסיפה כללית מיוחדת.

סימן י"א: הוועד

46. מספר חברי הוועד ייקבע בחלטת האסיפה הכללית ולא יהיה פחות משלושה.
47. (א). הוועד יכהן מהיבחרו באסיפה כללית ועד שאסיפה כללית אחרת תבחר ועד חדש, חבר הוועד היוצא יכול להיבחר לוועד החדש.
- (ב). חבר הוועד רשאי להתפטר בכל עת מכהונתו על ידי הודעה בכתב לוועד. חבר הוועד יחדל לכהן אם הוכרז פסול דין או פושט רגל.
48. (א). נתפנה מקומו של חבר הוועד, רשאים הנותרים או הנותר למנות חבר אחר של העמותה לכהן בחבר הוועד עד לאסיפה הכללית הקרובה. עד למינוי כזה רשאים הנותרים או הנותר להמשיך לפעול כוועד.
- (ב). חבר הוועד שנבצר ממנו למלא תפקידיו רשאים הנותרים או הנותר למנות חבר העמותה למלא מקומו עד שישוב למלא תפקידיו.
49. הוועד רשאי להסדיר את מועד ישיבותיו, ההזמנה להן, המניין הדרוש בהן ודרך ניהולן.
50. החלטות הוועד יתקבלו ברוב קולות המצביעים, היו הקולות שקולים, לא נתקבלה ההצעה; החלטת חברי הוועד פה אחד יכול שתתקבל גם שלא בישיבת ועד.
51. הוועד ינהל פרוטוקול מישיבותיו והחלטותיו.

52. הועד רשאי להסמין שניים או יותר מבין חבריו לחתום בשם העמותה על מסמכים שיחייבו אותה, ולבצע בשמה פעולות שהן בחתום סמכותו.

סימן י"ב: ועדת הביקורת

53. הוראות תקנות 46 עד 52 יחולו בשינויים המחוייבים, עם על ועדת הבקורת.

סימן י"ג: נכסים לאחר פירוק

54. פורקה עמותה, ולאחר שנפרעו חובותיה במלואם נשארו נכסים, יועברו הנכסים בשלמותם למדינת ישראל.

